

МАЙК РЕЗНИК ИНФЕРНО

Част 3 от „Галактическа комедия“

Превод от английски: Силвана Миланова, 1998

chitanka.info

*На Карол, както винаги,
и на Гари Дейвис и Джейми Харисън —
адвокати с неопетнена чест*

ПРЕДГОВОР

Жителите на Уганда, бели и черни, понякога разказват една притча край лагерния огън в края на деня.

Имало едно време скорпион, който искал да премине през река. Видял крокодил да се носи по течението на няколко крачки от брега и помолил да го пренесе през реката на гърба си.

— А, не — твърдо отсякъл крокодилът. — Знам те аз. Стигнем ли средата на реката, ти ще ме ужилиш и ще умра.

— И защо да го правя? — изсмял се скорпионът. — Ако те ужиля и умреш, аз ще се удавя.

Крокодилът размислил малко върху отговора и се съгласил да го пренесе на другия бряг. Когато стигнали по средата на реката, скорпионът го ужил.

Смъртоносно отровен, едва поемайки дъх, крокодилът изхриптял:

— Защо го направи?

Скорпионът помислил и миг преди да се удави, отговорил:

— Защото сме в Африка.

Упражних правото си на автор и ви разказах анекдота, само защото е забавен. Очевидно няма нищо общо с този роман, който е за митичния свят на Фалигор, а не за истинския народ на Уганда.

Майк Резник

ПРОЛОГ

Чудиш се как е възможно да се случи това.

Вървиш по пропитите с кръв улици, проправяйки си път сред скелетите на овъглени сгради, опитваш се да се пребориш с гнусната притегателна сила на разкъсаните тела, застилащи цялата околност, и си казваш за кой ли път: цивилизованите същества не си причиняват такива неща!

Повтаряш си го отново и отново, но действителността те опровергава. Цивилизовани същества си бяха причинили всичко това един другиму. Или по-точно, бяха го причинили сами на себе си.

Някъде в полумрака хрипкаво простенва невръстно дете. Вече няма сили да пици. Сгърченото мъртво тяло на майката почти го е затиснало и ти, лекарят, се приближаваш и се опитваш да направиш нещо, но знаеш, че само след десетина минути, най-много половин час, то ще умре. Съдейки по степента на обезводняване, детето е прекарало под тялото на майка си два, ако не и три дни. Би трябвало да си потресен и отвратен... Но то е нищо в сравнение с онова, което вече си видял на този свят, на тази прекрасна синьо-зелена планета, породила някога толкова надежди.

Почистваш най-лошите рани на детето, ала нямаш с какво да го нахраниш, затова го вземаш на ръце и се опитваш да облекчиш поне малко последните мигове от живота му. Очи — нечовешки, но разумни, те следят иззад разбитите врати и изпотрошените прозорци. Сянка на мародер се мярва за миг в полумрака, но попадайки в полезрението ти, изчезва така бързо, както се е появила.

Другите членове на отряда започват да се събират, лицата им са бледи и мрачни. През няколко пресечки се чува бръмчене на лазерна пушка, отеква писък и отново настъпва тишина.

— Боже! — възкликва командирът, присъединявайки се към отряда. — Как е могло да се стигне дотук?

В този миг забелязваш, че детето е умряло, и нежно го полагаш на земята в сянката.

— Разумните същества не си причиняват такива неща — повтаряш вцепенен.

— Диамантът на Външната граница... — промърморва друг офицер. — Нали така го наричаха?

— Някога — отговаря командирът. — Много, много отдавна.

Оглеждаш отново разритите улици на опустошения град и поклащаш глава в недоумение. Древна и цивилизована раса обитаваше този свят. Жителите му обичаха земята, тачеха семейството, прекланяха се пред живота. Говореше се, че са създали законите на своето общество, когато човекът още живеел в пещери и преследвал вечерята си с дървени тояги и каменни брадви. Те охотно се бяха присъединили към общността на световите и с радост се бяха заклели да следват принципите ѝ.

И ти пак се питаш: как се стигна дотук?

Такава касапница не си виждал, откакто се помниш, и се надяваш никога повече да не видиш, затова твърдо решаваш да намериш отговора.

I ДИАМАНТЪТ

Триста мъртви крале чакаха с безгранично търпение облечената в защитна униформа жена да се приближи до ограденото място. Шестстотин безжизнени очи я проследиха, когато спря пред техния наследник. От лекия ветреца оръжията им подрънкваха и одеянията им прошумоляваха, но те стояха безмълвни и неподвижни — сурови стражи, охраняващи родовия дворец на сегашния владетел, неми пазители на натрупаната мъдрост на народа си.

Императорът, чиято златиста козина потрепваше под яркото слънце, седеше на висока дървена скамейка и наблюдаваше жената. Не проявяваше нито страх, нито тревога, единствено любопитство. Зад гърба му стоеше съсухрен съветник, а от двете му страни се бяха изправили петдесетина воители в бляскави парадни доспехи и украсени с пера шлемове, застинали като статуи и стиснали здраво брадвите. Тя мина по пътеката, която бяха направили, за да я пропуснат, и кръгът се затвори около нея.

Жената се поклони. Воините застанаха нащрек, но императорът само кимна.

— Следя приближаването ти от доста часове — изрече той найсетне. — Коя си ти и защо си дошла в земите на енкотите?

— Името ми е Сюзън Бедоус — отвърна жената — и идвам с мир. Не нося оръжие.

— Знам. Ако носеше, едва ли щеше да стигнеш жива и невредима до кралството ми... Защо корабът ти кацна толкова далеч?

— Не исках да ви плаша.

— Виждали сме и по-рано кораб. Собственикът му приличаше на теб, но беше по-висок. Минаха доста години, откакто ни посети.

Бедоус кимна.

— Името му е Уилсън Макконъл.

— Той ни донесе много подаръци.

— И аз съм ви донесла. В кораба са.

— А откъде знаеш езика на енкотите?

— Не го знам. — Тя посочи миниатюрното устройство, прилепено към гръкляна й. — Това, което чувате, не е моят глас, а само механизъм, предназначен да превежда думите ви на моя език и моите на вашия. Надявам се скоро да се науча да разговарям с вас без негова помощ.

— Тъй ли? — подметна той равнодушно.

— Май не сте много въодушевен.

Императорът сви рамене, а по златистата му козина заиграха отблясъците на слънчевите лъчи.

— А трябва ли? Това е само една играчка.

— Виждал ли сте такова нещо по-рано?

— Да.

Старият съветник се наведе и зашушна нещо в ухото му. Императорът едва забележимо кимна.

— Нека да ти кажа нещо, Сюзън Бедоус — продължи той. — Потомък съм на непрекъснатата линия от триста ситати. Първият от тях създаде законите и правилата за поведение, които енкотите и досега следват, и въвел ред във владенията ни още по времето, когато голямата река, течаща на запад, не била много по-голяма от поточе. Аз не съм дете, народът ми също и няма да позволим да се отнасят с нас така.

— И през ум не ми е минало — увери го Бедоус.

— Аз съм ситат Дизанко, триста и първият от моята династия. Държа да ми засвидетелстваш уважението, подобаващо на ранга ми.

— Не исках да ви обидя. — Тя посочи тристата мъртви енкоти, до един отлично съхранени. — Това сигурно са предците ви?

— Да. — Дизанко я изгледа. — Уилсън Макконъл ми разправяше, че погребват мъртвците си под земята. Как им отдавате дължимата почит, щом червеите и насекомите изяждат телата им?

— Разумен въпрос — призна Бедоус.

— Тогава може би ще ми отговориш.

— Моята раса почита по-скоро духа, а не толкова плътта, която го приютява.

— Наистина духът ни извисява над животните, но той трябва да има дом, иначе защо Създателят щеше да отрежда на всеки по едно тяло?

— Интересно виждане. Ще си помисля върху това.

— Макконъл беше изследовател и картограф — продължи Дизанко, който явно започваше да се отегчава от темата. — Ти също ли си дошла да правиш карти?

— Не — отвърна тя. — Аз съм екзоентомолог.

— Не знам какво значи тази дума.

— Ентомологът изучава насекомите — обясни Бедоус. — А екзоентомологът се занимава с насекомите извън родната си планета.

— И ти си изминала целия този път заради някакви си насекоми? — недоверчиво я изгледа Дизанко.

— Да.

Ситатът замълча и се вторачи в нея с неразгадаемите си небесносини очи.

— Планетата гъмжи от насекоми. Защо трябваше да дойдеш точно тук, в сърцето на моето царство?

— Ще имам нужда от помощ. В докладите си Макконъл твърди, че енкотите са най-могъщото племе на Фалигор, затова ви потърсих. Разбира се, ще си платя за помощта.

— С какво смяташ да платиш?

— Имам текуща сметка в банката на Рокгардън. Мога да платя в кредити, нови сталински рубли, долари Мария-Тереза...

Устните на Дизанко се разтеглиха и оголиха зъбите му в нещо, което Бедоус се надяваше да е усмивка.

— Уилсън Макконъл ми обясни за парите, когато беше тук. Това е нелепа идея.

— Но се прилага на повече от петдесет хиляди свята — възрази Бедоус.

— Това не я прави по-малко нелепа, а само по-широко разпространена. Кому е притрябвало да работи за нещо, което само по себе си няма никаква стойност?

— За мене има стойност.

Съсхреният съветник отново се наведе и зашепна нещо на ухото на ситата. Той му отговори, старецът енергично поклати глава и продължи да шепне, накрая Дизанко се обърна към Бедоус:

— Какво ще ни предложиш срещу помощта?

Тя се усмихна с облекчение.

— Имам лекарства и машини, които ще улеснят работата ви. Имам устройства-преводачи, за да говорите чрез тях с другите разумни

същества. Мутирали семена, които ще удвоят добивите ви. Съобщителни средства, благодарение на които ще отпадне необходимостта да пращате бързоходци от едно село до друго. Разни хитри машинки, които ще ви кажат дали в земята има камъни, преди да сте счупили плуговете си в тях. Имам неща, каквито не сте виждал и в мечтите си, ситат Дизанко.

— Не бъди толкова сигурна, че твоите джунджурийки са по-велики от мечтите на един ситат — предупреди я той.

— Ако съм ви засегнала, то е заради непознаването на вашите обичаи. Моля ви за прошка и разбиране.

— Сега ще ядем — обяви Дизанко. — После ще ми кажеш в какво точно се състои работата ти, колко помощници ще са ти нужни и за колко време и как смяташ да платиш за помощта им. Аз ще се посъветвам с моите предци, ще хапнем, ще се наспим и утре сутринта ще имаш отговора ми.

— Съгласна съм.

Дизанко отново я изгледа втренчено.

— Не си спомням да съм те питал дали си съгласна. Твоето царство е на много звезди отгук. Сега си в моето царство.

Бедоус се поклони.

— Трябва да се върна на кораба и да подготвя стоките, които ще ви предложи. Мога да се върна преди да мръкне.

— Най-напред ще ядеш с мен — отсече Дизанко. — Даже и да ми потрябва ден повече, за да взема решение, насекомите никъде няма да се дянат.

— Както желаете — вдигна рамене Бедоус.

Ситатът поклати глава.

— Не желая, а заповядвам.

— Кога ще ядем? — поинтересува се тя.

— Скоро. — Дизанко се изправи и в ушите на жената внезапно нахлуха звуците на селото — смехът и игрите на децата, шумът от сновящите насам-натам работници. За пръв път й мина през ума, че целият разговор бе преминал в пълна тишина. — Ако искаш, можеш да поогледаш наоколо.

— Благодаря. Много ще се радвам.

Ситатът даде знак на един от воините си.

— Все едно че животът ѝ е твой.

— Не разбирам — озадачено изрече Бедоус.

— В околностите на града има много диви животни, а доста от тях са месоядни. Тубито ще те пази, та дори ако се наложи, с риск за живота си.

— Няма да е необходимо.

— Да се надяваме. Той е добър и верен слуга и никак няма да ми е приятно, ако се лиша от него.

Бедоус го изгледа внимателно, стараяйки се да прецени дали я заплашва или просто отбелязва факт, но златистото му лице не изразяваше никакви чувства. Тя се обърна към Тубито, който погледна въпросително към господаря си. Дизанко кимна. Воинът се поклони и я поведе край редицата съвършено съхранени предци на ситата.

Не след дълго излязоха на главната улица и тя го последва между редиците къщи от дърво и трева, които я поразиха с неочаквано сложната си конструкция. Децата излизаха да я зяпат и Бедоус забеляза, че сега, далеч от Дизанко, поведението на Тубито е коренно различно. Той се усмихваше, говореше с децата и дори махна на няколкото жени, които се спряха да ги огледат.

Изведнъж в ноздрите я удари остра животинска миризма — бяха стигнали до няколко огромни, грижливо оградени обора, в които беше подслонен добитъкът, отглеждан от племето за месо. Дървените подпори бяха обвити с бодливи растения, явно предназначени да пазят животните от хищници.

— Искаш ли да се разходиш извън града? — попита Тубито.

— Стига да има време.

— Ако нямаше време, ситатът не би ме изпратил с теб. — Енкотът я изгледа. — Ти си жена, нали?

— Да.

— Странна земя трябва да е твоята. Тук нито една жена не може да разговаря със ситата, освен съпругите му, и то насаме — а ти се обръщаше към него без следа от страх.

— Моят народ смята, че мъжете и жените са равни — обясни Бедоус.

— Значи мъжете са големи колкото жените?

— Не, по-едри са.

Тубито понечи да каже още нещо, но се отказа и я поведе край кошарите.

— Искаше да попиташ нещо ли? — подкани го Бедоус.

— Опитвам се да разбера. Но ме е страх да не те обидя.

— Питай, няма да се обидя.

Той се закова на място и се обърна към нея.

— Щом мъжете са по-едри и по-силни от жените, значи не можете да ги победите в битка. Та питам се, защо тогава ви смятат за равни? — Тубито замълча и се намръщи. — Освен ако вие не сте по-силни, въпреки че те са по-големи.

— Не сме по-силни.

— Но тогава... — Той сви рамене озадачен.

— Ние сме равни в умствено и духовно отношение. И понеже имаме машини, които работят вместо нас, та дори и да водят войните ни, ценността на човека не се измерва с физическата му сила.

Енкотът дълго мисли над казаното.

— Много интересно — обади се накрая той, опитвайки се да си представи този свят, в който умът се цени повече от силата.

— Сигурна съм, че и при вас, енкотите, има нещо подобно — продължи Бедоус. — Да вземем стареца, който шепнеше на Дизанко — той е хилав и немощен, но ми направи впечатление, че ситатът се вслушва в думите му.

— Така е — съгласи се Тубито. — Но той е Оракул.

— Не може ли и жена да стане оракул?

— Поне досега не се е случвало. Но предполагам, че е възможно. Да речем, старата Марафа, която предсказва дъждовете, без да напуска къщата си.

— Ето, виждаш ли? — усмихна се Бедоус. — Може би в крайна сметка не сме чак толкова различни.

— Възможно е — съгласи се Тубито. — Чудя се дали да не те попитам нещо и за вашите градове.

— Добре, но и аз ще направя същото. Кажете ми колко са градовете на енкотите и докъде се простира царството ви?

— Ако се изкачиш на най-високия връх на Небесните хълмове — Тубито посочи планинската верига далеч на запад, — всичко, което видиш, чак до река Бортай, принадлежи на енкотите.

В този миг двамата прекосяха малка горичка от плодни дръвчета. Тубито откъсна червеникав цитрусов плод, обели го с ножа си и й го подаде.

— Не знам дали не е опасно да го ям.

— Макконъл ги ядеше и нищо му нямаше — увери я Тубито. —
Даже когато си тръгваше, натовари доста и на кораба си.

Тя пое плода, подуши го предпазливо и отхапа малко.

— Много е сладък.

— Дава ти сила — изрече той и зачака.

— Харесва ми — увери го тя.

Тубито явно си отдъхна и откъсна още два. Подаде ѝ единия и
впи зъби в другия, без да го бели.

— Какво ядат твоите хора? — попита той.

— По малко от всичко — месо, риба, птици, зеленчуци и
плодове.

— А мляко?

— Докато сме съвсем малки.

— А ние прием мляко всеки ден. То ни дава сила.

— Не се и съмнявам.

— Тогава защо го пиете само докато сте малки?

Тя се опита да му обясни как стоят нещата с витамините и
балансираното хранене, но скоро ѝ стана ясно, че Тубито нищо не
разбира, макар да я слушаше учтиво.

Не след дълго се озоваха сред високи до кръста треви и енкотът
тръгна отпред бавно, като се оглеждаше много внимателно.

— Какво има? — попита Бедоус.

— Това е царството на равнинния ловец, който е в състояние да
убие животно, четири пъти по-голямо от него. На цвят е почти като
тревата и напада светкавично и безшумно. Предполагам, че наблизо не
се спотайва никой от тях, защото иначе животните в обора щяха да го
надушат и да станат неспокойни, но с такъв звяр никога не бива да се
рисува. Какво ще кажеш вече да се връщаме в града?

Да продължат практически невъоръжени беше равно на
самоубийство. Вярно, Бедоус имаше молекулярен взривател, с който
можеше да превърне в желе всеки хищник само за част от секундата,
но никак не ѝ се искаше да демонстрира пред местните силата на
оръжието си, затова кимна.

— Ако останеш достатъчно дълго, сигурно ще ти се удаде
случай да наблюдаваш как младите ни воители преследват равнинен
ловец — обеща Тубито.

— Вероятно ги избивате, за да защитите добитъка от тях? — попита Бедоус.

Тубито поклати глава.

— Никой мъж не може да си вземе жена, преди да е победил равнинен ловец в ръкопашен бой.

— Мисля, че тази гледка ще ми хареса — каза Бедоус. — И като стана дума за животни, докато идвах насам от кораба си, минах покрай някакви огромни тревопасни, високи колкото двама енкоти. Чудя се как не са опасли цялата растителност наоколо.

— Защо, случва се, но после идва дъждът и всичко пониква наново.

— А колко често вали?

— Почти всеки следобед.

Върнаха се обратно в селото сред невероятно изобилие от цветя, храсталаци и овошки. Бедоус на два пъти се спря да се порадва на пъстрите птици, прелитащи над главите им, и веднъж да огледа дребно десетокрако насекомо, обагрено в пурпурно и бяло, което Тубито улови.

— Благодаря — усмихна се тя, когато енкотът ѝ го подаде.

— Ситатът каза, че се интересуваш от насекоми. Радвам се да ти бъда полезен.

— Много мило от твоя страна.

— Правя онова, което господарят ми нареди. Все пак ми е приятно да ти доставям удоволствие.

— Разкажи ми за него.

— За ситата ли?

— Да.

— Той е добър владетел. Суров, но състрадателен и правосъдието му е бързо и справедливо. При Дизанко страната ни процъфтява — вместо да воюва със съседите, той предпочита преговорите.

— От позиция на силата, разбира се.

— Не можеш да преговаряш от позицията на слабия.

Дизанко ги чакаше и Бедоус без протакане беше въведена в жилището му — сграда с безброй помещения, които сякаш никога нямаше да свършат. Тя вече се питаше къде ли е все пак трапезарията, когато се озоваха във вътрешен двор, ограден от бодлив жив плет. На

всеки три-четири метра беше поставен по един страж. Бедоус си даде сметка, че целта на тази обиколка из палата е да я изуми.

Поведоха я към дъното на ниска резбована маса, начело на която седеше Дизанко.

— Докато беше тук, Уилсън Макконъл ядеше месото на нашите животни без никаква вреда — уведоми я ситатът. — Предполагам, че няма да навреди и на теб. — Той плесна с ръце и две жени, едва пристъпвайки, внесоха огромно блюдо с толкова месо, че би могло да й стигне за цял месец. — Заповядай, седни.

Бедоус се отпусна на малкото столче, далеч по-ниско от стола на Дизанко, а жените се поклониха и излязоха.

— Май не ти е много удобно — забеляза той.

— Така е — призна тя.

— Ако предпочиташ, можеш да седнеш на пода. Знам, че ще се чувстваш най-добре на висок стол, но тук той е само един и никой освен ситата не може да сяда на него.

Бедоус обмисли възможностите, които й се предлагаха, и избра пода. Но преди някой от двамата да посегне към храната, един от воините пристъпи към масата, извади ножа си и отрязва парче от месото. Подъвка го замислено, преглътна и се върна на мястото си до живия плет. След него се приближи друг воин и изяде един от малките червени плодове. Това продължи, докато всички поднесени ястия бяха опитани последователно от стражите.

— Обикновена предпазливост — поясни Дизанко. — И аз си имам врагове — едните се стремят към трона, а останалите биха предпочели друг ситат на мое място. Може някой ден да загина в битка, но поне няма да позволя да ме отровят.

От един надвиснал клон хвъркна пъстра птица с размерите на голяма врана и кацна в единия ъгъл на масата. Дизанко хвърли парче плод на земята. Птицата се спусна към него, сграбчи лакомството с ноктите си и с възторжен писък се върна на клона.

Очакванията на Бедоус да поговори с Дизанко за мисията си или за нещо друго не се оправдаха — ситатът започна да се храни и не обели дума, докато не приключи с яденето. Когато свърши, жените изнесоха блюдото и се появи хубаво, едва разцъфнало младо момиче. То се приближи до господаря си и започна да пощи косматото му лице.

Скоро момичето също се оттегли. Дизанко се изправи, след него и Бедоус стана от мястото си.

— Можеш да прекараш нощта на кораба си — обяви той.

— Мислех, че искате да остана тук.

— Така е, но възникнаха важни държавни дела. Току-що се върна посланикът ми в земите на траджите и се налага да поговоря с него. Ще се върнеш утре сутринта и тогава ще се споразумеем за услугите на моите поданици. Тубито ще те придружи.

— Присъствието му би ми доставило удоволствие, но ако ви е нужен за нещо друго, аз мога и сама да намеря пътя до кораба.

— Докато си в земите на енкотите, ти си под моя закрила — заяви ситатът. — Тубито ще те придружи.

От държанието му ясно личеше, че аудиенцията е приключена. Бедоус се поклонил и го изчака да се оттегли. Когато излезе навън, Тубито я чакаше.

Пътят до кораба им отне малко повече от два часа. Минаха край многобройни стада тревопасни. Някои от животните бяха огромни и тромави, други дребни и пъргави, а веднъж Тубито я хвана за рамото и ѝ посочи някакво дърво на триста-четиристотин метра от тях. Мярна ѝ се стремително движение, отблясък на кървавочервена кожа, ослепително бели зъби и после всичко замря. Съществуването изчезна в листака, който — тя беше готова да си заложи главата — не би могъл да скрие и половината му туловище.

Прекошиха същите три потока, през които Бедоус беше минала сутринта. Бреговете им бяха обрасли с храсти, отрупани с дребни пурпурно-златисти плодове. Още една горичка от цъфнали дръвчета — и двамата се озоваха пред кораба.

— Предполагам, че сега ще се прибереш у дома? — попита Бедоус.

Тубито поклати глава.

— Ще спя пред кораба.

— А какво ще ядеш?

Той бръкна в окачената на пояса му торбичка и извади късче сушено месо.

— Ако завали, просто отвори люка и се чувствай като у дома си.

— Много мило от твоя страна — отвърна енкотът, — но аз съм свикнал с дъжда.

— Защо трябва да се мъчиш?

— Оценявам предложението ти, Сюзън Бедоус, но аз служа на ситата, а той ми нареди да те пазя. Ако те заплашва нещо, то няма да бъде вътре в кораба.

Тя изкачи трапа и веднага се запъти към товарното помещение, за да подбере подаръците и вещите, които смяташе да размени на другия ден. След като ги отдели и ги опакова грижливо, отиде в кухнята, поръча си вечеря и седна да запише събитията от деня в бордовия дневник.

Няколко часа по-късно, докато се приготвяше за сън в каютата си, компютърът сигнализира за съобщение по радиостанцията за подпространствена връзка. Тя нареди да го прехвърлят при нея и се включи.

— Внимание, „Кристално крило“, чуваш ли ме? — прозвуча мъжки глас сред пукането на статичното електричество. — Внимание, „Кристално крило“, чуваш ли ме?

— Тук „Кристално крило“ под командването на Сюзън Бедоус, напуснал Амазония преди девет дни, в момента на Брази II, местно име Фалигор.

— Добър вечер, Сюзън. — Последва кратка пауза. — Или поне си мисля, че при теб е вечер, съдейки по моите таблици.

— Наистина е вечер, Артър.

— Е? — попита Артър Картрайт, заместник-секретар на Комитета по картография на Републиката, разположен на далечната планета Калибан. — Какво е първото ти впечатление?

— Макконъл се оказа прав — планетата наистина е прекрасна. С умерен климат, плодородна, чиста. Имам чувството, че ако хвърля през люка шепа семена, независимо какви, на сутринта ще намеря цъфтяща градина.

— А местните?

— Те без съмнение са далеч по-напреднали от диваците, които си представяш — използват металите, освен това явно имат сложна социална структура. Но в технологично отношение са доста примитивни.

— Приятелски ли са настроени?

— По всичко личи.

— Звучи все по-добре — каза Картрайт. — А военните умения?

— Все още нямам впечатления. Разбира се, изхождаме от предположението, че от всички племена енкотите са най-напреднали, а Макконъл би могъл да греши... Но те наистина владеят огромни територии и по нищо не личи, че има вероятност някой да им ги отнеме. Всъщност техният владетел спомена, че има среща със своя посланик в някоя от другите държави.

— Посланик ли? Виж ти! Май наистина са малко по-напред, отколкото докладите на Макконъл показваха. — Картрайт се прокашля. — Е, още по-добре. Изглежда сме попаднали на планетата, която ни трябва.

— Такова е първоначалното ми впечатление — съгласи се Бедоус. — Разбира се, ще ни трябват още няколко месеца, за да се уверим напълно.

— Не можем да си позволим този лукс — отвърна Картрайт. — Графикът ни е много сгъстен. Не знам докога Брешински ще се задържи на поста си в Министерството на външните работи, а ако я наследи Нкомо — което е твърде вероятно, — няма да имаме много време, преди той да е извикал Флота. Открихме шест миньорски планети в околността на Фалигор. Републиката има отчаяна нужда от земеделска планета, която да ги изхранва. Освен това, независимо че анализите на Макконъл не са толкова пълни, колкото ни се иска, по всичко личи, че Фалигор има предостатъчно злато, сребро и радиоактивни материали, особено в онази планинска верига на запад от тебе.

— Мислех, че ще ни оставят да разработим тази планета така, както ние намерим за добре.

— Половината политици на Делурос не разбират действителното ни предназначение. — В гласа на Картрайт се долавяше разочарование. — За тях Комитетът по картография е само едно огромно учреждение с неимоверно раздут бюджет, което прави карти. И не им е ясно, че ние сме тези, които определят къде и как да проникне човекът в галактиката, които решават кое е най-подходящото място за Флота да разположи отбранителните и продоволствените линии. Те и така вече негодуват, че ние определяме кои планети да погълне Републиката, а сега, когато се опитваме да им покажем и начина, са готови за бой.

— След всичките каши, които се е налагало да оправя Министерството на външните работи, редно е да се предположи, че ще са във възторг, ако някой друг освен военните се заеме с разработването на нови планети.

— Де да беше толкова просто! Само че ние навлизаме в техни води, така да се каже, а когато човек си има работа с политически акули от такава величина, проблемите са неизбежни.

— И какво следва от това?

— Че трябва да сгъстим графика още повече.

— Но нали планирахме всяка стъпка толкова грижливо! — възпротиви се Бедоус.

— Сюзън, вече не можем да си позволим такова внимателно изпитване на нещата, както би ни се искало. Надявах се, че ще разполагаме с десет години, през които постепенно да привлечем Фалигор в Републиката, но сега смятам, че в най-добрия случай имаме не повече от три.

— Значи, най-голямата ни надежда се превърна в последна надежда, така ли? — горчиво произнесе Бедоус.

— Да не бъдем черногледни, Сюзън. Ние се поучихме от грешките си на Пепони, Лодин XI и Рокгардън. Ако не разчитаме, че можем да направим нещо по-добро, въобще нямаше да действаме за разрешение. — Той въздъхна тежко. — В галактиката има още два милиона богати на кислород планети, които чакат да бъдат открити. Според компютрите на около десет-дванадесет хиляди от тях имат разумен живот. Ако успеем да направим от Фалигор образцов модел за присъединяване към Републиката, може би ще успеем да спестим на някои от тях — а и на себе си — проблемите, които имахме навика да създаваме досега.

— Добре. Каква ще е следващата ни стъпка?

— Вдругиден ще изпратя на Фалигор група от двеста души за установяване на контакт. Съставът ѝ ще бъде както обикновено — лекари, агрономи, геолози, специалисти по водно стопанство, всичко друго, но не и военни съветници. Екипът ще е на място след десетина дни.

— А какво ще наредиш да правя аз дотогава?

— Нищо конкретно. Научи колкото можеш повече за обществото им. Подготви ги за нашето пристигане и се постарай да ги накараш да

го чакат с нетърпение. Разкажи им за чудесните изобретения и лекарства, които ще им донесем. С една дума — обобщи кисело той, — бъди образцов представител на нашата раса. По дяволите, можеш дори да продължиш да се мотаеш наоколо и да събираш буболечки — в края на краищата нали това ти е специалността!

— А за обработваемата земя какво да им кажа?

— Не те разбирам.

— Нали ти трябва земеделска планета! — напомни му Бедоус. — Каква част от земята смяташ да им вземеш?

— Нямаме намерение да им вземаме каквото и да било! Ако се наложи, ще намерим някаква земя, която никой не обработва или не е населена, но предпочитам да въведа парична икономика на Фалигор и да накарам жителите му да продават продукцията си на миньорските планети. — Той отново замълча, после продължи разпалено: — Този път ще го направим както трябва! Стигат ни подчинените раси, човекът вече има нужда и от партньори!

— Ти ще дойдеш ли? — попита Бедоус.

— При първа възможност. В този момент водим военни действия в шест различни сектора, Министерството на енергетиката се нуждае спешно от дузина-две миньорски планети, освен това картографирането на съзвездието Албион е извършено едва наполовина. Ако имам късмет, ще мога да тръгна след три стандартни месеца, хайде, нека да са четири, но само при положение че през това време не изникне нещо друго.

— Да изпращам ли ежедневни доклади, докато групата пристигне?

— Не, прави го само когато ти е удобно. Никак не ми се ще местните да си помислят, че тичаш всяка вечер до кораба, за да кроиш с нас планове за нашествие. Каквото не си успяла да ми кажеш, можеш да споделиш с ръководителя на групата.

— Добре. Нещо друго?

— Не, просто си върши работата. В галактиката райските градини не са чак толкова много, а ние вече унищожихме немалко от тях. Време е да оставим и една непокътната.

С тези думи Картрайт прекъсна.

Групата по контакта пристигна точно навреме. След седмица беше уредена първата клиника за ваксиниране на енкотите, а за един месец броят им нарасна на повече от две дузини. Те бяха предназначени да обслужват ризалите, траджите, болиombo и всички останали племена.

Земята оправда напълно надеждите на Сюзън Бедоус и групата иззе трийсетина хиляди квадратни мили целина за нуждите на хората фермери. Когато някои от ситатите се възпротивиха, бяха изпратени посредници да ги обезщетят. Траджа и болиombo получиха трактори и облагородени семена, но Дизанко, който беше изучавал хората не по-малко внимателно, отколкото те него, настоя да му се плати във валута.

Три месеца по-късно пътища с настилки от катран и чакъл свързваха столиците на по-големите племена. Бяха докарани около двеста учители хора, които преподаваха както на децата, така и на възрастните основите на науките, математиката и земния език — официалния език на Републиката, превърнал се в последно време в универсално средство за общуване между различните раси в цялата галактика.

И тогава, шест месеца след първото кацане на Бедоус, бе направено едно откритие, което доведе Артър Картрайт на Фалигор доста преди планирания срок. Той се приземи на временния космодрум, прехвърли се на малък самолет и веднага излетя. Върна се същата вечер и незабавно свика десетината си най-близки сътрудници в набързо построената сграда, която служеше в този момент за щаб на хората.

Бедоус беше сред поканените и влезе в голямата зала за съвещания заедно с останалите членове на екипа. Картрайт се беше изправил сковано пред редицата столове и ги чакаше. Беше висок слаб мъж, безупречно облечен, с кротки кафяви очи, рошави посивели вежди над орловия нос и малка уста. Изглеждаше притеснен като човек, свикнал да си върши работата по видеофона и

подпространствената радиостанция. Когато всички заеха местата си, той се прокашля и заговори:

— Преди да се спра на целта на тази среща, ще използвам случая да ви кажа, че работата, която сте свършили досега, е отлична. Напреднахме много повече, отколкото въобще съм разчитал.

— Цялата заслуга е на язоните, сър — обади се една от жените — координатор по мерките за здравеопазване. — За по-интелигентна, дружелюбна и сговорчива раса не бихме могли и да мечтаем.

— Язоните ли? — повтори Картрайт.

Жената се усмихна.

— Така ги наричаме помежду си. Заради златното руно.

— Чудесно — усмихна се в отговор Картрайт. — Одобрявам. Стига те да не възразяват, разбира се.

— Те нямат нищо против.

— Хубаво... Та, както ви казах, мисля, че сте свършили забележително добра работа. — Той бръкна в джоба си, извади портативен компютър и му хвърли бърз поглед. — А сега за причината, която ме накара да ви събера тук. Както знаете, спряхме се на Фалигор, защото имахме данни, че е богата земеделска планета с големи водни запаси, чудесен климат и население, с което лесно бихме се сработили. — Картрайт хвърли още един поглед към компютъра и го пхна в джоба си. — Е, оказва се, че Фалигор е още по-богат, отколкото очаквахме. Току-що пристигам от района на планинската верига, известна като Небесните хълмове. Цялата планина е прорязана от невероятно богати златни и сребърни жили, залежите на радиоактивни метали също са значителни. Нещо повече, в пустинята на югозапад от Хълмовете открихме три диамантени находища и е твърде вероятно да открием и други.

Залата възбудено забръмча и Картрайт изчака шумът да стихне, после продължи:

— Това означава, че Фалигор не само е в състояние да плаща разходите си още от самото начало, като изнася храна за близките миньорски планети, а и самият той би могъл да се превърне в един от най-богатите миньорски светове в сектора. Това ни открива огромни възможности, но също така ни изправя пред един проблем, който искам да обсъдя с вас и ако е възможно, да намерим разрешение през следващите два дни, преди да си замина.

— Не можем да пуснем Републиката тук — намеси се Константин Талат, едрият лекар, който ръководеше програмата за ваксиниране на енкотите. — Достатъчно е нейните миньори да стъпят на планетата, и само след месец Флотът ще я управлява. Те ще задължат язоните да работят в мините и ще имаме един нов Рокгардън.

— И през ум не ми минава да каним Републиката — увери го Картрайт, чиято нервност се изпари в мига, в който заговори по специалността си. — Фалигор не е колония, а протекторат. Флотът може да се намеси единствено при положение че нашите хора са застрашени... Но има едно изключение. Ако се разчуе какво сме открили тук и не вземем мерки за разработване на богатствата на планетата, които да удовлетворят Републиката, Картографията ще бъде безсилна да предприеме каквото и да било, за да ѝ попречи да нахлуе тук.

— Това означава, че трябва да започнем разработването на находищата незабавно, така ли? — попита Талат.

— Това означава, че все някой трябва да го направи — отвърна Картрайт. — Никак не ми се ще да докарвам хора миньори, защото Флотът ще държи да ги защитава... А такава защита няма да им е нужна, освен ако не се появи Флотът и не започне да показва мускули, както има обичай. Така че въпросът ми е следният: ще съумеят ли язоните да се справят с работата в мините при оборудването, с което разполагаме?

— Изключено! — отговори един от педагозите. — Те нямат писменост и до нашето идване дори не знаеха нищо за орбитата на планетата си. Иначе схващат бързо, повечето от тях учат с огромно желание, но ще се нужни години, докато се научат да работят с компютрите и сложните машини, необходими за сериозен рудодобив.

— Още повече — добави Виктория Домире, ръководителката на икономическия екип — че никой от тях, без да броим енкотите, няма дори елементарна представа какво е това пари. Ако имате намерение да ги използвате в мините, по какъв начин ще им плащате? Значи, ще трябва да ги вкарате там насила, а това е точно положението, което искаме да избегнем.

— Добре — изрече Картрайт. — Очаквах да чуя възражения от този род. — Той обходи с поглед присъстващите. — Някой от вас има ли предложения?

Бедоус почака някой да вземе думата, но никой не прояви такова намерение. Тя вдигна ръка.

— Къртиците.

— Моля? — сепна се Картрайт.

— Къртиците — повтори тя. — Не знам как се наричат официално. Говоря за жителите на Сократ IV. Хуманоиди, дишащи кислород, присъединени към Републиката преди повече от два века. Те са висококвалифицирани работници, съгласни да работят на всяка планета, която е в състояние да им плаща. На Алфа Сантори II имах възможност да се запозная с неколцина.

— А в мини работят ли? — попита Виктория Домире.

— Това е специалността им — отвърна Бедоус. — Затова ги наричаме къртици — защото прекарват повечето време под земята.

— Ще ни трябва не един и двама — отбеляза Домире.

— Планетата е голяма — увери я Бедоус.

— Ще обмисля предложението ти — намеси се Картрайт. — Всъщност ако до сутринта никой не се сети за нещо по-добро, най-вероятно ще действам по него... Има ли други въпроси или проблеми, които бихте искали да обсъдите с мен?

Толкова ръце се вдигнаха, че Картрайт се стъписа.

— Струва ми се, че е най-добре да се видя с ръководителите на всеки от отделите в кабинета си. Междувременно продължавайте да си гледате работата все така добре. — Той се обърна към Бедоус. — Сюзън, ела с мен, ако обичаш. Искам да говоря най-напред с теб.

Тя излезе след него от залата за съвещания и тръгна по дългия коридор към кабинета, който шефът ѝ си беше присвоил още с пристигането си. Вътре, ако не се смята холографската карта на Фалигор, имаше само едно бюро, малък, но мощен компютър и два стола.

— Ти си живяла сред язоните по-дълго от всекиго, Сюзън — започна Картрайт. — Искам да ми кажеш... може ли да се очаква някаква съпротива от тяхна страна, ако докараме, да кажем, петдесет хиляди къртици на работа в мините?

— Не знам. Те нямат нищо против нас, но...

— Какво но?

— Но виждат, че сме тук, за да им помогнем. Когато разберат за какво са дошли къртиците, просто не знам...

— Мислиш ли, че с тях ще е по-различно?

— Отначало не.

— А кога?

— Когато им стане ясно, че изнасяме ценни материали от тяхната планета, а те не получават нищо.

— Аз нямам намерение да се стига дотам. Както вече казах, нужни са ни партньори, не слуги.

Бедоус въздъхна тежко.

— Не съм сигурна, че има голяма разлика.

— Изясни се, ако обичаш.

— Допреди четири месеца тези създания живееха в каменната ера... или в най-добрия случай в бронзовата. Изведнъж се появяваме ние и започваме да ги обучаваме, да ги ваксинираме и да им показваме как да използват селскостопанската техника. Всичко това е чудесно, но ми се струва, че ще е прекалено да искаме от тях да разберат такива абстрактни неща като галактическата икономика и нуждата ни от радиоактивни материали. Със стоманата всичко им е ясно — в крайна сметка от нея се правят по-добри копия, но как да им обясним за какво са нужни диамантите, особено когато се употребяват в промишлеността? Ситатите ще приемат парите ни, защото няма откъде да знаят кои метали са ценни и как могат да ги продадат. След време обаче ще усетят, че ги мамим, като караме тези материали на своите хора, вместо да им покажем как да ги използват и да им обясним с какво са толкова ценни за нас.

— Доводите ти са солидни — изрече Картрайт. — Ясно е, че не можем просто да предоставим мините на къртиците или на която и да било друга раса. Ще трябва да убедим язоните да ни пратят свои младежи, които да се запознаят с производствения процес. Нищо чудно след някоя и друга година част от тях да заемат ръководни длъжности. — Той се замисли. — Може би няма да е зле да изпратим най-умните да учат на някоя от планетите на Републиката. Не че не сме в състояние да организираме и тук първокласно обучение, но искам, като се върнат, да кажат на своите как е там, кои сме ние и как функционира нашият свят.

Бедоус се замисли за миг, после вдигна рамене.

— Може и да се получи нещо — изрече тя без ентузиазъм.

— Май не си убедена.

— Язоните са чудесна раса. Схватлива, трудолюбива, интелигентна. Мисля, че с времето могат да станат всичко онова, на което разчиташ.

— Но? — попита Картрайт. — Нали винаги има едно „но“...

— Но мисля, че ги насилваш.

— Нямаме друг избор. Този свят трябва да послужи като модел за асимилация.

— Не съм убедена, че да накараш цял разумен вид в рамките на едно-единствено поколение да напусне пущинаците и да заживее в галактическата ера, е кой знае какъв модел... Най-добрият ми приятел сред енкотите, един воин на име Тубито, е добил правото да се нарича мъж, убивайки само с копие огромен хищник, едва преди три години. Той притежава не едно изумително качество, включително любознателност и интелигентност, но не си представям как ще го облечеш в куртка и ще го сложиш пред компютъра, поне не след година, та дори и след десет. Може би никога няма да се получи. Той би могъл да бъде Коперник или Галилей на своята раса, но клечи във на дъжда и яде парчета сушено месо, което къса с голи ръце.

— Затова пък децата му могат да бъдат асимилирани толкова лесно, колкото и твоите или моите деца.

— Нищо чудно. Стига да израснат в човешко семейство.

— Съмненията ти личат и в съобщенията ти, както и в бордовия дневник. Само че ние просто не разполагаме с толкова време. Виждала си какво става с други планети, когато Републиката се опитва да колонизира с най-добри намерения. Фалигор е последният ни шанс да докажем, че има и по-добър начин, че морковът върши по-добра работа от сопата. Знам, че искаме много от язоните, но те изглеждат умна и податлива раса и резултатите ще оправдаят усилията. При това другата възможност, която им се предлага, е значително по-лоша.

— Какво пък, ти поиска мнението ми и го получи — изрече Бедоус.

— Благодарен съм ти за това, Съюзън, и най-вече за предложението ти да повикаме къртиците. А сега най-добре да поговоря и с другите специалисти от екипа. Нали знаеш, времето ми е съвсем ограничено.

Бедоус разбра, че я отпраща, и стана. Тръгна към вратата, но внезапно спря и се обърна към Картрайт.

— Мога ли да направя още едно предложение?

— Разбира се.

— Сред твоите специалисти видях само двама психолози, изучаващи извънземните раси. Ако наистина възнамеряваш да ускориш дръзкия поход на язоните към цивилизацията, на твое място щях да докарам значително повече.

3

Независимо от съмненията на Сюзън Бедоус, на Фалигор работите вървяха добре.

При пристигането на около триста хиляди къртици, които щяха да работят в мините по дългосрочни договори, нямаше никакви прояви на недоволство.

Язоните и хората се трудеха рамо до рамо на полето, опитомяваха земята и изнасяха още през първите шест месеца толкова храна, че миньорските планети в околността вече не бяха зависими от други източници.

Морето се оказа толкова богато на протеин, колкото почвата на минерали, и не след дълго риболовът и различните отрасли на водното стопанство също бяха в състояние не само да изхранват населението, но и да изнасят голяма част от продукцията си.

Един хубав ден не друг, а самият Джони Рамзи, бившият секретар на Републиката, пристигна на Фалигор на сафари, прекара известно време, проповядвайки идеите си за демокрация пред язоните, и тържествено провъзгласи планетата за „диаманта на Външната граница“.

Седемнадесет планети на Републиката изразиха намерение да открият свои посолства на Фалигор, без да крият желанието си да установят търговски отношения с миньорите или фермерите, най-често и с едните, и с другите.

По предложение на Дизанко хората построиха в земите на енкотите град Ромул и го превърнаха в свой център. Година по-късно недалеч от него, на брега на голямо континентално езеро, израсна Рем.

След внезапната смърт на Дизанко, повален скоростижно от вирусна инфекция, наследникът му Тантрам побърза да декларира тържествено намерението си да работи в тясно сътрудничество с Републиката, което щеше да донесе редица облаги на всичките му поданици. Първата му стъпка беше да вложи натрупаните от баща му пари в построяването на университета Тантрам в околностите на

Ромул и да създаде фонд, достатъчно богат, за да привлече в него най-добрите академици от Републиката.

Картрайт беше толкова въодушевен от развоя на нещата, че купи от ризалите голям участък земя и си построи там къща с намерението да се оттегли на Фалигор веднага щом изтече договорът му с Комитета по картография.

Бедоус остана на планетата. Когато от Картографията ѝ намекнаха, че е време да смени обстановката, тя си подаде оставката и склучи договор с една от местните ловни компании, изникнали като гъби след дъжд покрай посещението на Рамзи и излязлата по-късно негова книга, възхваляваща красотите на Фалигор. Ловът не я привличаше ни най-малко, но работата като водач на холосафари я устройваше, а през свободното си време можеше спокойно да се отдава на любимото си занимание. През първите две години на Фалигор тя откри, описа и даде имена на повече от три хиляди вида насекоми.

Беше ѝ приятно, че страстта ѝ към ентомологията ако не бе заразителна за хората около нея, поне караше повечето от тях да ѝ носят всяко насекомо, което не бяха виждали, вместо да го стъпчат в праха. А щом започна да ги нарича на имената на откривателите им, тя развеселена откри, че колегите ѝ водачи са добили навика да ѝ носят с дюзини буболечки и не си тръгват, преди да са се уверили, че знае как точно се пишат имената им.

И тъй като все още имаше приятели в Комитета по картография, а Фалигор не беше картографиран напълно, Сюзън често се включваше в проучванията само заради удоволствието да зърне нови страни на тази планета, която беше избрала за свой дом. Имаше обширни равнини, гъмжащи от тревопасни, които хората наричаха гръмобици, жълти лосове, захаросани зебри, небоскоци. Имаше непроходими гори, подгизнали от дъждове, огромна вътрешна пустиня и множество планински вериги, сред които се открояваха особено внушителните Небесни хълмове, чиито върхове дремеха под снежни калпаци, а склоновете им даваха подслон на хиляди примати и птици.

На планетата живееха двадесет и седем племена и всичките обитаваха единствения същински континент. Всяко от тях се делеше на множество клонове и беше практически невъзможно който и да било човек или язон да се справи със стотиците езици и диалекти. Ала почти нямаше племе, което в един или друг момент да не е попадало

под властта на маринго — измиращ народ, за който бяха настанали тежки времена и сега оцелелите наброяваха не повече от две хиляди души. Така че освен родния си диалект повечето племена използваша и някаква разновидност на езика маринго. Ситат Тантрам задължи всичките си поданици да изучават и земен език, а колегите му от другите племена, за да не останат по-назад, последваха примера му и не след дълго на планетата имаше два световни езика. Земният стана държавен език, използван при официални случаи и при общуването с чужденци от други светове, но в ежедневните си разговори язоните предпочитаха да използват маринго.

Три години по-късно във всяко село имаше сондажни кладенци, които осигуряваха вода на язоните и в най-сушавите периоди. Всички местни племена бяха възприели най-съвременните земеделски методи. За кратко време над Ромул и Рем се извисиха огромните небостъргачи на престижни хотели, а ловните концесии отстъпиха място на резерватите, целящи да привлекат повече туристи.

Фалигор бележеше толкова стремителен напредък и така пълно се вписваше в представите на хората за земен рай, че Бедоус едва ли не очакваше някакво бедствие да го връхлети изневиделица, за да накаже човека за прекомерните му амбиции. Не можеше една планета да бъде толкова съвършена, толкова спокойна и мирна, толкова райско кътче. Е, вярно, имаше по едно време малък граничен спор между ризали и траджи, който прерасна във военен конфликт, но представителите на Републиката се намесиха като посредници и всичко се размина само с единадесет убити язони. По едно време сред племената от източните савани се появи и някаква особено опасна форма на кожно заболяване, наподобяващо едра шарка, но лекарите само за един месец успяха да изолират вируса, а след още три седмици беше разработена и ваксината. Джони Рамзи се върна за още две сафарита, придружен както винаги от две-три дузини репортери, и името Фалигор обиколи цялата галактика.

В последното сафари на Рамзи участваше и ситатът Тантрам, който беше тежко ранен от огромна амфибия, позната като речен убиец. Лекарите успяха да го спасят, но владетелят остана инвалид за цял живот. Това го накара да се оттегли от престола в полза на по-младия си брат, горещ поклонник на всичко земно, който прие името Робърт Август Тантрам II.

Новият ситат говореше съвършен земен език, беше получил образованието си на университетската планета Аристотел и обожаваше човешката история, бързите коли и човешките дрехи. Той построи в центъра на Ромул огромен театър и покани най-добрите драматични, оперни и балетни трупи в Републиката. Друго негово дело беше музеят, посветен на човешкото изкуство, и издателството, заело се с благородната задача да преведе на земен език устната традиция на енкотите.

Той вземаше твърде много човешки стимуланти, караше твърде много човешки коли и имаше малко глуповат вид, издокаран в официалните човешки костюми. Но император Боби, както го наричаше на подбив човешкото население, се ползваше с популярност сред поданиците си и охотно помагаше на хората да развиват неговия свят.

Новият владетел скъса напълно с някои традиции на енкотите — вече не раздаваше правосъдие в присъствието на предците си, а решаваше делата на поданиците си във внушителна бяла сграда, построена специално за целта. Отрече се от религията на народа си и на бърза ръка прие най-напред християнството, после исляма, за да се превърне в един момент в последовател на индуизма. Никотинът не влияеше по никакъв начин върху обмяната му, но независимо от това той се пристрасти към пушенето и си доставяше пури и цигари от далечния Антарес.

Император Боби организираше изискани развлечения за приближените си и за приятелите си хора. В продължение на месец издържаше гостуващ симфоничен оркестър, още месец — някакъв трикрак фокусник от Хеспорит III. Веднъж натовари цялата си компания на самолет, за да наблюдават лова на малко стадо гръмобици за планетата зоопарк Серенгети.

По време на една от безбройните си вечеринки той слиса присъстващите с потресаващата новина за предстоящия първи боксов мач между язон и човек. Беше поканил Били Уичински, шампиона тежка категория на Сириус V. Той щеше да се срещне с Гама Лабу, огромния воин ризали, който досега не познаваше загуба.

Сюзън Бедоус не се интересуваше особено от бокс, но нямаше как да отклони поканата на император Боби, затова облече нещо, което

можеше да мине за прилично, без да е напълно официално, и в определеното време вече беше сред гостите.

Бяха се събрали около двеста души, хора и язони, в това число и Артър Картрайт, който беше в командировка на Фалигор. Бедоус отбеляза с одобрение присъствието и на двајсетина червенокожи къртици. Боби беше съборил стария дворец на брат си и на негово място беше издигнал внушителна резиденция по подобие на човешките представителни сгради. Предците му, триста и един на брой, благоразумно бяха скрити от погледа на гостите, за да не се чувства неудобно благородният им наследник. Боксовият ринг беше съоръжен в средата на младата, грижливо подрязана морава, а около него бяха наредени петдесетина маси. Над сто сервитьори и церемониалмайстори, облечени в униформи, обслужваха гостите. Отляво на моравата се простираше обширен английски парк, но в дъното му Бедоус успя да зърне няколко жилища, които беше запомнила още от първото си посещение в страната на енкотите. Те не бяха станали по-жалки и примитивни, отколкото бяха навремето, ала на фона на великолепната резиденция на ситата имаха съвсем мизерен вид.

— Сюзън! — възкликна император Боби, щом я видя. — Радвам се, че успя да дойдеш.

Бедоус се стъписа от това посрещане — откакто новият ситат се възкачи на престола, едва ли беше разменила с него и двадесет изречения. А сега я поздрави, сякаш бяха стари приятели, и няколко минути си бърби с нея за насекоми, после някой от новодошлите привлече вниманието му и Боби хукна да го приветства.

Тя чу зад гърба си приглушен смях, обърна се и се озова лице в лице с Картрайт.

— Ако нашият Боби не беше вече император, бих си заложил главата, че е кандидат за тази длъжност — изрече той.

— Да, май наистина малко се престарава — съгласи се Сюзън.

— Политикът в него си казва думата — продължи Картрайт развеселен. — Голяма работа е, нали?

— И още как!

Картрайт огледа масите.

— Не виждам табелки с имената, нито никакви указания кой къде да седне. Подозирам, че Боби е посетил някое и друго градинско

парти, докато се е подвизавал по другите планети, но съвсем е забравил как е намерил мястото си. Какво ще кажеш да окупираме някоя от масите?

Бедоус кимна и Картрайт я поведе към една свободна маса.

— Въобще не ми е ясно какво правя тук — каза тя, когато се настаниха. — Нямам никаква представа от бокс.

— Тук си, защото Боби обича да се докарва пред хората, които му гостуват. Колкото до бокса, работата е съвсем проста. Двама души — в нашия случай един човек и един язон — се качват на ринга и всеки се опитва да убие другия.

— Бих предпочела да ме беше поканил на симфоничен концерт.

— А аз бих предпочел да беше докарал някой не толкова титулован боксьор като този Уичински. Тогава шампионът на язоните можеше да победи, а това би се отразило чудесно на самочувствието им.

— Нищо чудно и да успее — изрече Бедоус с безразличие.

— Чувам, че бил добър, но досега не се е изправял срещу противник от такава класа. Струва ми се, че шансовете му са много малки. — Картрайт хвърли поглед надясно. — Охо! Имай готовност. По всичко личи, че ще бъдем удостоени с височайшето присъствие.

В този миг император Боби се приближи и се настани на тяхната маса.

— Надявам се, че нямате нищо против да седна при вас?

— Но моля ви, ваше величество! — Картрайт се изправи и изчака Боби да заеме мястото си. — В края на краищата това е вашето парти.

— Очарователен израз — произнесе Боби с най-приятния си глас. — Виждам, че не пиете. Мога ли да ви предлага коняк? Превъзходна марка, внос от системата Лебед.

Той направи знак на един сервитьор, който се приближи, отвори бутилка коняк и наля три чаши.

— Пия за здравето ви, ваше величество! — вдигна чашата си Картрайт.

— Аз бих предложил по-добър тост — поклати глава Боби.

— Нека да го чуем.

— Добре тогава. — Ситатът се изправи и почака, докато всички погледи се насочиха към него. — Приятели мои, предлагам тост: да

пием за скорошния и щастлив брак между Фалигор и Републиката!

Язоните го възнаградиха с бурни ръкопляскания, докато хората реагираха по-сдържано.

— Моля за извинение, ваше величество — обърна се Картрайт към Боби, който отново зае мястото си. — Но ми се струва, че не разбрах тоста ви. Отношенията между Републиката и Фалигор никога не са били по-добри.

— Така е — съгласи се ситатът. — Именно затова си мисля, че е дошло времето да станем неин пълноправен член.

— Ще станете, когато му дойде времето. Нека не насилваме нещата.

— А защо не? — поинтересува се Боби с обезоръжаваща усмивка.

— Виждам, че идеята ви се струва великолепна, ваше величество — продължи Картрайт, — но ви моля да прецените още веднъж положението си на протекторат. Сега не плащате данъци, населението не подлежи на задължителна военна служба, получавате помощ по всички направления, Републиката субсидира производството ви...

— Според думите ви излиза, че протекторатът е по-добре, отколкото да си равностоен партньор... Но защо ми е някак трудно да ви повярвам?

— Повярвайте ми, ваше величество, когато Фалигор е готов да влезе в Републиката, ще ви поканят и ще ви приемат. Но нивото на грамотността тук е под петнадесет процента, първият випуск на университета Татрам ще се дипломира чак след две години, имате само три космодрума, а по-голямата част от земята ви още не е разработена. Фалигор бележи невероятен напредък, но все още не е готов да се включи в съревнованието между различните светове на Републиката на равна нога.

Боби се усмихна.

— Тогава вие ще ни помогнете.

— Нали ви помагаме, ваше величество! Фалигор постигна такъв напредък, какъвто никой не би могъл да очаква. И ще продължи в този дух.

— Тогава трябва да ни приемете в Републиката, за да продължим да напредваме под зоркото ѝ око.

— Вие и сега напредвате под зоркия ѝ поглед.

— Не е същото.

— Ще ми позволите ли да попитам на какво се дължи този внезапен интерес към членството в Републиката? — намеси се Бедоус.
— Днес за пръв път чуваме за това ваше желание.

Боби сви рамене.

— Преди да доведе тук този мъж, Били Уичински, отидох на Сириус V да го погледам най-напред как се бие. Бил ли сте на Сириус V, Артър?

— Не.

— А вие, Сюзън?

— Бях веднъж, преди много години.

— Огромна планета, далеч по-голяма от Фалигор. Но населението ѝ е едва тридесет и пет хиляди души... И при все това тя е член на Републиката!

— За това си има причини — каза Картрайт.

— Ще ви бъда благодарен, ако ми ги разясните.

— Сириус V е една от първите планети, колонизирани от човека, когато излязъл в галактиката. Повече от хилядолетие той играе важна роля като производител на космически кораби и в рудодобива. Нещо повече, на Сириус V няма местно население — той е изцяло човешка колония.

— Но някога е имало местно население — отбеляза иронично Боби.

— Това е наистина тъжен момент в нашата история. Ние променихме планетата по свой образец, без да разберем, че обитателите ѝ са разумни. — Картрайт замълча неловко. — Във всеки случай повече от хиляда години цялото население на Сириус V е човешко.

— Значи ли това, че планета, на която местното население преобладава над човешкото, няма шансове да влезе в Републиката? — попита Боби. — Много добре ми е известно, че това далеч не е така.

— Не, разбира се, съвсем не исках да кажа това. В миналото сме правили достатъчно грешки, но сега, с времето, сме ги осъзнали и сме поправили повечето. Някога планетите са били поглъщани от Републиката пряко волята им, но за щастие това време е отминало. Днес, за да стане член на Републиката, всяка планета трябва да проведе гласуване.

— Сигурен съм, че ще убедя народа си да гласува.

— Вашият народ са енкотите, обаче за членството трябва да гласува цялата планета, а повечето от местните жители не могат дори да прочетат бюлетината. Нещо повече, Републиката определено предпочита световите с общопланетно правителство, за да знае с кого си има работа. Тя няма никакво желание да се договаря с ризалите за доставка на хиляди тонове зърно, за да се окаже в един момент, че между тях и траджите е избухнала война и всичките им ниви са опожарени.

— Това са дребни проблеми, които могат да се решат — възрази Боби. — Предлагам да обединим усилията си и да започнем да търсим решението.

— Пак ще повторя, че ние вече ги решаваме, при това с незапомнено темпо.

— Виждате ли? — изрече Боби с усмивка. — Ние вярваме във вас, Артър. — Погледът му се насочи към другия край на поляната. — Извинете ме за момент. Току-що пристигна посланикът на Лодин XI. Време е да вляза в ролята си на примерен домакин.

С тези думи той стана и тръгна да посрещне новия гост.

— Да... — замислено изрече Картрайт и повтори: — Да-а... Какво ще кажеш за всичко това?

— Имаш предвид намерението му да се покаже примерен домакин пред посланика на лодинитите ли? Той просто се опитва да ти покаже, че има и други възможности. Чувам, че Лодин XI е на път да се включи в новосъздадения Съюз на световите, организиран от канфоритите.

— Не — нетърпеливо я прекъсна Картрайт. — Въпросът ми е какво мислиш за казаното от него преди това. Той знае, че ще минат десетилетия, преди да приемем Фалигор в Републиката.

— Естествено, че го знае, Артър.

— Тогава за какво е цялата работа?

— Не е ли очевидно? Той вижда, че е време да започне подготовката за членство, и си дава заявката.

— Заявката ли?

Бедоус се усмихна.

— Прекалено дълго се занимаваш с глобални проблеми и теоретични постановки. А тук имаме едно чисто практическо,

прагматично положение. Ти самият го каза: преди Фалигор да се присъедини към Републиката, трябва да се създаде общопланетно правителство. В този момент енкотите са единственото племе, способно да управлява Фалигор. След десет-петнадесет години нещата може да се променят, затова той иска да създаде правителството сега.

— Сигурна ли си, че става дума за това? — намръщи се Картрайт.

— Напълно. — Тя замълча и се загледа в Боби, който омагьосваше лодинита и компанията му. — Боби не е глупак, Артър. Ако му предложиш утре да влезе в Републиката, той по всяка вероятност ще откаже. Целта му е просто да склучи най-добрата за народа му сделка.

— Кой народ, енкотите ли?

— Да, той се смята за енкот, а не за фалигорец, а неговото племе в продължение на векове е господствало над планетата. Боби иска просто да е сигурен, че ще остане на върха.

— Какво пък — обади се Картрайт замислено, — прав е. Енкотите наистина са политически най-грамотното племе на планетата... И все пак трябва да ги накараме да започнат да се възприемат като един народ, а не като двайсет-трийсет различни племена.

— Само преди десетина години те все още живееха в колиби, Артър. Помисли си колко време е било нужно на хората да преодолеят националните си различия и да започнат да се възприемат като земяни!

— Само че на нас не е имало кой да ни помогне — възрази Картрайт. — Никакъв пример, който да следваме.

— Е, ти си политикът — вдигна рамене Бедоус. — Аз съм само ентомолог.

— Мислиш, че няма да се получи, така ли?

— Не знам. Ако ми беше казал преди пет години, че ще пием коняк на организирано от язон градинско увеселение, щях да те обявя за луд. Те са необикновена раса.

Картрайт вдигна глава.

— А ето че се връща най-необикновеният от тях.

Император Боби прекоси моравата, ръкувайки се с всички наред, накрая стигна до тяхната маса.

— Е, надявам се, че се забавлявате — изрече той, докато даваше знак да му налят още едно питие.

— Много, ваше величество — увери го Картрайт. — Тъкмо разисквахме предстоящия мач.

— Така ли? — попита Боби с усмивка, която даваше да се разбере, че не вярва нито дума. — И до какъв извод стигнахте?

— Че вашият боксьор е в по-неизгодна позиция.

— Възможно е — съгласи се Боби. — Всъщност аз никога не съм го виждал да се бие, но съм чувал, че побеждавал всеки, който се изправи насреща му.

— Досега обаче не се е изправял насреща му някой като Уичински.

— А вие съгласна ли сте с него, Сюзън?

— Аз нямам мнение.

— Аха. Значи не сте любителка на бокса.

— Никога не съм успявала да проумея защо трябва двама души да се качат на ринга и да си нанасят удари, докато единият падне в несвяст.

— Това обаче не е въпрос единствено на сила, а по-скоро на умение — отбеляза Боби. — Не винаги побеждава по-силният. Нали казват, че добрият боксьор винаги ще се справи с онзи, който само раздава удари, колкото и да са тежки. Това означава, че умът съвсем не е без значение.

— Ако приемем, че остава нещо от него след първите два удара в главата — сухо отвърна Бедоус.

Боби отметна глава назад и се засмя.

— Вие, хората, имате невероятно чувство за хумор! Чудно ли е тогава, че толкова много ценим компанията ви?

— Нещо смешно ли казах?

— И каква скромност! — продължи Боби. — Сюзън, ако бяхте от нашето племе, щях да ви предложи да се омъжите за мене.

— Благодаря за комплимента, ваше величество, но вие вече имате шест съпруги, а при нас е приета моногамията.

— Хората май казваха в такива случаи, че на хубавото няма насита — заяви Боби и се разсмя гръмка на собственото си остроумие. Той понечи да каже още нещо, но в този миг един язон в униформа

вдигна до устните си голям рог от червен бизон и го наду. При звука му събраните гости насядаха по местата си и се възцари тишина.

— Аха! — възкликна Боби. — Зрелището започва!

Пръв на пътечката между масите излезе Били Уичински и се запъти към ринга, кимайки от време на време на познатите си — не повече от четири-пет човека. Неведнъж по време на кариерата му носът и лявото му ухо бяха възстановявани посредством пластични операции, но на мястото на избитите зъби зееха дупки — явно беше решил, че няма смисъл да ги подменя, докато не се раздели със спорта. Това би трябвало да придаде на усмивката му глуповат вид, но кой знае защо впечатлението беше по-скоро зловещо. Уичински беше висок, с добре очертани мускули и гъвкава походка. В мига, в който се качи на ринга, секундантите свалиха халата му и той започна да загрева, танцувайки леко и боксирайки във въздуха, докато хората надаваха приветствени възгласи и ръкопляскаха.

Минута по-късно от съблекалнята се появи Гама Лабу, шампионът на ризалите. Беше облечен само в свободни шорти до коленете — явно не смяташе халата за задължителен. Всичко у него беше голямо — главата, вратът, раменете, гърдите, та дори и коремът. При всяка стъпка златистата му козина играеше, а малките му уши неспирно мърдаха, стараяйки се мимоходом да доловят отзивите на публиката.

— Трябваше да го подложите на диета — забеляза Картрайт. — Сигурно има двайсетина килограма наднормено тегло.

— Ние очакваме от него големи неща. Велики неща!

Боби се изправи и отдаде чест. В отговор атлетът небрежно вдигна ръка и се ухили широко.

— От начина, по който отдава чест, можете да разберете, че не служи в армията на енкотите — изрече императорът, стараяйки се да скрие презрението си.

— Войник ли е? — учуди се Картрайт.

— Доколкото разбрах, някакъв младши офицер.

Лабу стъпваше тежко по пътеката. Бедоус сякаш физически усещаше как земята се тресе под краката му. Мина й мисълта, че император Боби, независимо от всичките му твърдения, едва ли ще страда особено, ако шампионът на ризалите получи хубав урок пред цялата събрана публика. Тези негови чувства явно не се споделяха от

останалите язони, които ревяха от възторг, докато Лабу загреваше, тътрейки тронаво крака по ринга, и раздвижваше набъбналите си мускули.

На ринга се качи човек рефер, даде на боксьорите последни наставления и изпрати всеки в ъгъла му. Уичински продължаваше да танцува и да раздава удари във въздуха и вече беше леко запотен, докато Лабу просто стоеше в ъгъла с ръце върху въжетата и се усмихваше на съплеменниците си в тълпата.

Гонгът удари и Уичински се запъти към средата на ринга, като подскачаше, нанасяше енергични удари в празното, приклякваше и се навеждаше. Лабу се приближи непохватно до него и замахна широко с дясната си ръка. Хората замряха, но бързо си отдъхнаха, когато Уичински избегна удара, хвърли се в атака и нанесе на противника си серия от шест леви и десни прави, после отскочи пъргаво извън обсега му, а в това време възгласите на хората звъняха в ушите му. Лабу изглеждаше по-скоро изненадан, отколкото засегнат. Той се ухили глуповато и пристъпи тежко към противника си. Но всеки път, когато навлезеше в обсега му, Уичински се спускаше към него, нанасяше му градушка от светкавични удари и се отдръпваше, преди Лабу да успее да реагира.

— Ако ще продължават така, по-добре да спрат — обърна се Картрайт към Боби. — Вашият боксьор ще има голям късмет да нанесе и един удар за цялата вечер.

Ситатът промърмори нещо в отговор, без да отмества поглед от ринга.

Бедоус също наблюдаваше двубоя и се питаше дали сред публиката някой вижда това, което вижда тя. Независимо че Уичински удряше колкото му душа иска, Гама Лабу явно пет пари не даваше. Той продължаваше все така глуповато да се хили и да преследва съперника си не дотам грациозно, но неотстъпно, като явно не смяташе за нужно да се предпазва от тежките удари на шампиона. И въпреки наднорменото си тегло не пухтеше и не се задъхваше. „Може да не си кой знае какъв боксьор — помисли си Бедоус, докато съперниците се упътваха към ъглите си, съпроводени от радостните възгласи на хората и унилото мълчание на язоните, — ама си великолепен екземпляр!“

До третия рунд Лабу вече се беше убедил, че противникът му не може да му направи нищо, и когато прозвуча гонгът, застана в средата

на ринга, разпери широко ръце и подкани човека да удря с все сила. Уичински изглеждаше изненадан, но не се поколеба веднага да се възползва от предложението и в продължение на половин минута блъска язона с юмруци. Спря едва когато Лабу избухна в гръмогласен смях, който съплеменниците му в залата подеха на часа.

В този миг в боя настъпи обрат — сега Лабу, който още не беше нанесъл нито един удар, започна здраво да притиска Уичински. Той пристъпваше все така тромаво, с наведена глава и увиснал над шортите корем, но Бедоус започна да долавя в осанката му някаква несвойствена на хората грация. Ако човек се движеше по този начин, щеше да изглежда непохватен, но язонът, настъпващ неумолимо към съперника си, приличаше на смъртоносна машина. Той прекоси ринга, притисна човека в ъгъла и се подготви да нанесе удара, който затаилата дъх тълпа предчувстваше, че ще бъде унищожителен.

Уичински беше шампион и се отбраняваше като шампион, но огромният язон просто не обръщаше внимание на ударите му. Той стовари левия си юмрук върху главата на човека, после му нанесе съкрушителен удар в гърдите с лявата си ръка и го довърши с ляво кроше в брадата. С всеки удар виковете на язоните ставаха все по-бурни, а краката на хората омекваха. Лабу се извърна към император Боби, отправи му същия несръчен поздрав и тълпата замря. За миг Бедоус изпита усещането, че погледът на язона е насочен право в нея и Картрайт. Сетне Лабу се ухили щастливо, обърна се към противника си и стовари за последен път юмрука си върху главата му. Уичински се строполи безчувствен на брезента. Всички язони без Боби скочиха на крака като един и шумно го аплодираха. Веднага след тях наставаха и хората с Картрайт начело и заръкопляскаха одобрително, макар и не със същия ентузиазъм. Единствено няколкото къртици, които изглежда не проявяваха особен интерес към срещата, останаха седнали.

След като реферът вдигна ръката на победителя, Лабу пое подадения му микрофон, за да се обърне към публиката. Преди това обявиха, че той не говори земния език и ще използва диалекта маринго.

— Благодаря на ситата на енкотите за възможността, която ми даде — каза той с широка усмивка и Бедоус отново изпита тревожното чувство, че гледа в нея. Нещо в него я караше да се чувства

неспокойна, нещо чуждо и непонятно, което не беше усещала в Боби, та дори и в Дизанко. — Много беше весело.

С тези думи той се отправи към съблекалнята.

— Е, Сюзън — подкачи я император Боби, — сега вече видя какво е боксов мач. Какво ще кажеш?

Бедоус се поколеба за момент.

— Мисля, че Гама Лабу има интересен начин да се весели — отвърна тя.

— Какво друго можеш да очакваш от един ризали? — пренебрежително сви рамене Боби и се обърна към Картрайт: — Трябваше да се хвана на бас с вас за изхода на мача, Артър.

— Това беше внушителна демонстрация на сила — отвърна Картрайт.

— Може би сме по-близо до равенството с вас, отколкото си представяхте — подметна Боби лукаво.

— Да, на боксовия ринг — съгласи се Картрайт. — Този Лабу е олицетворение на първичната сила.

— А извън боксовия ринг? — настояваше Боби. — Помислихте ли върху одевешния ни разговор?

— Мислих за някои неща.

— И какво?

— Струва ми се, че трябва да го продължим.

— Чудесно, приятелю! — Боби направи знак на един сервитьор. — Да пием още по един коняк.

— Нямам нищо против — съгласи се Картрайт и вдигна чашата си. Язонът я напълни.

— За какво да пием? — попита Боби.

— Как за какво? За Гама Лабу. Очаквам в бъдеще да чуя още много за него.

— Изобщо не се съмнявам в това — увери го император Боби.

„А аз се надявам това да не стане“ — помисли си Бедоус.

Републиката даде на Фалигор тридесет години, за да повиши производителността, икономическото си ниво и равнището на грамотността до степен да бъде поканена за равноправен член, след като се проведе необходимият плебисцит сред населението. Император Боби смяташе, че срокът е прекалено дълъг. Според Бедоус и още половин век нямаше да е достатъчен. Ала мнението на Картрайт, който беше водил преговорите с висшестоящите в правителството, бе, че ще е нужно точно толкова време, така че постановлението беше издадено.

Независимо от нетърпението на Боби все още имаше да се свърши много работа, за да се подготви Фалигор за влизането му в Републиката като свободна и независима планета. Първата неотложна стъпка беше съставянето на общопланетно правителство. Като се има предвид нивото на грамотност, едни избори щяха само да влошат положението. Затова Картрайт, следвайки съвета на екипа си, назначи с указ ситат Робърт Август Тантрам за временно изпълняващ длъжността президент на планетата. Боби използва мандата си, за да назначи в новосъздадения кабинет по един представител на траджите, ризалите и болиббо, останалите тринадесет бяха енкоти.

Тук Картрайт се намеси и настоя за равностойно разпределение на политическата власт. Боби съвсем основателно възрази, че ако Картрайт е в състояние да му посочи някой от ризалите или траджите, който да разбира повече, да речем, от селско стопанство или икономика от неговите министри на земеделието и финансите, той с готовност би ги заменил. Двамата грижливо проучиха списъка на кандидатите и в крайна сметка се споразумяха кабинетът да се състои от десетима енкоти и шестима представители на другите племена.

Това предизвика недоволство у оцетените, ала Картрайт и Боби излязоха със съвместно изявление, че в продължение на пет години правителството ще представлява цялото население на планетата, но междуременно в интерес на всички племена ще бъде да изпратят най-умните и способните си младежи в университета Тантрам в Ромул. И тъй като разпореждането излизаше не само от президента, а — което е

по-важно — от хората, направляващи действията му, на местните не им оставаше нищо друго, освен да се подчинят.

Къртиците бяха следващият поред проблем, който всъщност не се оказа никакъв проблем. Повечето от тях бяха подписали договори за три или пет години и когато срокът им изтече, близо половината не пожелаха да ги подновят. Повечето обаче предпочетоха да останат на планетата и някои повикаха семействата си (които понякога достигаха до петдесет души). Отначало Картрайт се опасяваше, че издръжката им може да се окаже ненужно финансово бреме за планетата и да предизвика недоволство сред язоните, но къртиците ясно показаха, че няма да чакат други да ги хранят, нито ще съперничат на местните за черната работа. С въвеждането на парична икономика се появи неотложна нужда от дребни търговци и не след дълго позициите им на търговска класа укрепнаха. Те откриваха магазини във всички по-големи населени средища, та дори и в отдалечените райони, внасяха стоки не само от родната си планета, а и от други близки светове и в крайна сметка създадоха данъчната основа, чрез която се реализираха по-голямата част от постъпленията за общопланетното правителство. Къртиците бяха трудолюбива раса с чувство за отговорност и докато свикналите с разменните отношения язони не виждаха друг изход, освен да се наемат на работа в мините, все повече къртици се присъединяваха към събратята си в търговския сектор.

С процъфтяването на туризма и малкото останали частни ловни резервати бяха забранени и чужденците пристигаха въоръжени само с холографските си камери. Петте най-големи ловни резервата, ръководени от хора фанатици с язони за помощници, скоро започнаха да привличат част от клиентелата на Пепони и Серенгети. Настаняваха посетителите в разкошни вили, а и животинският свят на Фалигор според отзивите беше несравнимо по-богат, отолкото на която и да било друга планета в галактиката.

Боби прекарваше все повече време из другите светове под предлог, че ходатайства за нови вложения на Фалигор, макар развлеченията му значително да преобладаваха. Но както забеляза Картрайт, това можеше и да е за добро, защото принуждаваше правителството да действа и без него, а президентът още от самото начало не бе показал кой знае каква заинтересованост от работата му.

Няколко години след като напуснаха планетата, за да учат в Републиката, част от язоните се върнаха у дома. Повечето бяха енкоти, но имаше и други, а най-способен сред тях беше един вече немлад язон, който беше прибавил към племенното си име Бариоки и човешкото Уилям. Произхождаше от ризалите и за разлика от повечето си сънародници беше отишъл да учи не на някой от човешките светове, а на Канфор VI. За няколко хилядолетия канфоритите три пъти се бяха опълчвали срещу човешкото господство и в този момент стояха начело на свободна федерация на нечовешки планети, скъсали всякакви взаимоотношения с Републиката.

И докато най-голямото желание на император Боби беше Фалигор да стане пълноправен член на Републиката, Уилям Бариоки настояваше за пълна независимост. Това не означаваше да се откажат от помощта, оказвана им от Републиката, и да скъсат всички връзки с нея, но според Бариоки статутът на протекторат беше унижителен, а предимствата на пълноправното членство бяха съмнителни. Той си беше създал връзки сред канфоритите и не виждаше никакви причини да не се спазарят и с двете страни. Ако зависеше от него, щеше да остави Републиката и Канфоритската федерация да наддават за тяхната лоялност (която не беше за продан — така обясни той на народа си, но това не би трябвало да пречи на наддаването).

Единственото, в което мнението на Боби и Бариоки изцяло съвпадаше, бе, че хората напълно подценяват способността на язоните сами да ръководят делата си. Бариоки не виждаше никаква причина да позволят на хората да се месят в управлението на Фалигор. Нали в крайна сметка целта на всички, независимо дали Фалигор ще влезе в Републиката или ще остане независим, беше да се установи самоуправление, и то колкото по-скоро, толкова по-добре. Бариоки агитираше ризалите и останалите язони, убеждаваше хората, които живееха и работеха на планетата, увещаваше дори и къртиците — а най-вече се стараеше да въздейства върху император Боби.

Най-сетне Боби се съгласи да направи две публични изявления в присъствието на Бариоки, в които изрази одобрението си на идеята за незабавно въвеждане на самоуправление, последвани от разгорещените речи на амбициозния язон. След втория митинг Бедоус поиска среща с президента.

Трябваше да мине седмица, докато Боби я удостои с аудиенция, тъй като междувременно той се развличаше на близката Бета Леморис III. Най-сетне Сюзън се озова седнала срещу писалището на императора, който не изглеждаше ни най-малко уморен от всичките тези пътувания. От картините и холограмите по стените, от формата на бюрото и столовете, от килима на пода по нищо не личеше, че обитателят на кабинета не е човек.

— Колко се радвам да ви видя отново, Сюзън! — възкликна Боби и златистата му козина потрепна, когато ѝ отпрати подкупващата си усмивка. — Как върви колекционирането на насекоми?

„Политик до мозъка на костите си, не мога да ти го отрека!“ — помисли си тя с известна доза възхищение.

— Артър Картрайт ме помоли да поговоря с вас, ваше величество — изрече на глас Сюзън.

— Как е моят приятел Артър? — поинтересува се той. — Не съм го виждал от месеци.

— Напоследък е много зает. Тази година открихме още десетина миньорски планети.

— Предайте му да дойде на Фалигор да си отдъхне — предложи императорът.

— Той и така не забравя за Фалигор — отговори Бедоус. — Всъщност на това се дължи молбата му.

— Аха... — Изведнъж лицето му доби изражение по-скоро на нещастно кученце, отколкото на язон или човек. — Онези речи.

— Според него вие вдъхвате на народа си надежди, които няма да се сбъднат.

— Никога ли? — остро попита Боби.

— Поне не в близко бъдеще. Нещо повече, вие действате съвместно с един много способен политик, който демонстрира явното си нежелание да се присъедини към Републиката.

— Той е само един подстрекател на тълпите — сви рамене Боби. Този жест, съвсем нехарактерен за расата му, при него започваше от черепа и бавно надипляше златистото му руно чак до трипръстите ходила.

— Защо тогава ви трябваше да се съюзявате с него?

— Защото, макар и подстрекател, той е много популярен, а аз съм президент на цялото население.

— Той е много опасен, ваше величество.

— Моето намерение е да го привлека в правителството и да му дам официална длъжност, така че никога повече да не му чуете гласа — увери я Боби. — Но междувременно двамата с него стигнахме единодушно до мнението, че нещата вървят прекалено бавно. Не е редно да идваме при вас с шапка в ръка като просяци и да ви молим за самоуправление. Ние имахме такова още преди ти да кацнеш на нашата планета. И никога не сме се отказвали от него. Защо тогава трябва да се унижаваме, за да си го върнем?

— Не разбирам какво унижително има да образуваме народа ви, да развиваме икономиката ви, да ваксинираме децата ви и да ви показваме как да използвате най-добре природните си ресурси — заяви Бедоус.

— Не се и съмнявам, че не разбирате. Причината вероятно е в това, че никой никога не е заповядвал на вашата раса.

— Всичко, което ви посъветвахме — а ние ви даваме съвети, не заповеди, — е за доброто на Фалигор, ваше величество.

— Независимо от това ние сме недоволни, че не ни се дава възможност за самоуправление. По този въпрос двамата с Бариоки сме единодушни.

— Възможно е срокът, за който ще останете протекторат, да бъде съкратен — предположи Бедоус. — Но не и ако имате Бариоки за съюзник.

— Той е много проникателен политик.

— И малко по-умен от необходимото.

— Бариоки ви плаши, нали? — попита Боби с усмивка.

— Републиката не се плаши от нищо — отвърна Сюзън. — Но вие би трябвало да се боите от него, ваше величество.

Боби отново се изсмя.

— Та той е само един ризали!

— Знаете, че откакто той се върна от Канфоритската система, армията на ризалите се е увеличила тройно.

— Всички страни на Фалигор имат армии — изрече Боби с нежелание.

— Защо? — настоя Бедоус. — Язоните имат само седем космически кораба, четири от които са ваши. С кои планети възнамерявате да воювате?

— Нека да разсея съмненията ви, Сюзън — изрече Боби с усмивка. — Армиите ни са само за показ и за защита на териториалните граници. Колкото до армията на ризалите, тя е направо смехотворна и се командва от най-големия клоун.

— Прего Катора съвсем не е клоун — възрази Бедоус. — Възпитаник е на една от най-добрите военни академии на Делурос VIII.

— Прего Катора вече не е главнокомандващ на армията на ризалите — отвърна Боби.

— Така ли?

— Спомняте ли си боксовия мач, който организирах преди време?

— Да. — Сюзън го погледна с недоумение. — И какво?

— Спомняте ли си Гама Лабу, язона, който би вашия шампион?

— Да.

— Та същият този Лабу с тяло на самодоволен гигант и мозък на дете сега командва армията на Бариоки. — Боби отметна глава и се изсмя. — Лабу, който не умее даже да си напише името! Ако му кажете, че врагът настъпва от изток, той сигурно ще тръгне в настъпление към Небесните хълмове. Разбирате ли сега защо Бариоки не ме притеснява?

— Мисля, че имате повече причини да се притеснявате, отколкото си давате сметка, ваше величество — искрено го увери Бедоус.

— Заради Лабу ли? — недоверчиво попита той.

— У него има нещо, което плаши. Нещо чуждо и непонятно.

— А аз не ви ли се виждам чужд и непонятен? — развеселен попита Боби.

— Ние с вас сме от различни раси, но споделяме едни и същи общи принципи. Струва ми се, че у Гама Лабу има нещо, чуждо на всичко онова, което ние с вас тачим.

— Само защото го видяхте да побеждава вашия боксьор на ринга ли?

Тя поклати глава.

— Не. Просто имам такова усещане.

— Той е клоун — настоя Боби. — Един голям клоун, който разправя вицове, пие като смок и се смее най-силно от всички, когато

другите се шегуват с него. Лабу стана герой само за една нощ — тогава, когато победи Били Уичински, и това без съмнение го издигна до сегашното му положение, което обаче напълно ме устройва. На практика то прави армията на ризалите негодна. Ще се възползвам максимално от подкрепата на Уилям Бариоки, ще го издигна на държавен пост, за да мога да го контролирам, ще разпусна армията му и ще поведе народа си към скорошно самоуправление.

— Струва ми се, че правите сериозна грешка, ваше величество.

Боби се изсмя.

— В деня, в който Уилям Бариоки се изплъзне от контрола ми, аз ще си подам оставката и ще се отдам на развлечения и забави.

„Надявам се да ни уведомиш, когато това се случи, за да направим разликата“ — жлъчно го апострофира на ум Бедоус, а на глас изрече:

— Не мога да наблягам прекалено върху сериозността на положението, ваше величество.

— Можете и още как. Всъщност вие вече го направихте.

— Артър Картрайт ме упълномощи да ви предам, че няма да подкрепим вашия съюз с Бариоки, нито опита да се ускори грижливо планираният срок за въвеждане на самоуправление.

— Няма начин да не ни подкрепи — заяви Боби. — Фалигор е неговият грандиозен експеримент, бляскавият образец, на който е заложил репутацията си. Какво ще кажете, ако тръгна да обикалям Републиката, оплаквайки се от тиранията на Комитета по картография, или насъскам Гама Лабу срещу шепата военни съветници хора, каквито, предполагам, си е намерил? — Боби се ухили широко. — Какво ще направи тогава Картрайт, Съюзън? Ще повика Флота, който толкова презира, за да ни усмири, както е усмирявал безброй други светове?... Артър си има график, аз също. Но на моята планета моето разписание има предимство. Мисля, че ще е най-добре да свикне с мисълта за самоуправление на Фалигор най-късно до две години.

Бедоус го наблюдаваше безмълвно, разсъждавайки над чутото.

— Хайде, Съюзън, недейте така! — подхвърли небрежно той. — Няма ли какво повече да кажете?

— Поставена съм в доста неловко положение, ваше величество. Предадох ви посланието на Артър Картрайт. Ако кажа нещо повече,

това би означавало да превиша пълномощията си. — Тя се запъна. — Въпреки това много ми се иска да ви кажа някои неща.

— Ще смятам мнението ви за поверително — успокой я Боби.

Тя се замисли за миг, после въздъхна.

— Добре тогава. Вие ни хванахте натясно, ваше величество. Картрайт не би извикал Флота при никакви обстоятелства. Ако поставите въпроса за самоуправление достатъчно решително, той ще трябва да отстъпи.

— Казаното от вас ще си остане тук, в този кабинет — увери я Боби. — Никой няма да ви потърси сметка, че сте първият човек, отстъпил пред нашите искания.

Тя поклати глава.

— Не ме е грижа дали думите ми ще излязат от кабинета ви. Истината е очевидна — и вие, и аз, и Артър Картрайт знаем, че той няма да използва сила срещу вас.

— Какво тогава искате да ми кажете?

Бедоус отново се замисли дали да не премълчи, но в крайна сметка реши — да става каквото ще.

— Няма съмнение, че решението за общопланетно ръководство ще бъде подложено на гласуване.

— Разбира се.

— И всички ще гласуват единодушно „за“.

— Предполагам.

— Първата ви работа ще бъде да изберете общопланетно правителство — продължи тя. — И, предполагам, вие ще се кандидатируете за президент.

— Така смятам да направя.

— Ако има и най-малката вероятност Уилям Бариоки да излезе като ваш съперник на изборите — погледна го тя право в очите, — според мен трябва да направите всичко възможно да не се стигне дотам.

— Това звучи направо злоещо — отново се развесели Боби. — Ще ми обясните ли как да разбирам това „всичко възможно“?

— Не, ваше величество. Просто най-настоятелно ви съветвам.

Боби се изправи, давайки й да разбере, че аудиенцията е приключила.

— Аз съм действащият президент на Фалигор, наследник на триста ситати — напомни й той, докато я изпращаше до богато украсената врата на кабинета си. — Уилям Бариоки е само един ризали, на когото се спрях, преследвайки политическите си цели... Благодаря ви все пак за загрижеността. Когато минат изборите, няма да забравя кои са ми били приятели.

— Надявам се да не забравите кои са ви врагове, преди да са се състояли изборите — искрено заяви Бедоус.

Изборите се състояха двадесет и два месеца по-късно.

Народът на Фалигор, както се и очакваше, гласува единодушно за самоуправление.

Въпреки съпротивата на Комитета по картография — или може би именно благодарение на нея — за президент беше избран Уилям Бариоки, който победи Робърт Август Тантрам II с петдесет и три процента срещу четиридесет и седем. Като жест на добра воля и единомислие победителят създаде за победения длъжността министър-председател.

А Сюзън Бедоус отправи дълъг поглед към покритите с трева хълмисти равнини навън и към далечните, обвити в мъгла Небесни хълмове, и си каза, че е време да се сбогува с Диаманта на Външната граница и да се върне в Републиката.

II СТЪКЛОТО

ИНТЕРЛЮДИЯ

Бродиш из улиците, подминаваш развалините на печално известното Държавно научно управление, а въздухът е наситен тежката миризма на смъртта. Виждаш зелената равнина между обгорените силуети на две къщи, простираща се чак до така наречените Небесни хълмове, и се питаш дали е останало поне едно живо същество, докдето поглед стига.

Трудно е да повярваш, че някога Джони Рамзи е скитал из тези равнини и е преследвал животни за Музея по естествена история на Делурос VIII, че университетът „Сабаре“ се е смятал за най-доброто средище на науките на Външната граница, че само на петдесетина метра от мястото, където си застанал, хора, язони и къртици са живели и работили мирно и спокойно заедно.

О, слушал си разказите, чел си заглавията във вестниците, гледал си холограмите на клането... Но всичко това е било за някакъв неправдоподобно далечен полудял свят. То не те е засягало. А сега си тук и колкото и да се мъчиш, все не можеш да разбереш как се е стигнало дотам.

Никой ли не е усетил какво назрява? Не са ли се надигнали гласове на протест? И ако язоните не ги е било грижа, къде са били хилядите хора, избрали този свят за свой дом? Нима не е имало ден, час, та дори миг, в който някой от тях да се е изправил с вик: „Стига! Спрете дотук!“

И къде беше Републиката при това пропадане в ада? Тя откри този свят, даде образование на народа му, научи го да обработва земята, да разработва мините и да търгува, въведе го в сложното изкуство на управлението. Как е възможно просто да обърне гръб и да дава вид, че нищо не е станало? Много въпроси — и всичките сериозни. Но има един, към който се връщаш отново и отново: как е започнало всичко това?...

Проблемите започнаха още от самото начало.

Император Боби беше построил достатъчно сгради в Ромул за нуждите на правителството, така че Уилям Бариоки предпочете направо да си присвои града, вместо да строи нова столица. Месец след изборите операта беше превърната в Парламент, театърът — във Върховен съд, двата най-големи хотела — в правителствени канцеларии, а къщата на Боби стана резиденция на новия президент.

Не след дълго Ромул, който дотогава беше населен предимно с хора и енкоти, беше наводнен от ризалите, като повечето работеха за правителството. Боби отправи протест към Артър Картрайт, а той му обясни, че самият император е настоявал за самоуправление и ще трябва да приеме последиците от действията си.

След няколко месеца на безуспешни задкулисни машинации Боби реши да премести премиерската канцелария в Рем, на петдесетина мили от Ромул. Той плати от собствения си джоб за новата си резиденция, но успя да издейства от хората и къртиците средства за нов театър и спортен комплекс и след по-малко от година Рем измести Ромул като културен център на Фалигор. Там се прехвърли и по-голямата част от търговията.

Тъй като хората и къртиците последваха енкотите при изселването им от Ромул, столицата започна да запада. Бариоки в продължение на три месеца напразно се опитва да ги върне, после сложи ръка и върху Рем от името на правителството.

Боби беше наясно с механизмите на управление и се обърна към пресата, като отправи енергичен протест... Но Бариоки също познаваше властта и просто закри изданията, защитаващи каузата на премиера. После прибегна до въздушните канали — без онези в самото сърце на енкотските земи, — за да обясни, че е президент на всички язони и никога няма да отстъпи пред претенциите на енкотите за по-специално отношение. Ако премиерът не се придържа към конституцията, той, макар и неохотно, ще бъде принуден да го отстрани от тази длъжност — това беше казано в заключение.

Боби отвърна на удара, свиквайки огромен митинг на новопостроения стадион в Рем. Четиридесет хиляди енкоти и хора запълваха трибуните. След обръщението на няколко енкотски служители от по-нисък ранг пред микрофоните застана самият Боби.

— Няма да стоя и спокойно да гледам как народът ми методично се ограбва от правителството, което се закле да сложи край на племенните вражди и протезирането — заяви той. — Къде в конституцията е казано, че могат да се заграбват цели градове с укази на изпълнителната власт или, което е още по-лошо, по каприз на президента? Къде е казано, че президентът може да откаже на премиера достъпа до средствата за информация? Енкотите настояват не за някакво специално отношение, а просто за справедливост и ако не сме в състояние да я получим от Уилям Бариоки, тогава ще я потърсим от Републиката!

Докато траеха аплодисментите, Боби оглеждаше внимателно лицата на събралите се, докато накрая спря поглед върху огромен язон във военна униформа.

— Виждам, че Бариоки е пратил един от генералите си да чуе какво ще говоря — продължи той. — И, разбира се, да му докладва всяка моя дума. — Боби направи пауза и се усмихна. — Може би думите, които използвам, са прекалено трудни за вас, генерал Лабу?

Тонът му беше крайно саркастичен. Публиката избухна в смях, но най-гръмко от всички се смееше самият Лабу.

— Може би ще пожелаете да се качите на трибуната и да ни кажете какво правите тук? — попита Боби.

Лабу, придружен от личния си преводач, се изправи и изкачи няколкото стъпала с непохватната си походка.

— Аз не съм политик — заяви той на маринго, явно притеснен от необходимостта да говори пред толкова широка публика. — Всички ние сме язони и аз никога няма да мисля злото на някого от моя народ. Аз съм войник и отивам там, където ме прати президентът, но от тези въпроси не разбирам нищо.

— И какво ще кажете на своя президент? — попита Боби, когато преводачът млъкна.

Лабу се ухили.

— Ще му кажа, че храната на стадиона не е кой знае какво, но бирата на хората е екстра!

Взрив от смях разсея напрежението. Лабу се усмихна, махна на тълпата и се запъти към мястото си, за да чуе до края тирадата на Боби.

На следващата сутрин той се върна заедно с петстотин войници, за да постави премиера под домашен арест.

Първата работа на Боби беше да повика Артър Картрайт, който се появи половин час по-късно и се сблъска лице в лице с преградилия пътя му Лабу.

— Какво значи това? — възкликна Картрайт. — Повикан съм тук лично от министър-председателя.

Лабу вдигна рамене в нелеп жест, който никак не подходеше на грамада като него.

— Много благодаря — изрече той с усмивка.

— Моля?

— Много благодаря — повтори Лабу.

Едва сега Картрайт си спомни, че язонът не владее земния език, и премина на маринго.

— Какво става тук?

— Ами изпълнявам заповедта — отвърна Лабу.

— Заповядали са ви да арестувате премиера и да го държите в дома му? — учуди се Картрайт. — И защо?

Лабу отново вдигна рамене.

— Нямам представа. Сигурен съм, че има някаква грешка и тя скоро ще бъде поправена.

— Знае ли президентът за това?

— Той лично издаде заповедта — ухили се широко язонът.

Картрайт млъкна и го загледа поразен.

— Министър-председателят е пратил да ме повикат — най-сетне изрече той. — Ще ми позволите ли да вляза при него?

— Разбира се, приятелю Картрайт — заяви Лабу. — Ние сме големи приятели, нали така?

— Не знам — промърмори Картрайт. — Дали?

— Ама разбира се! — Лабу го потупа дружески по гърба. — Аз нямам врагове.

— Сигурно е много спокойно така — забеляза Картрайт.

Лабу се разсмя гръмко, сякаш човекът беше изрекъл нещо особено смешно, и отстъпи крачка настрана, давайки знак на войниците си да го пропуснат. Един униформен язон придружи

посетителя до къщата и заедно с него се изкачи по стълбите до спалнята на Боби. Вратата се откряна, колкото да пропусне човека, и се затвори зад гърба му.

— Артър! — Боби се надигна иззад огромното писалище. — Толкова се радвам, че дойдохте!

— Какво се е случило? Получих съобщението ви и веднага дойдох, за да открия, че домът ви е обкръжен от войници.

— Не знам! Не ми е предявено никакво обвинение, но не ме пускат да изляза!

— Вчерашната ви реч едва ли е зарадвала особено противниците ви. Ще трябва да се свържа с Бариоки и да видя какво може да се направи.

— Благодаря ви.

Картрайт излезе от дома на премиера и се върна в канцеларията си, откъдето поиска да го свържат с Бариоки по видеофона. След двадесетминутно прехвърляне от един чиновник на друг на екрана най-сетне се появи слабият, облечен в строг костюм президент.

— Добро утро, господин Картрайт — поздрави Бариоки. — Очаквах да се обадите.

— Тогава сигурно знаете и защо се обаждам, господин президент.

— Разбира се.

Последва дълга пауза.

— Е? — пръв наруши мълчанието Картрайт.

— Какво очаквате да чуете, господин Картрайт?

— За какво е арестуван?

— Не е арестуван. Не е предявено никакво обвинение.

— Защо тогава главнокомандващият на армията ви го държи затворен в дома му?

— Защото още не знам какво да го правя и ще го държа там, докато реша.

— Но това е незаконно!

— Щяхте ли да се чувствате по-добре, ако го бях обвинил в държавна измяна? — спокойно изрече Бариоки. — Знаете, че имам пълното право да го направя.

— Той не е нарушил никакъв закон.

— Той заплашва с неподчинение на президентски указ и го направи пред четиридесет хиляди свидетели. Ако го оставим да си разиграва коня, един ден той без съмнение ще накара енкотите да се вдигнат срещу общопланетното правителство и да се отцепят в отделна държава.

— Не можете да го арестувате за това, което предполагате, че би могъл да направи! — възрази Картрайт.

— А според вас по-умно ли ще бъде да чакаме, докато напълно дискредитира законно избраното правителство? — изрече Бариоки саркастично.

— Мисля, че вие двамата трябва да седнете и да изясните различията помежду си. Ще се радвам да бъда ваш посредник, ако сметнете, че има нужда от такъв.

— Не мисля, че ще се наложи. — Бариоки замълча и впери поглед в образа на събеседника си на екрана. — Дайте да се разберем, господин Картрайт. Вие сте този, който не искаше планетата ми да получи самоуправление още четвърт век. Вие сте човекът, който протежираше във всичко енкотите. Вие направихте този безотговорен развейпрах и разсипник временен президент. Поощрявахте хората да строят и да развиват бизнеса си в страната на енкотите. А сега искате от мен да търся споразумение с енкота, който публично заклеми правителството ми! Вие не сте наш приятел, господин Картрайт. Аз се опитвам да обединя този свят, а вие ми пречите не по-малко от премиера, та дори и повече.

— Това е твърде едностранчиво тълкувание на фактите — възрази Картрайт. — Робърт Август Тантрам беше избран за премиер от вашите сънародници, не от моите.

— Ако трябва да сме точни, той беше отхвърлен от моя народ и беше назначен на тази почетна длъжност от мен. Сега си давам сметка, че това беше грешка. Той действа срещу мен на всяка крачка.

— Неговото искане беше единствено да не си присвоявате частната собственост на енкотите в полза на правителството.

— Той не иска, а настоява. И държа да ви напомня, че премиерът и неговите съплеменници притежават имуществото, което сега конфискуваме, единствено благодарение на привилегиите, дадени на баща му и брат му от вашата раса. Вие буквално ги затрупвахте с пари, господин Картрайт. Те не са направили нищо, за да ги спечелят, просто

ви развързаха ръцете да провеждате на нашата планета грандиозния социален експеримент на комитета.

— Възражявам срещу подобни обвинения! — заяви Картрайт. — Ние помагахме да се издигне нивото на всички язони. Клиниките ни действаха в земите на всички племена, учителите ни стигаха и до най-отдалечените райони, нашите...

— Но винаги започвахте с енкотите — прекъсна го Бариоки. — Според думите ви излиза, че искам да ги поробя. А единственото ми желание е да поправа несправедливостта и да обединя населението на Фалигор. Никой от енкотите няма да пострада по време на моето управление.

— А как мислите, какво впечатление оставяте у енкотите в този момент, когато стотици войници са обкръжили резиденцията на премиера?

— Временен конфликт и нищо повече. Ако той се извини публично за нападките си срещу правителството и се закълне във вяроност към изпълнителната власт, ще получи прошка.

— А ако не го направи?

— Тогава ще го обвиня в държавна измяна.

— Но това е нелепо! — избухна Картрайт.

— Разбирам, че различията ни с вас са сериозни, господин Картрайт, но не мога да ви позволя да ми говорите с такъв тон.

— Извинете ме, господин президент — отговори Картрайт, полагайки неимоверни усилия да се овладее. — Но аз помогнах при изработването на вашата конституция. Тя гарантира свобода на словото, а снощи премиерът просто упражни това свое право, нищо повече.

— Изучавал съм вашите закони, господин Картрайт — заяви все така невъзмутимо Бариоки. — И двамата сме съвсем наясно, че свободата на словото не е абсолютна и има обстоятелства, при които може и дори трябва да бъде ограничавана.

— Откритото изразяване на мнение за правителството не е сред тях.

— А ако това открито изразено мнение е, че правителството трябва да бъде свалено, а енкотите — да се отделят? Нашата конституция и тогава ли ще го защитава?

— Той не е подстрекавал никого да се дели или да използва сила — заяви Картрайт. — Аз бях там.

— Да, но има различни нюанси и намеци.

— Не можете да обвините някого в държавна измяна заради нюанси!

— Така доникъде няма да стигнем, господин Картрайт. Ако ми дадете дума, че той вече няма да прави публични изказвания, войниците незабавно ще се оттеглят и свободата ще му бъде върната.

— Най-напред трябва да говоря с него.

— Разбира се — съгласи се Бариоки. Тънка усмивка пробяга по устните му. — Той така или иначе никъде няма да отиде.

Картрайт прекъсна връзката и веднага се обади на премиера.

— Какво каза Бариоки? — нетърпеливо попита Боби още в мига, в който зърна лицето му на екрана.

— Каза, че ако обещаете повече да не критикувате правителството, той няма да предяви никакво обвинение.

— А войниците?

— Ще се оттеглят.

— Ние създадохме един тиранин, Артър. Ще се наложи Републиката да направи нещо по въпроса.

— Не знам какво би могла да направи Републиката — отвърна Картрайт. — Вече не сте протекторат, но още не сте и пълноправен член. Планетата е независима.

— Трябва да ги накарате да прибегнат до икономически натиск — продължи Боби. — Щом Бариоки можа да постъпи така с мен, утре ще го направи и с всеки друг, който се осмели да каже нещо. Гама Лабу няма да остане цял живот начело на армията и следващият главнокомандващ може да се окаже сериозна заплаха за населението... Защо го прави, Артър?

— Има си причини — отвърна Картрайт. — Не мисля, че са обосновани, но ми се ще да вярвам, че за него е така. Струва ми се, че ще е най-добре да организираме една среща между вас двамата.

— Мислите ли, че ще се съгласи?

— Ако обещаете да не го критикувате публично, може и да склони.

Боби наведе глава и се замисли, после се изправи и оголи зъби в усмивка, в която нямаше нищо човешко. — Кажете му, че съм

съгласен.

— Говоря сериозно — напомни му Картрайт. — Нещо повече — и той беше напълно сериозен. Ако отново си позволите да кажете нещо срещу него, няма да мога да ви защита.

— Нищо няма да кажа — успокой го Боби. — Давам ви думата си.

— Добре. Ще му се обадя и ще му съобщя, че приемате условията му, после ще видим дали ще може да се уреди среща.

Два часа по-късно Боби беше освободен.

След четири дни президентът Уилям Бариоки отказа да се срещне с него.

След още една седмица Боби произнесе нова реч. Този път той не спомена името на Бариоки, но енергично настоя Фалигор да поиска пълноправно членство в Републиката и заяви, че единствено тя може да попречи на тиранията и че самият той е решил да замине за системата на Делурос, за да защити своята кауза.

На другата сутрин Гама Лабу поведе своите петстотин войници по улиците на Рем към дома на Боби. До къщата оставаха около триста метра, когато ги посрещна стрелба и те се изправиха лице в лице с две хилядна енкотска армия.

Лабу се изтегли на половин миля и прати за подкрепления. Междувременно размени някоя и друга шега с репортерите и зяпачите, обясни още веднъж, че е само войник, изпълняващ заповеди, и че не разбира нищо от политически машинации, и накрая атакува резиденцията.

Двадесет минути по-късно Робърт Август Тантрам II, триста и вторият ситат на енкотите, и две хилядната му армия лежаха мъртви сред пепелта на опожарения му дом. Преди да мръкне, те бяха погребани извън града в общ гроб.

Същата вечер Уилям Бариоки обяви, че суспендира конституцията за срок от три месеца, докато бъде подготвен и влезе в действие нов закон, който не ще позволи постът министър-председател да бъде заеман от предател.

А Артър Картрайт седеше пред видеоприемника, следеше новините и се питаше какви ли възможности е пропуснал и какво точно се е объркало.

„Дали вече е написал последния раздел?“

Така се шегуваха хората на Фалигор и шегата се отнасяше за конституцията, която Бариоки беше отменил за три месеца. Ала колкото повече си блъскаше главата над нея, толкова по-недоволен беше от резултата и три години по-късно основният закон все още се доработваше.

Бариоки реши, че няма никаква причина длъжността министър-председател да остава незаета само заради липсата на конституция, и я съчета с президентския пост. И тъй като нямаше закон, който да определи как да се провеждат изборите, избори също нямаше.

Седмица след смъртта на Боби генерал Лабу се появи на екрана, за да се извини пред обществеността. Той увери зрителите, че няма нищо против енкотите, а просто е изпълнявал заповед. Дълбоко съжеляваше, че е бил принуден да избие толкова много от последователите на Боби, за да защити собствените си войници. Убеждаваше аудиторията, че е само войник, който се е заклел във вярност пред президента, дори и не винаги да е съгласен с нарежданията му.

Бариоки се замисли дали да не го уволни за неподчинение, но установи, че за една нощ речта на Лабу го е превърнала в герой и ако предприемеше нещо срещу огромния войник, можеше да се стигне до метеж. Така че вместо да направи това, президентът извика генерала в кабинета си, двамата се прегърнаха пред холокамерите и по този начин бе предотвратена още една криза.

В продължение на няколко месеца всичко беше спокойно, но после до Рем започнаха да стигат тревожни слухове. Болимбо измъчвали и убили двама траджи, ризалите подпалили дома на някакъв търговец от племето на енкотите, отворил магазин в един от техните градове, енкотите отказвали да търгуват с болимбо. Университетът Сабаре, в който преобладаваха енкотите, лишил от достъп трима способни студенти ризали в отговор на опожаряването на дома на техния съплеменник. Над двадесет хиляди къртици, предусещайки, че

следващата група, която ще се окаже на мушката, са те, се върнаха на родната си планета.

Най-накрая Картрайт събра група от десетина човека и издейства аудиенция от президента.

Хората обясниха, че обществото на планетата се разпада. Налагаше се да се направи нещо, за да се сложи край на това връщане към племенното разцепление. Бариоки беше президент. Би трябвало или да ратифицира новата конституция, или поне да вземе някакви мерки за решаване на проблема, иначе не след дълго Фалигор щеше да има нужда от двадесет и седем конституции — по една за всяко племе.

Бариоки ги изслуша, увери ги, че ще се бори за решаването на проблема с всички възможни средства, и им благодари за загрижеността. Хората напуснаха кабинета му почти убедени в намерението му да предприеме нещо.

Ала никой не беше подготвен за това, което последва.

За две седмици той национализира всички мини, а преди да са изминали три месеца, всички предприятия, в които работеха повече от сто язони, станаха собственост на правителството.

След всяка конфискация Бариоки се появяваше на екраните на видеоприемниците, за да обясни действията си. Според него най-добрият начин да се преборят с племенното разцепление бил пълното му премахване от икономиката. Язоните вече не работели за отделни енкоти, ризали или траджи, а за правителството, което не е само на едно племе, а на всички племена.

Язоните, чиито предприятия бяха конфискувани, вдигнаха врява, но тя постепенно заглъхна, след като Бариоки нареди на вечно извиняващия се Лабу да премине под строй с войниците си по улиците пред фирмите на протестиращите.

И тъй като правителството не плащаше данъци на собствените си органи, с одържавяването на основните дейности в бюджета зейна огромна празнина. Това накара Бариоки да вдигне данъците за всички останали отрасли на икономиката. Енкотите бяха в състояние да плащат най-много, затова и основната данъчна тежест падна върху тях. Съплеменниците му ризали бяха облагани с най-ниските налози, при това можеха напълно да се освободят от плащания, като изпратеха един член от семейството в армията.

Да се оплакваш на правителството беше не просто безсмислено, а и опасно, затова множество комитети от язони посетиха Картрайт и останалите хора, установили се в Рем, с молба да се намесят и да разговарят с Бариоки от тяхно име.

Картрайт най-сетне отстъпи пред молбите им и уреди нова среща с президента, на която освен него щяха да присъстват и някои от сътрудниците му.

— Господин президент — започна Картрайт, след като той и хората му бяха въведени в голямата заседателна зала в президентския дворец, — когато ви предупреждавахме за племенното разделение, няхмахме предвид това.

— Защо, да не би да е имало в последно време изблици на племенни вражди? — спокойно се поинтересува Бариоки.

— Имало е — заяви Джефри Самюелс, бивш офицер от флота, който след приключване на службата се беше оттеглил в огромна ферма на тридесетина мили от Рем.

— Така ли? — учуди се Бариоки. — И кой е виновникът?

— Правителството, сър — отвърна Самюелс.

— Господин Самюелс, ако бяхте язон, щях да наредя да ви екзекутират за това изказване — заяви Бариоки, без да повишава глас. — Но тъй като сте човек, ще си затворя очите. — Той помълча и се вгледа втренчено в Самюелс. — Този път...

— И тъй като вие не сте човек, аз също ще си затворя очите пред заплахите ви... този път — не му остана дължен Самюелс.

— Господа, срещата е приключена — обяви Бариоки. — На Фалигор вие сте гости и ако не се държите като такива, аз няма да ви слушам.

— Моля ви, господин президент — побърза да се намеси Картрайт. — Аз съм сигурен, че господин Самюелс нямаше намерение да ви засегне. Много е важно тази среща да се състои. За нас интересите на Фалигор стоят над всичко.

— Нарочно ли ме засегнахте, господин Самюелс? — попита Бариоки.

Самюелс хвърли бърз поглед към Картрайт и поклати глава.

— Не, господин президент.

— И ако сте сигурен, че сте нанесли някому обида, непременно ще се извините, нали така?

— Извинете ме — кротко изрече Самюелс.

— Тогава всичко е наред — заяви президентът. — Е, господин Картрайт, какво искахте да обсъдим?

— Господин президент, тази планета вече твърде дълго няма конституция и не са провеждани избори. Правата на гражданите се нарушават едва ли не всеки ден. Не можем да ви принудим да промените начина си на действие, но решително настояваме да разгледате последиците от постъпките си.

— Последиците са очевидни — отвърна Бариоки. — Там, където имаше племенни вражди, сега ги няма. Където имаше размирици, сега е спокойно. Имаше несправедливост, но сега цари равенство.

— Наистина ли си вярвате? — попита Самюелс.

— Вие ни превърнахте в правово общество — отговори Бариоки. — Ако можете да ми посочите място, където законите се нарушават, аз ще наредя на армията незабавно да въведе ред.

Самюелс се изправи.

— Той въобще не желае да ни слуша, Артър, и аз нямам намерение да си хвърлям думите на вятъра. Ще се наложи да накараме Републиката да се намеси.

Самюелс напусна залата, а Картрайт остана да се извинява и да се опитва да върне разговора в старото му русло. Бариоки го слуша търпеливо почти два часа, от време на време подхвърляше по някоя дума, накрая благодари на хората за загрижеността и ги отпрати.

Същата вечер Джефри Самюелс беше намерен мъртъв зад един човешки ресторант в Ромул. Полицията определи случилото се като „покушение на неизвестен нападател“ и представи доказателства, че убиецът е къртица. На сутринта арестуваха един бакалин от къртиците, предявиха му обвинение в убийство и го екзекутираха още преди обяд без съд и присъда, а семейството на Самюелс получи съболезнователно писмо, подписано лично от президента.

Картрайт стигна до заключението, че Бариоки трябва да бъде спрял, и се свърза с онези служители в Републиката, с които все още поддържаше контакт. Повечето изразиха съжаление, че не могат да му помогнат, тъй като Фалигор не е нито протекторат, нито пълноправен член. Други бяха искрено развеселени от обстоятелството, че грижливо разработената му утопия търпи провал и той е принуден да

ги моли за помощ. Но дали се забавляваха или извиняваха, резултатът беше все същият — Фалигор трябваше сам да решава проблемите си.

Няколко седмици по-късно един журналист язон публикува сведения, че Бариоки е присвоил милиони кредити и ги е вложил в личната си сметка на планетата Талисман. Същия следобед го арестуваха, но преди това историята се беше разнесла и беше станала известна на стотици хора и правителствени служители.

Два дни по-късно Бариоки се появи на екрана, за да отхвърли обвиненията. Той заяви, че всяко изявление, поставящо под съмнение доброто име на правителството или на президента, е държавна измяна, с което приключи въпроса. Въпреки това на следващата сутрин трима адвокати енкоти заминаха за Талисман и започнаха процедура по замразяване на сметките на Бариоки, докато не се установи със сигурност дали парите не са незаконно придобити. Веднага щом слухът за това достигна до ушите на Бариоки, той отлетя за Талисман, за да защити правото си върху вложенията.

Същата вечер на всички видеоканали се появи едно огромно, кръгло и добре познато всекиму косматото лице.

— Добър вечер, граждани — изрече язонът на маринго. — Имам да направя едно изявление, което е от огромно значение за всеки жител на Фалигор, независимо от неговото племе и раса. — Гама Лабу замълча и се усмихна към камерите. — Тази вечер, от залез слънце нататък, армията временно поема контрола върху управлението и аз ще изпълнявам длъжността президент, докато не бъде възстановена конституцията и условията за провеждане на свободни избори. Уилям Бариоки наруши договора си с народа на Фалигор и ако се върне на планетата, ще му бъде предявено обвинение в криминални престъпления.

Лабу изчака, за да могат зрителите да осъзнаят сериозността на положението, и продължи:

— Дългата мрачна епоха на тирания и репресии свърши. Никога вече едно племе няма да бъде протезирано за сметка на друго. Никога вече няма да имате причини да се боите от правителството. Като първа стъпка към обединяването на цялата планета аз наредих тялото на бившия премиер Робърт Август Тантрам да бъде ексхумирано и поставено редом с телата на предците му в града на енкотите Ромул.

Някъде зад камерата се чуха приветствени възгласи и Картрайт, който гледаше предаването в дома си, осъзна, че Лабу за пръв път се обръща едновременно и към зрителите на видеопрограмите, и към публика на живо.

— Аз съм само един войник — каза в заключение той. — Удоволствията ми са малко и простички. Почти всички, които ме познават — тук той се ухили самодоволно, — ще го потвърдят. Нямам нито достатъчно опит, нито желание да управлявам Фалигор. Повтарям ви: армията ще се оттегли веднага щом новата конституция влезе в сила и се проведат изборите. Мракът е към своя край. Утре над Фалигор отново ще засияе слънцето.

„Господи, кой би могъл да предположи, че този дебел клоун ще се превърне в спасител на Фалигор? — помисли си Картрайт. — И кой знае, може би планетата един ден отново ще стане диамантът на Външната граница!“

Скъпа Сюзън,

Съжалявам, че толкова дълго не съм ти писал, но тук работите се развиха с трескава бързина. Пролет е и цветята са цъфнали, всичко отново се е

раззеленило след дългите дъждове и докато пиша, птиците пеят под прозореца ми. И все пак ме е страх, че едва ли ще познаеш любимия си Фалигор.

Сигурен съм, че си следила събитията тук с голям интерес, но тъй като средствата за информация се контролират не по-малко строго от всички останали области на живота на тази планета, реших да ти пиша, докато пощенските услуги все още функционират. Извинявай, че не отговорих на последните ти две съобщения по подпространствената радиостанция, обаче не бях сигурен кой може да следи отговорите ми, затова сметнах за най-удачно да се върна към стария изпитан метод — писането на писма.

Оказа се, че ти си била права, а аз съм сгрешил по отношение на президента Лабу. Това, разбира се, вече ти е известно. Ако в печата се промъкна и една десета от информацията за онова, което върши на Фалигор, не може да не си задаваш въпроса, какво търсим ние тук все още.

Длъжен съм да му призная поне едно — той успя да измами всички ни. Добре познатата практика „хляб и зрелища“. Той беше един голям, заекващ, дружелюбен клоун, който правеше всичко възможно да бъде прицел на всевъзможни подигравки и винаги приемаше шегите толкова добродушно! Лабу наистина изрови бедния стар Боби и го погребва при предците му. Бяха изминали само няколко месеца, когато открих, че написаното преди малко от мене е вярно в буквалния смисъл на думата — всичките триста и двама ситати на енкотите сега са погребани под земята.

Още през първите три месеца от управлението си Лабу отпусна средства за няколко грандиозни празненства за населението. Той се сприятели не само с чиновниците от Републиката, които успя да

примами в резиденцията си, но и с канфоритите, лодинитите и всички останали раси, които биха го снабдили с пари и оръжие, за да защити независимостта си от Републиката.

Дори и тогава, когато стана ясно, че Лабу съвсем не е онзи шут, за когото го вземат, методите му бяха толкова прозрачни, че никой не виждаше в негово лице сериозна заплаха. Спомняш ли си онази холограма, която обиколи Републиката? Нека да ти обясня как се стигна дотам.

Някои от служителите на Лабу разпространявали по негово нареждане слухове, че Републиката се опитва да манипулира администрацията му и иска да го принуди да постави търговски бариери в отношенията с всички планети, които не влизат в Републиката. Това, разбира се, е пълна измислица, но канфоритите ѝ повярваха без колебание и започнаха горчиво да се жалват от тази несправедливост. Лабу ги покани да обсъдят въпроса с малкото останали съветници хора. Те увериха канфоритите, че това са злостни лъжи и никой не се е опитвал да учи Лабу как да управлява. Канфоритите естествено поискаха доказателства и язонът обяви, че една публична демонстрация на неоспорима власт ще реши проблема.

Той е хитър дявол и удари десетката с тази демонстрация, която целеше публично да ни унизи. Именно така се появи холограмата с шестимата възрастни хора в официални костюми, които го носят в стол-носилка към подиума, откъдето той произнесе речта, уверяваща обществеността, че на Фалигор управлява Гама Лабу и никой друг. Ако само можеха да предположат докъде ще стигне, съмнявам се, че някой от тези шестимата щеше да участва, но те си мислеха, че ще угасят огъня с вода. (А Лабу има тази забележителна и неподозирана доскоро способност да превръща водата в масло.)

После дойде клането. И този път всичко започна от съвсем проста случка. Няколко от главорезите на Лабу ограбиха магазини на къртиците в Ромул, а следващата седмица нападаха и Рем. Къртиците и енкотите протестираха. Лабу използва тези протести като повод да въведе военно положение в двата града, като утрои броя на войската и издаде заповед, която фактически отнемаше всички граждански права на населението. Всеки заподозрян в кражба беше разстрелян на място или хвърлен в затвора без съд.

Отначало енкотите сякаш бяха склонни да се примирят, защото преди по улицата буквално не можеше да се мине спокойно. Но тогава войниците на Лабу започнаха да стрелят по всеки енкот, излязъл навън след падането на мрака. Бяха хвърлени в затворите и стотици къртици, а магазините им — разграбени от разбойниците на Лабу.

Една нощ към седемстотин енкоти със запалени факли организираха шествие до мястото, където бяха погребани ситатите, за да им отдадат почит, а главорезите на Лабу ги избиха до крак.

Давам си сметка, че думата „главорези“ е твърде общо понятие, но тези, за които се отнася, са такава сбирщина от насилници, че е невъзможно да се намери що-годе точно понятие да охарактеризира всичките. Лабу се е обкръжил с недоволна, непризнаваща закони и жадна за власт измет без оглед на племето (само енкоти няма сред тях). Внедрил ги е в армията и ги използва да грабят фермите и предприятията на енкотите.

После идва случаят с полковник Джордж Уидърспун. Ако все още не си чула за него, скоро ще чуеш.

Уидърспун е способен войник, но въпреки това три пъти е понижаван по време на службата си в армията на Републиката — веднъж за проявена жестокост към нисшите чинове, втори път за отказ да се подчини на пряка заповед и накрая за лъжливи показания в полза на негов приятел, съден от трибунала. Около осем години по-късно бил уволнен — нещо, свързано с изнасилване и убийство, но до съд не се стигнало. Оттогава той пребродил Периферията, Спиралния ръкав и Външната граница като наемник, обикновено в някоя от армиите на чуждите раси.

Уидърспун успял по някакъв начин да привлече вниманието на Лабу. Двамата си паснали чудесно и въпреки че официално няма никакво военно звание и просто се води съветник на Лабу — един от многото, той за кратко време се превърна в най-могъщото същество на планетата след язона. Полковникът взема решенията какви оръжия да закупи армията, как най-удачно да се разположат военните части, за да предотвратят възможни метежи, кои чужди правителства да се коткат и на кои може да не се обръща внимание. Носят се дори слухове, че строи космически флот и вече има трийсетина кораба.

Сигурно ще ме попиташ как една слабо развита земеделска планета би могла да плаща за подобни неща?

Ще ти кажа. Първо, Лабу си запази контрола върху мините и тежко на онзи язон, който откаже да работи в тях, щом са му наредили. По този начин Гама Лабу се снабдява със значителни суми в твърда валута.

Освен това той наложи непосилни данъци на мисионерите от всички раси и религии, които искат да открият мисии на планетата, но повечето бяха склонни да платят.

Ала най-големият му източник на доходи е собствената му хазна. Един студент по икономика, който по-късно емигрира на Спика II, ми разказа как министърът на финансите информира Лабу, че парите не стигат да се плати цялото военно оборудване, което е поръчал. Шефът му го изхвърлил от работа и наел първия язон, който се съгласил да поеме хазната и да печата пари с вагони. Така че Лабу се сдобил с играчките си, но цената на кутия бира за по-малко от три месеца скочи от два кредита на три хиляди и четиристотин, а месото поскъпна още повече. Като се вземе предвид това и всичко останало, изглежда не след дълго ще се изправим пред хиперинфлация.

Но тези неща вероятно са ти известни. Въпрос на статистика.

Ала онова, което се случи после, не е отразено никъде и може би няма и да бъде. Повечето ми сведения не са от първа ръка, но прекалено много са слуховете и безследно изчезналите, за да допуснем, че всичко е само измислица.

Казах, че Лабу изхвърлил министъра на финансите — това е официалната версия. Ала трима познати язони поотделно ми разказаха, че генералът лично го обезглавил, след като три дни го изтезавал. Попитах ги откъде знаят. Двамата просто си замълчаха и смениха темата, но третият ми каза, че видял отрязаната глава в хладилника в резиденцията на Лабу.

После идва Научният отдел към правителството. Не знам какво е било първоначалното му предназначение — заслугата за създаването му принадлежи на Боби. Той го основа в Рем, след като го направихме президент. Предполагам, че отделът се е занимавал с различни опити в областта на земеделието и рудодобива. Знаем само, че е трябвало да извършва медицински изследвания върху лабораторни животни.

Не ми е известно със сигурност с какво се занимава и в момента, но мога да си представя — миналата седмица бях в Ромул по работа и една вечер чух откъм горните етажи ужасяващи писъци. Веднага

тръгнах да видя от какво са предизвикани, ала пред всички врати стояха военни и не ме пуснаха да вляза.

Казаха ми — лично аз не съм го видял с очите си, — че всеки ден огромен камион спира откъм задната част на сградата. Никой не е виждал какво кара, но разправят, че вонята била ужасна.

Конституция, разбира се, все още няма и докато Лабу публично насърчава дебатите, онези, които дръзват да му припомнят обещанията, изчезват и повече не се чува за тях.

Не знам как се стигна дотук, Съюзън. Ние изучавахме грешките при по-ранните ни опити за колонизация и се стараехме да ги поправим. Държахме военните настрана. Не сме сторили нищо, с което да засегнем язоните. Дадохме им не само здравеопазване и съвременни земеделски методи, ние разработихме мините, които на практика изхранват планетата. Дори да сме отдавали предпочитание на енкотите, ние ясно показвахме, че това е само временно, докато останалите ги догонят. Помогнахме им да изработят конституция, която може да служи като образец за всяка планета в галактиката.

И въпреки това, откакто получи независимост и самоуправление, Фалигор е имал само двама президенти — единият тиранин, другият луд. Народът гласува за първия и приветства втория като герой, дошъл да го освободи.

И изведнъж, само за едно кратко десетилетие, Фалигор от благороден експеримент се превърна в полицейска държава, ръководена от управник, който не умее нито да чете, нито да пише.

Как се стигна дотук? Моя ли е вината? И ако е така, къде сбърках?

И което е по-важно, как бих могъл да поправа грешката си?

Досега Лабу винаги е бил много предпазлив по отношение на хората, но никой от нас не вярва, че това ще трае дълго, дори и пред неизречената заплаха от наказателни мерки от страна на Републиката. Уидърспун е успял да го убеди, че Републиката никога няма да се намеси в събитията на Фалигор, и аз имам неприятното усещане, че е прав. Ние толкова дълго и упорито се борихме да оставят развитието на планетата в наши ръце, че Републиката сигурно ще остане настрана дори лудостта на Лабу да се прехвърли и върху хората. Само за да даде урок на бъдещите строители на общества — ако от самото начало не

искате нашата войска, не очаквайте тя да дойде и да ви спасява, след като сте забъркали кашата.

Ала ние все пак оставаме, живеем ден за ден с надеждата, че лудият ще се изцели, и със страха, че това няма да се случи. Всеки ден ни носи ново оскърбление, ново варварство, нов зловещ слух, който става още по-зловещ, защото не можем да го опровергаем. И все пак ние оставаме. Едва ли някой вярва, че скоро тази планета пак ще бъде „диамантът на Външната граница“ на Джони Рамзи, но по един или друг начин ще трябва да я върнем в правия път.

Мисля, че това, което ни задържа тук, е любовта ни към язоните. Те са толкова скромни, но с такива възможности! И нямат представа как да се преборят с твар като Гама Лабу, затова трябва ние да го направим вместо тях или поне да им покажем пътя. Все още ми е трудно да повярвам, че един Лабу и даже Бариоки произхождат от същата раса, която е създала Дизанко, та дори и некадърния, но очарователен владетел Боби.

Знам, че разсъжденията ми са малко несвързани, Сюзън, но тези неща не могат да се кажат на глас — опасно е. Никога не знаеш кой може да те подслушва и да те издаде на главорезите на Лабу — за пари, за служба или, което е най-вероятно, за да освободи свой близък от някой от стотиците затвори, избуяли като плевели из цялата страна.

Не искам да те тревожа излишно, но може това да е последното писмо, което ти пиша. Не вярвам впрочем да ми се случи нещо... Ала тук непрекъснато се говори, че междупланетната пощенска служба ще бъде закрыта, поне докато Лабу не се снабди със сканиращо устройство, за да преглежда писмата ни. Вероятно няма да успее и до края на живота си — единици от неговите последователи могат да четат. Проблемът е там, че онези, които умеят да четат и да мислят с главите си, предпочитат да си държат езика зад зъбите или поне да не изказват мнение публично. И не съм аз този, който ще ги упрекне, след като съм се затворил в стаята си зад спуснатите щори и пиша на човек, за когото знам, че не би могъл да направи нищо в тази ситуация.

Често си мисля за теб и ми липсваш — както и на всички останали. Ала не искам да приемаш думите ми като зов за помощ или молба да се върнеш. Проблемът си е наш и ние трябва да го решим. Колкото до теб, ти си по-добре там, където си, и се надявам, че вече си

намерила буболечка, достатъчно нищожна и кръгла, за да я кръстиш на мене.

С обич — Артър.

Сутринта след като Артър Картрайт писа на Сюзън Бедоус, въоръжен отряд от униформени язони нахлу в дома му и го арестува. След час той беше откаран в затвора в Рем, холографираха го, взеха му отпечатъци от пръстите и му направиха снимка на ретината, след което го отведоха в килията. На въпроса му — защо е арестуван, просто не обърнаха внимание.

Килията му беше два метра и половина на два, с малка кофа в ъгъла. През решетките на единственото прозорче можеше да се види централният площад на града. Нямаше легло, нито нар, но му дадоха две одеяла, така че не му се налагаше да спи направо на влажния каменен под.

Картрайт прекара сам в килията три дни. Всяка вечер му даваха чиния с храна, чийто състав не можеше да се определи, и чаша вода. На сутринта чинията и чашата се изнасяха, а в ъгъла поставяха нова кофа. Всеки път, когато пред вратата минеше надзирателят, той питаше дали адвокатът му е уведомен, че е в затвора, но не получаваше отговор.

Сутринта на четвъртия ден вратата се отвори, чинията и чашата бяха прибрани, кофата — сменена, и тогава довякоха пребит от бой язон и грубо го блъснаха на пода в килията. Преди още Картрайт да отвори уста, за да попита какво става, отново заключиха вратата.

Той огледа язона, чиято златиста козина беше изцапана със засъхнала кръв, и се опита, доколкото му позволяваха силите, да настани по-удобно новия си другар по килия. Нямаше вода да промие раните му, нито легло да го положи, но той го уви в двете одеяла, свали ризата си и я постави като възглавница под главата на язона.

— Благодаря — прошепна съкилийникът му през разбитите си кървящи устни. — Вие сте Артър Картрайт, нали?

Картрайт кимна.

— Тихо сега. Не говорете, само си почивайте и се опитайте да се съвземете.

— За какво? — промълви язонът. — Ние сме обречени — и двамата.

Картрайт се вгледа внимателно в него.

— Не се ли познаваме отнякъде?

— Срещали сме се. Аз съм преподавателят Джеймс Оглипси.

— Господи! — промърмори Картрайт. — Мислех, че ако има язон, когото не биха посмели да докоснат, това сте вие!

— Защо? Защото съм християнин ли?

— Защото застанахте срещу Лабу още в деня, когато пое управлението.

— Изглежда прекалено често съм заставал насреща му.

— Това няма да му се размине току-така! Вие имате десетки хиляди последователи!

— Вече му се е разминало, Артър Картрайт. Както виждате, аз съм тук.

— Но всичките горещи привърженици, които имате...

— ...научени да обръщат и другата си буза, когато ги ударят по едната! — мрачно го прекъсна Оглипси. — Ако съм си свършил работата както трябва, те няма да направят никакъв опит да ме освободят или да застанат срещу Лабу. А ако го направят, значи съм се провалил като учител и тогава е все едно къде ще умра.

— Но как се случи това? Вие го заклеявате публично вече половин година. Защо ви арестува точно сега?

— Двама души от едно съседно село копаели кладенец, когато се натъкнали на труп. Язоните не погребват покойниците си, без да отбележат мястото на гроба, затова продължили да копаят и открили, че са попаднали на общ гроб с над двеста мъртъвци. Телата бяха така разложени, че беше невъзможно да се идентифицират, но по някои признаци стигнахме до заключението, че са енкоти. — Язонът млъкна и си пое дълбоко дъх. — Това беше преди три... не, преди четири дни. Вчера сутринта излязох от църквата и поведох паството си към гроба — да се помолим за душите на окаяните обезобразени мъртъвци. Тогава се появи полковник Уидърспун със стотина въоръжени мъже, обвини ме в убийството на тези нещастници, които били привърженици на Гама Лабу, и ме арестува.

— И никой не се опита да ви защити? — учуди се Картрайт.

— Първите четиридесет, които протестираха, също бяха арестувани. Следващите няколко бяха застреляни. И никой повече не посмя да се обади.

— Но те знаят, че сте тук!

— Това са фермери и селяни, които обърнах във вратата на милосърдието. — Оглипси се размърда, опитвайки се напразно да се настани по-удобно. — Едва ли очаквате от тях да нападнат затвора, за да ме освободят!

— Не — призна Картрайт. — Не ми се вярва.

— А мога ли да ви попитам вие защо сте тук? Президентът Лабу обикновено полага неимоверни усилия да не засегне с нещо Републиката.

— Аз не съм Републиката, а обикновен гражданин на Фалигор.

— Но сте човек, а Републиката закриля хората, където и да се намират.

— Не и този път, преподобни — отвърна Картрайт. — Първо, никой не знае, че съм в затвора. И второ, дори и да знаеха, нямаше да си мръднат пръста да ме отърват.

— Защо? Те се намесват винаги и навсякъде.

— Фалигор е мой експеримент. Когато ми повериха развитието му, аз казах на Републиката, че не искам да се намесва. Затова сега те няма да се намесят, дори и да ги моля. Това е техният начин да дадат урок на всеки, който реши да тръгне по моя път... Пък и Фалигор не е обвързан с Републиката. Официално никой не може да се меси в работите му.

— Ако не искат да прибегнат до военна заплаха, икономическите мерки също ще свършат работа.

— Стига да знаят какво става тук.

— Възможно ли е да не знаят?

— А кой да им каже? Не ми е известно някой — независимо човек или язон, да е получил изходна виза през последните два месеца. А да се заглушат предаванията по подпространствената връзка е най-простата работа.

— Не може до Републиката да не са стигнали никакви слухове за тукашното положение.

— А, сигурно са се получили откъслечни сведения, някое и друго писмо — макар че не бих се обзаложил за това — и може би едно-две

радиопредавания. Но ми се струва, че едва ли имате някаква представа колко огромна е в действителност Републиката и колко са учрежденията в нея. Почти невъзможно е да се съберат на едно място всички данни, освен ако не са изпратени до една и съща организация, а на това не може да се разчита.

— А тези организации не разговарят ли помежду си?

Картрайт се усмихна.

— Има нещо по-лошо от това да не разговарят — звукът на седемнадесет милиарда гласове, които говорят едновременно, и всеки се придържа към собствената си програма.

— Не разбирам — призна Оглипси.

— Макар да смятаме Земята за своя столица, Делурос VIII е главната човешка планета, когато става дума за някакви практически въпроси. Само че тя не само е на половин галактика разстояние от Фалигор, но и на всичкото отгоре има единадесет милиарда чиновници, всеки от които е натоварен да следи за работата на някаква безкрайно малка частица от галактиката. И не стига това, ами самият Делурос е разпръснат върху двадесет и шест планетоида от земен тип, на всеки от които е настанена някаква правителствена организация: Министерството на външните работи заема цял планетоид, Данъчната служба — втори, и така нататък... Военните имат цели четири и пак им е тясно. Прибавете към това факта, че Комитетът по картография е на десетки хиляди светлинни години оттук, и ще ви стане ясно колко трудно е нужната информация да попадне където трябва и навреме, за да има някаква полза от нея.

— Значи не можем да очакваме помощ от Републиката?

— Не и докато не уведоим нужните хора за положението на Фалигор — отвърна Картрайт. — Но дори и тогава отговорът им ще бъде съобразен с факта, че Фалигор не е нито протекторат, нито пълноправен член. — Той въздъхна. — С две думи, нищо не могат да направят, освен ако не докарат тук цяла армия, а това няма да стане.

— Мислите ли, че Лабу е пресметнал всичко това? — попита Оглипси и се намръщи от болка, докато предпазливо се наместваше.

— Съмнявам се. Той никога не ме е поразявал с интелекта си.

— Да се надяваме, че сте прав. Ако досега е направил всички тези поразии въпреки страха от наказателни мерки, не смея дори да си помисля какво би станало, щом разбере, че нищо не го заплашва.

— Амин! — въздъхна Картрайт.

Течеше третата им седмица в затвора, когато Картрайт и Оглипси видяха през прозореца, че навън е настъпило някакво оживление.

— Какво, по дяволите, става? — промърмори Картрайт, наблюдавайки как група работници язони под тях започват да изкореняват дърветата в парка пред сградата на правителството.

— Не знам — зачуди се и Оглипси, който също надникна през прозореца, когато Картрайт се отдръпна. — Не ми се вярва да е решил да погребва жертвите си в самия център на града.

— Странна работа!

Късно следобед двамата вече бяха убедени, че на това място ще поставят статуя.

— Бас държа, че неговата! — възкликна Картрайт.

— Изненадан ли сте?

— Не, не бих казал. Но това ми намирисва на грандомания.

— Неговата грандомания е най-малкият ни проблем.

През нощта докараха статуята, цялата покрита с брезент. Близо шест метра висока, тя остана така в продължение на три дни да привлича любопитните погледи на минавачите. На третия ден наскрещната улица набързо беше издигната трибуна, а уличното движение беше отклонено по други улици.

След изгрев слънце на другата сутрин Картрайт забеляза:

— Изглежда самият Лабу ще ни удостои с реч.

— Защо смятате така? — поинтересува се Огилви, без да си даде труд да стане и да погледне през прозореца.

— Защото пристигнаха неколкостотин въоръжени войници. Не знам някой друг да се нуждае от такава охрана, как мислите?

Войниците бързо блокираха района, изгониха къртиците от магазините им и ги пратиха да си вървят у дома, докато същевременно претърсваха околността за пешеходци. Най-накрая се появи холовизионен екип от единствения действащ канал и инсталира камерата и звукозаписните си устройства, а след него пристигнаха два автобуса, и изсипаха пътниците си пред самата трибуна.

— Само хора — забеляза Картрайт. — Нито един язон или къртица... Не ми се вярва да ги кара да му се кълнат във вярност, как мислите?

— Какво общо има това със статуята? — попита Оглипси.

— Предполагам, че скоро ще разберем — вдигна рамене Картрайт.

Той продължи да гледа. Повечето от хората явно бяха докарани против волята им и заставени от насочените дула на оръжията да заемат местата на трибуната. Близко час те седяха и чакаха на пека и влагата, докато най-сетне в далечината се чу вой на сирена. С приближаването си той се усилваше и накрая се появи брониран автомобил, който спря пред трибуната. От него слезе Гама Лабу, този път облечен в генералската си униформа, и се запъти към статуята.

— Погледнете го — промърмори Картрайт. — Сигурно е окачил поне триста ордена на мундира си. Готов съм да си заложа пенсията, че не може да брой до толкова.

Лабу погледна към холоекипа, те кимнаха и той се изкачи на малкия подиум, издигнат същата сутрин срещу трибуната. Хората го гледаха мрачно и безмълвно, но един от войниците им каза нещо и те заръкопляскаха без ентузиазъм.

— Дами и господа, много ви благодаря! — заяви Лабу на земен език.

— Виждам, че е научил три нови думи — подметна Картрайт саркастично.

— Благодаря, благодаря — повтори Лабу и вдигна ръце в знак, че ръкоплясканията трябва да спрат.

— Знам какво мислят за мене някои от вас — продължи той на маринго и отново вдигна ръце, за да спре очакваните протести. — Не, не, всичко е наред. Това тук е Фалигор и сте свободни да мислите всичко, което си поискате. Нямаме нужда от конституция, за да ви гарантираме това право!

Той замълча и се усмихна с далечната си непонятна усмивка, а златистата му козина потрепваше под горещия вятър, който лудуваше из улиците на града.

— Много от вас смятат, че Гама Лабу не обича вашата раса, не чува протестите ви и иска да отърве планетата си от вас. Уверявам ви, приятели, това не е вярно. У хората има много неща, достойни за

възхищение. Вие не приличате на къртиците, чието единствено желание е да забогатеят на гърба на другите раси. Имате славна история с множество големи герои и героини. Покорили сте половината галактика и фактът, че Фалигор не е сред покорените, не прави победите ви по-малко славни.

— Накъде бие тоя, по дяволите? — промърмори Картрайт.

— Знам, че за някои от вас съм невежа, защото не говоря и не пиша на земен език, но аз не съм такъв. Познавам добре вашата история. Моят верен помощник, полковник Джордж Уидърспун, ми я е разказвал и ми е превеждал много ваши книги.

— Устно, разбира се — продължи да мърмори Картрайт.

— Не виждам никаква пречка да бъдем приятели. Знам, че много от вашите хора напуснаха Фалигор, но то е защото не се опитаха да разберат мен и моя народ. Личност от моята величина и с моя широк кръгзор може да избере за свои герои не само язоните. Аз всъщност плюя на паметта на Дизанко и Робърт Тантрам. Избрах за свой герой представител на друга раса и заповядах статуята му да стои в центъра на Ромул и да бди над града. Това без съмнение ще заздравя връзките между хората и язоните и ще ви докаже, че не тая лоши чувства към вашия народ.

Откъм сградата на правителството се появи малък оркестър и изсвири фалшиво на разнородните си инструменти язонски марш, а в това време Лабу стоеше тържествено изправен. Когато свършиха, той попипа брезента, намери най-накрая въжето и рязко го дръпна. Покривалото падна и пред множеството се откри огромното скулптурно изображение на невзрачен човек, облечен с дрехи, каквито са се носели вероятно преди хиляда години. Публиката мълчеше поразена.

— Кой е този? — попита Оглипси, който се беше приближил до прозореца. — Сигурно някой герой от далечното ви минало?

Картрайт поклати глава.

— Де да беше така! Това е статуята на Конрад Бланд.

— Не съм чувал това име. Кой е той?

— В историята на моята раса също има манияци, изстребили цели народи — Калигула, Адолф Хитлер, Йосиф Сталин. Но най-страшният от тях, най-големият убиец на всички времена е Конрад Бланд. Преди най-сетне да го спипат на планетата Валпургий III, той е причинил

смъртта на повече от тридесет милиона човешки същества... И това е героят на Гама Лабу!

А долу на улицата Лабу чакаше аплодисментите, но така и не ги дочака. Накрая пристъпи отново напред.

— Конрад Бланд също като мен е бил пророк, способен на велики дела. Единствената разлика между нас е, че него са го преследвали, докато го затрият, а в тези просветени времена аз станах президент на своята планета. — Лабу се ухили широко. — Разбирам, че сте дълбоко трогнати от този акт на братска привързаност, но събитието би трябвало да се посрещне с радост. Духът на Конрад Бланд е жив!

Той кимна на офицера, командващ войниците, който изля някаква заповед, и този път всички, с изключение на трима мъже и една жена, скочиха на крака и започнаха ентузиазирано да ръкопляскаат. Четиримата, които останаха да седят, веднага бяха отведени от войниците и се изгубиха от погледа на Картрайт.

Малко по-късно колата на Лабу го отведе, войниците качиха хората в автобусите и всичко се успокои. Къртиците започнаха да се връщат в магазините си, мярнаха се няколко човека, тръгнаха по работа, а около статуята се събра тълпа от язони, които се опитваха да прочетат надписа в подножието ѝ.

— Той е луд! — възкликна Картрайт и се отпусна на пода. — Напълно е откачил!

— Не, приятелю — отвърна Оглипси. — Не е луд и ако имате намерение да му се противопоставите, ще трябва да го разберете.

— Мислите ли, че това са постъпки на разумно същество?

— Постъпките му са на варварин, какъвто е без съмнение, но не и на луд варварин. Той обмисля много грижливо всяка своя стъпка. Никога не го забравяйте, приятелю Артър.

— И каква сметка си е направил, като е поставил статуята на Конрад Бланд?

— Очевидно е, че Лабу иска всички хора да напуснат планетата. Повечето вече заминаха от Фалигор, но има няколко хиляди твърди глави като вас, които предпочетоха да останат. Ако реши да ви избие, Републиката може да нахлуе тук със сила. Това едва ли ще помогне с нещо на язоните, нито ще върне заграбената собственост на сънародниците ви, но твърде вероятно е едно голямо клане на хора да

докара Флота тук... И какво прави той? Поставя статуя на най-големия убиец в историята и го провъзгласява за свой герой. В момента на Фалигор има дванадесет хиляди човека. Как мислите, колко ще бъдат следващата седмица?

— Разбирам накъде клоните.

— Мисля, че все пак не ме разбирате напълно.

— Какво искате да кажете?

— Вече ви казах: той не прави абсолютно нищо без причина.

— Знам. И причината да постави тази статуя е да накара хората да си заминат оттук.

— Пак пропускайте главното.

— Така ли?

— Той е варварин, научен да мрази не само енкотите, а и всички чужденци, които не са от неговото племе. Как смятате, защо целта му е да накара хората да напуснат планетата?

Картрайт го гледаше неразбиращо.

— Да — кимна язонът. — Най-лошото тепърва предстои.

Картрайт сънуваше, че пак е дете и отива за риба с баща си на някакво чисто синьо езеро, когато го стресна силно смушкване. Той проломоти недоволно, опита се да се обърне на другата страна и придърпа одеялото, но ръчкането продължи и го накара да седне.

— Ей, ти! — изръмжа униформеният язон, като го мушкаше в ребрата с цевта на ултразвукова карабина. — Ставай!

После се обърна към Оглипси, който се беше свил в един ъгъл, и излая:

— Ти също!

Двамата се изправиха, онемели от ужас, и бяха почти завлечени по коридора до някакво стълбище. Слязоха на първия етаж и ги тикнаха в малка стаичка, където, Картрайт беше сигурен, щяха да ги измъчват и да ги убият. Ала там ги посрещна дебел язон в униформа на полковник, седнал зад очукано, издраскано бюро.

— Артър Картрайт, преподобни Оглипси, всички обвинения срещу вас са оттеглени. Свободни сте! — обяви полковникът.

За миг в ума на Картрайт се мярна мисълта, че Лабу е свален, но един поглед през прозореца му показва, че войската все още си е на мястото.

— Благодаря — каза Оглипси.

— Няма защо да ми благодарите. Ако зависеше от мен, щях да ви екзекутирам още в деня, в който ви доведоха. Дължите благодарност на нашия ръководител, когото така несправедливо оклеветихте.

— На президента Лабу ли? — попита Картрайт.

— На пожизнения президент Лабу — поправи го язонът. — В чест на удостояването му снощи с този нов пост той нареди да бъде върната свободата на един от всеки петима политически затворници. Сред изтеглените имена бяха и вашите. — Той ги изгледа втренчено. — А сега изчезвайте! Не ми е приятна компанията ви.

Картрайт изпита желание да се втурне към вратата, преди язонът да е променил намерението си. Установи, че единствената причина да върви с бавни стъпки към свободата е слабостта — затворът беше

изсмукал силите му и сега той се движеше с мъка. Двамата с Оглипси се озоваха на улицата и се обърнаха един към друг, гледайки се изпитателно.

— Ще останете ли на Фалигор? — попита Оглипси.

— Тук е домът ми — отвърна Картрайт. — И няма да позволя Лабу или който и да е друг да ме прогони... А вие? Какво смятате да правите?

— Аз имам моята църква и паството си. Трябва да се върна при тях.

— И внимавайте какво говорите. Не допускам, че ще ни остави без надзор.

— Ще правя това, което трябва — заяви Оглипси и протегна златистата си ръка. — Бог да ви помага, Артър!

— И на вас — отвърна Картрайт.

Оглипси се обърна и се отдалечи, а Картрайт трябваше да се облегне на стената, за да се задържи на крака. „Какво пък, нали открай време исках да отслабна с петнайсетина килограма. Вместо да им се сърдя, би трябвало да съм им благодарен“ — помисли си той.

Догади му се и изчака да му мине, после побърза да се отдалечи от затвора. Сви в една странична уличка и се приближи до някакъв ресторант. Беше на няколко крачки от него, когато видя собственика да заключва входната врата под носа му.

„Не мога да те виня — помисли си той. — Три седмици не съм се бръснал, не съм се къпал и не съм се преобличал. Сигурно имам вид на оживял мъртвец.“ Чак тогава му мина през ума, че дори и да беше влязъл в ресторанта, нямаше с какво да плати. В желанието си да напусне затвора час по-скоро беше забравил да си поиска личните вещи, а нямаше никакво намерение да се връща за тях. Пък и беше сигурен, че някой язон си ги е присвоил още в момента, в който го натикаха в затвора.

Нямаше дори и дребна монета, с която да си купи вестник, затова измъкна един използван от някакво кошче за боклук и набързо го прегледа. Водещата новина, разбира се, беше избирането на Лабу — всъщност самоизбирането му — за пожизнен президент. В чест на събитието правителството преименуваше Националния парк „Джони Рамзи“ в Национален парк „Гама Лабу“. Река Бортай вече се наричаше Лабу, а резерватът Булароки, една от най-големите туристически

атракции, сега носеше името Батиша в чест на най-младата съпруга на Лабу.

Картрайт тъкмо се чудеше дали ще му стигнат силите да извърви трите мили до дома си в покрайнините на града, когато един автомобил спря до него и Дороти Уотс, негова съседка, предложи да го закара.

— Благодаря — въздъхна той, отпусвайки се на седалката.

— Вече мислехме, че сме ви загубили — каза тя, когато вратата се затвори. — В последно време хората са добили навика да изчезват безследно.

— Той няма да убие нито един човек. Може да е луд, но не е чак такъв глупак.

— Е, честно казано, то и не останаха много за убиване. През последните две седмици може би половината от нас напуснаха планетата.

— Радвам се, че сте останала.

— О, и аз заминавам. Имам билет за Полукс IV след три дни. Предполагам, че скоро и вие ще заминете?

Картрайт поклати глава.

— Все някой трябва да остане и да оправи нещата.

— Артър, това беше благороден експеримент и ако Боби беше спечелил изборите, може би всичко щеше да е наред. Но с Лабу е невъзможно да се споразумееш, нито да говориш разумно. Единствено въпрос на време е да принуди всички къртици и хора да си заминат. В случай че си тръгна сега, поне ще мога да намеря някоя къртица да купи фермата ми. А ако чакам да ме изритат от планетата, Лабу вече ще я е заграбил, а аз по-скоро ще изколя добитъка и ще отрова кладенците, отколкото да допусна подобно нещо.

— Съжалявам, че мислите така — въздъхна Картрайт.

— А аз съжалявам, че вие не сте на същото мнение. Ако не друго, поне ще съм жива догодина по това време!

— Аз също. Щом не ме уби този път, никога няма да ме убие.

— Надявам се, че сте прав — вдигна рамене тя.

— Работите ще се наредят — настоя Картрайт.

— Защо мислите така?

— Най-малкото защото вие и останалите хора, които ще напуснат планетата, ще разкажете какво става тук.

— И какво от това? Да не мислите, че Републиката ще прати Флота, за да попречи на един язон да избива други язони и да ограбва къртиците? Там само ще поклатят тъжно глави и ще изтъкнат, че имаме още един пример какво става, когато се опитваме да цивилизоваме примитивните раси прекалено бързо и после ги оставяме да се оправят сами. А след двадесет години някоя жалостива фондация на Делурос VIII може би ще организира събирането на средства за най-пострадалите язони. И ако го направят, парите ще отидат право в банковата сметка на Лабу или на онзи, който ще дойде след него.

— Той е на власт едва от година. Можем да поправим щетите за още по-кратък срок.

— Без да сме го свалили? — попита скептично тя. — И кой ще поведе атаката срещу президентския дворец, вие ли?

— Все някой ще го направи. Някой от язоните.

— И с какво ще щурмува барикадите? С тояги и камъни ли?

— Не знам — призна Картрайт. — Но не съм готов да избягам и да зарежа всичко само защото не знам. Все трябва да има някакъв начин.

Тя отмести поглед от пътя и се взря в него със съчувствие.

— Знам колко много значи за вас тази планета, Артър, колко много от себе си сте вложил в нея и съжалявам, че нещата се обърнаха така. Но минавало ли ви е някога през ума, че положението може да стане и много по-лошо, преди да тръгне към оправяне?

— Те са порядъчни същества — твърдо изрече Картрайт — и няма вечно да се примиряват.

— Сигурно — съгласи се тя. — Само че аз съм на петдесет и три. За мен не съществува такова нещо като вечност... впрочем и за вас също. Погледнете ги, Артър! Те си играят на правителство. Заседават, обсъждат, решават — и нямат никаква представа какво правят. Когато им трябва пари, просто си ги печатат, а щом се окаже, че така не се получава, конфискуват каквото им е нужно от магазините на къртиците. Избиват животните в резерватите, за да се упражняват в стрелба, после се чудят защо туристическата индустрия запада. Затварят църквите и издигат статуи на Конрад Бланд. Те са диваци, Артър. Вие дадохте всичко от себе си, но искахте да постигнат твърде много за прекалено късо време. Никой не ви упреква за това, ала е

време да разберете с кого си имате работа. За какво им е притрябвало да се подчиняват на законите на цивилизованите светове? Само преди едно поколение никой тук не бе и чувал за тях. Искаха демократично управление, а се озоваха под властта на Уилиам Бариоки. Опитаха се да поправят грешката си и се сдобиха с Гама Лабу! — Тя го изгледа. — Наистина ли мислите, че онзи, когото ще поставят на мястото му, ще бъде по-добър?

— Трябва да има някакво решение!

Тя го изгледа отново, въздъхна уморено и през останалата част от пътя не каза нито дума.

Когато отключи входната врата и влезе, Картрайт не беше ни най-малко изненадан, че къщата му е напълно ограбена, а слугите — всичките енкоти — не са на мястото си. Повечето мебели бяха изчезнали освен кухненския комплект и едно кресло, компютрите липсваха, холовизорите бяха откъснати, килерът — опразнен. Месец след преврата на Лабу всички застраховки на Фалигор бяха отменени, но той грижливо описа липсващите вещи и си поръча подобни в един от малкото местни магазини, на които можеше да се разчита. Откри няколко консерви със супа, които грабителите или не бяха забелязали, или просто не бяха пожелали, стопли си една купа и реши, че така или иначе организъмът му едва ли би приел друга храна в този момент. После за пръв път от месец насам взе душ и се строполи на леглото. Проспа деветнадесет часа, а когато се събуди, отиде с колата си да купи някакви продукти и малък холовизор. Прибра се у дома, направи си овесена каша и включи холовизора.

Говорителят, облечен във военна униформа (изглежда напоследък всички се обличаха така), четеше прогнозата за времето, което не изискваше кой знае какви усилия — то си беше както винаги меко, умерено, с кратък следобеден дъждец. Когато свърши с времето, говорителят направи кратък преглед на новините от деня — великолепната нова титла на Лабу, промените в имената, амнистията за всички затворници (като не се споменаваха нищо за положението „един от петима“ и че амнистията засяга само политическите затворници) и накрая съобщение, отнасящо се за преподобния Джеймс Оглипси, който се прибирал от триседмична почивка в Националния парк „Гама Лабу“ (бивш „Джонатан Рамзи“).

Оглипси, близък приятел на президента Лабу, на връщане у дома очевидно бил нападат от подивели религиозни фанатици. По неизвестни причини нападателите го подложили на мъчения и накрая го разпънали на кръст. (На екрана се появи холограма на обезобразеното до неузнаваемост тяло на Оглипси, което все още висеше на кръста.) Извършителите били задържани и изпратени в затвора, но за съжаление армията пристигнала твърде късно на местопроизшествието, за да спаси обичания религиозен водач.

Пожизненият президент Гама Лабу бил потресен от смъртта на своя приятел и заявил, че щом християнството е в състояние да накара иначе разумни същества да извършат такова зверско престъпление, от този ден нататък то няма място на Фалигор. Самият Оглипси щял да бъде погребан като герой на другия ден следобед. Пожизненият президент съжалявал, че е възпрепятстван от важни държавни дела и няма да присъства на церемонията, но щял да изпрати една от съпругите си — не Батиша, а някоя от по-възрастните — да го представлява.

Картрайт се взираше слисан в холограмата на язона, когото беше видял жив и здрав предния ден, и този образ не му излизаше от ума дълго след като изключи приемника. Мъртвите очи сякаш надничаха право в душата му и говореха: „Нали ти казах, Артър! Той не е луд, а хитър варварин и още веднъж получи това, което искаше.“

„Ще се моля за душата ти, приятелю!“ — извика беззвучно Картрайт.

„Защо?“ — сякаш попита образът на Оглипси. — Не аз, ти си в ада.“

Гама Лабу не беше толкова наивен да напуска Фалигор и да прави посещения из галактиката. Нали по този начин беше узурпирал властта на Бариоки. Ала там, отвъд, имаше неща, които му бяха нужни, и той започна да крои планове как да ги получи.

Канфор VI и VII, известни като Канфоритските близнаци, през многото векове непрекъснати войни с Републиката на хората бяха разработили всевъзможни оръжия. Повечето от тях бяха излезли от употреба не за друго, а защото хората се бяха научили да ги обезвреждат или да им противопоставят по-ефикасни средства. На Фалигор обаче щяха да свършат работа — там най-мощното оръжие, с което някой можеше да излезе срещу правителството, беше лазерната пушка. Затова Лабу покани делегация на канфоритите, в чийто състав влизаха както високите синкави създания от Канфор VI, така и дребните, закръглени жители на Канфор VII, трикраки и с червеникава кожа. Поднесоха им обилен обяд, забавляваха ги щедро и накрая се споразумяха с тях за доставката на неколкостотин оръжия срещу цялото производство на сребро и платина на Фалигор за следващата година. Никой не попита дали мините все още работят с пълен капацитет, а и Лабу не намери за нужно да спомене, че осемдесет процента от тях са закрити поради невъзможността на правителството да плаща на работниците и да купува резервни части. Когато истината се разбра, вече беше прекалено късно да се върнат оръжията, които бяха предвидливо разпръснати из цялата планета или всеки момент щяха да излязат от строя.

Тогава Лабу съвсем слиса останалите на Фалигор хора, като прие юдаизма и предложи на планетата Нови Ерусалим да открие свое посолство в Рем. Много бързо обаче се отказа от новата си вяра, когато разбра, че хората от нито една планета няма да го снабдяват с оръжие само заради това, че е приел тяхната религия.

Неговите покръствания и отричания станаха пословични и бяха обект на много шеги, докато накрая Лабу не попадна на някаква тайна идолопоклонническа религия, упражнявана от домарианите, които

имаха крака като кокили и прекарваха по-голямата част от живота си, като следваха хода на своето слънце, докато се скриеше зад хоризонта. Те снабдиха Лабу с оръжие и твърда валута, а райнши, тяхната вяра, скоро се превърна в официална държавна религия на Фалигор. По щастливо стечение на обстоятелствата домарианите бяха хлородишащи същества, което физически не им позволяваше да посещават Фалигор, иначе щяха да забележат, че на цялата планета не е построено нито едно култово съоръжение или идол.

Докато Лабу трупаше оръжие, в Ромул и Рем не се стигна до сериозни вълнения. Вярно, всеки ден потъваха вдън земя двама или трима язони, някакви къртици изчезнаха по време на пикник, няколко местни фирми бяха ограбени и опожарени. Но оръжията за масово поразяване не бяха насочвани срещу населението, кръвопролитията от миналото не бяха повторени, градовете кретаха някак... Когато Лабу прати войниците си да поправят магистралата между двата града, шепата останали хора си помислиха, че сега, когато вече се е сдобил с желаните военни играчки и е неоспоримият вожд на Фалигор, той може би наистина е решил да направи нещо полезно — ако не за да попадне в историческите съчинения, поне за да намери приложение на натрупаната мощ, след като всичко, годно за грабене, вече е заграбено.

Това заблуждение просъществува само до следващата сутрин, когато войските му обкръжиха посолството на Републиката в Ромул, насочиха оръжията си към сградата и поискаха посланикът и седемнадесетте души персонал да се предадат, за да ги арестуват по обвинение в опит за сваляне на президента. Лабу се появи по холовизията и като доказателство яростно размаха заловено съобщение от посланика до Делурос VIII. В него президентът беше наречен тиранин и се намекуваше, че е отговорен за изстребването на малко племе от далечния север, където войниците му провеждали тайни изпитания на оръжията.

Републиката отговори с настояване да бъде освободен целият персонал на посолството. Лабу отказа.

Три дни по-късно небето на Фалигор беше почерняло от кораби, около шестстотин на брой, а Флотът официално връчи следния ултиматум: в срок от двадесет и четири часа хората трябва да бъдат освободени, в противен случай ще си понесете последствията.

В продължение на петнадесет часа нямаше отговор от Лабу, после той се появи още веднъж по холовизията и заяви, че никога не е имал намерение да държи в затвора посланика и неговия персонал, а просто отказва да ги върне в посолството. Обясни, че няма желание да влиза във война с Републиката, която е изтъквала напълно погрешно мотивите му, и ако командирът на Четиридесет и трети флот е съгласен да си прибере нежеланите лица от планетата, те веднага ще бъдат освободени.

Флотът не отговори и четири часа по-късно, изригвайки проклетия пред камерите, Лабу нареди незабавното освобождаване и депортиране на задържаните. Той уведоми народа си, че единствено добрата му воля да се унижи пред подпалвачите на войни от Републиката е спасила планетата от пълно унищожение. Персоналът на посолството беше освободен два часа преди изтичането на ултиматума, закараха го по най-бързия начин до космодрума в Рем и го доставиха на флагманския кораб. На другата сутрин небето отново беше чисто, а Лабу се чудеше по какъв начин да възстанови разклатения си авторитет.

Не му се наложи да мисли дълго.

Вече му беше ясно, че не може да се противопостави на Републиката, както и че повечето му поданици добре разбират този факт. Беше показал слабост и се налагаше да компенсира това с демонстрация на сила. Нужен му бе враг — някоя раса, различна от хората, която да смаже. За негов късмет на планетата имаше такава — къртиците.

Най-напред изникваше въпросът: какво правят те на Фалигор? Защо заемаха работни места и се занимаваха с дейности, които по право се падаха на язоните?

— Мислите си, че се опитват да се приспособят към нашия начин на живот, да научат езика ни и да възприемат обичаите ни — заяви Лабу, — но грешите. Единствената им цел е да подкопаят нашата икономика и да установят господство над нея. Те са се внедрили във всички слоеве на обществото, като се изключи правителството, с надеждата, че ако действат достатъчно хитро, никой няма да разбере към какво се стремят. Но аз го разбрах и то ми е достатъчно!

Пропагандната машина на управлението, която до този момент съществуваше само за да възхвалява Лабу, скоро започна да напада

къртиците. Не ходеха ли техните деца на училище? Те заемат местата, които се полагаха по право на децата на язоните. Да се изхвърлят! Не бяха ли къщите им по-големи и по-хубави от тези на язоните? Строени са с парите на местните. Да се разрушат! Не изпълняваха ли собствените си религиозни ритуали, не четяха ли техните си книги, не се ли държаха един за друг? Те презират язоните, опитват се да им докажат превъзходството си. Да се изритат!

Полковник Уидърспун изчака пропагандата да хване място и пусна войниците си да вилнеят из по-големите градове на планетата. Къртиците започнаха да изчезват също толкова често, колкото и язоните. Правителствените сгради, повечето от които пустееха неизползвани, биваха опожарявани, а за палежите арестуваха и екзекутираха къртиците.

Накрая Лабу се появи още веднъж на екрана, за да провъзгласи своята така наречена „политика спрямо къртиците“ — даваха им се шестдесет дни да напуснат планетата. Нямаха право да вземат нищо със себе си — никакво имущество, храна или пари. Всяка къртица, останала на Фалигор след посочения срок, престъпваше закона и щеше да бъде съдена и екзекутирана по кратката процедура за държавна измяна.

Къртиците протестираха толкова яростно, колкото умееха. Много от тях бяха родени на Фалигор. Живееха тук, работеха и плащаха данъците си, примиряваха се с неравенството, а сега ги изхвърляха само с дрехите на гърба. Дори и да искаха да се подчинят, нямаше достатъчно кораби да ги превозят и тъй като валутата на Фалигор не струваше нищо на другите планети, не можеха да си наемат и кораби отвън.

Накрая някои от чуждите посолства, които видяха възможност да спечелят планетата на къртиците за своята кауза, организираха контингент от спасителни кораби да извозят изгнаниците. Лабу реши да улесни задачата им, като методично излавяше нежеланите си поданици по цялата планета и ги събираше в лагери за интернирани, където щяха да чакат да ги откарат.

За един сравнително слабо развит свят това беше забележителна операция. За по-малко от шестдесет дни около седем милиона къртици бяха закарани в лагерите. От тях само четиристотин хиляди не успяха

да напуснат планетата навреме, но Лабу отпусна още една седмица и за тяхното спасяване.

Когато и последната къртица напусна Фалигор (малкото, които упорито отказваха да заминат, бяха излавяни методично от частите на Уидърспун), Лабу излезе с ново обръщение към народа си.

Той уведоми своите поданици, че за пръв път от цяло поколение Фалигор е чист. След като всички външни врагове си бяха заминали като къртиците или бяха държани на разстояние като хората, беше дошло времето да построят своята Утопия.

— И това ще стане — добави той — веднага щом ликвидираме вътрешния враг.

Картрайт тъкмо приготвяше сутрешното си кафе, когато на входната врата се почука. Първото му движение беше да се скрие, но знаеше, че няма смисъл. Ако бяха дошли за него, така или иначе щяха да го открият.

Вторият му порив беше да грабне пушката, но имаше някаква нищожна вероятност да го търсят само за разпит или да искат сведения за някой съсед. Видът на пушката в ръцете му можеше мигновено да подтикне главорезите на Лабу към насилие.

Накрая въздъхна дълбоко и тръгна към входната врата. На фотоклетката не можеше да се разчита, тъй като нямаше ток — нещо обичайно в последно време, затова протегна ръка, хвана бравата и я натисна. Пред него стоеше Сюзън Бедоус.

— Артър, добре ли си? — попита тя и бързо влезе вътре, за да го подкрепи. — Изглеждаш така, сякаш всеки момент ще припаднеш.

— Нервна реакция — отвърна той и бързо затвори вратата след нея. — Какво, за Бога, правиш тук, Сюзън?

— Не получи ли съобщението ми? Изпратих го по подпространственото радио преди два дни.

— Не съм получавал съобщения по подпространственото радио повече от три месеца.

— Но аз ти пратих!

— Вярвам ти — отвърна Картрайт и я въведе в запуснатия хол. — Влизай и се настанявай. Как си?

— Добре съм, благодаря. Но не мога да кажа същото за Фалигор.

— Защо се върна?

— Езра и Марта Симпсън са починали. Идвам за погребението им.

— Но това е нелепо, Сюзън, даже повече от нелепо! Те са мъртви от близо месец.

— Аз разбрах едва преди два дни. Пратих телеграма да питам кога е погребението и получих отговор, че ще бъде утре.

— Онзи, с когото си се свързала, дори не ги е познавал — уморено изрече Картрайт.

— Но защо тогава ми казаха?...

— Трябвало е да платиш двеста кредита за входна виза, а изходната струва сто. Фалигор има отчаяна нужда от твърда валута. За тях са важни твоите триста кредита, които всъщност са повече — на чуждите кораби не е разрешено да кацат на планетата и без съмнение е трябвало да платиш поне още хиляда за полета с кораб на правителството, за да стигнеш до Фалигор. Къде си отседнала?

— Имам стая в „Империал“ в Рем.

— И там също няма да приемат местна валута, освен ако не си язон. Но щом вече си тук, ще останеш при мен. Поне тези пари няма да идат в ръцете на Лабу.

Бедоус премълча.

— Ясно, че работите са лоши, но колко? — изрече тя най-сетне.

— Не си представям, че може да стане по-лошо. Чу ли за къртиците?

Тя кимна.

— Интересно, как онзи успя да излезе сух от водата?

— Е, те поне са живи — продължи Картрайт, все едно че не беше чул въпроса. — През последната година той методично изстребва по-малките племена. Няма начин да разберем точно колко са жертвите, а правителството, разбира се, отрича да носи някаква отговорност. Много бих се учудил, ако броят им е по-малко от милион.

— Милион? — повтори невярващо Бедоус.

— Най-малкото.

— Знаех, че е луд, но нямах представа...

— Аз дълго вярвах на нещо, което един приятел язон ми каза — че той не бил луд, а просто варварин, упражняващ властта от името на своето племе с маниакално настървение. Ала сега... Просто не знам. — Той замълча. — Не знам дали е луд или нормален, но извършва геноцид в мащаб, незапомнен от времето на Конрад Бланд.

— А ти, Артър? — сериозно попита Бедоус. — Ти в безопасност ли си?

— Никой не е в безопасност, но поне засега е оставил на мира повечето хора.

— А със Симпсънови какво стана?

Картрайт вдигна рамене.

— Не знам.

— От какво умряха?

— Грабители проникнали с взлом в дома им и ги пребили до смърт с тояги.

— Тогава той е виновен!

— Може би да, а може би не. Той има половин милион войници, които ограбват толкова къщи и избиват толкова много живи същества, че не е изключено да са убили семейство Симпсън по свой почин. В края на краищата нали точно на това са ги учили.

— Има ли някакъв начин да разберем със сигурност?

Картрайт поклати глава.

— Това не е полицейска държава, Съюзн. Тук властва терорът. В полицейска държава просто не се задават въпроси, а когато е налице терор, не можеш и да си помислиш да питаш. — Той я изгледа продължително. — Кога е следващият полет от Фалигор?

— След три дни. Тук движението не е особено оживено в последно време.

— Искам да отпътуваш с него. А дотогава можеш да останеш тук.

Тя кимна.

— Няма да споря с теб.

Няколко мига никой от двамата не проговори.

— Тук навремето беше толкова красиво — най-сетне изрече тя, вглеждайки се през прозореца в Небесните хълмове, обгърнати в мъгла.

— И пак може да бъде.

— Но ти няма да си жив тогава, Артър!

— Аз живея ден за ден — тъжно се усмихна той. — Но планетата ще продължи да съществува. Гама Лабу не е вечен. От това, което виждам, ми се струва, че начинът му на живот ще го вкара в гроба преждевременно.

— Но не достатъчно скоро. Защо още стоиш тук?

— Това е мое творение. Ако аз си тръгна, кой ще остане?

— Никой — отвърна тя. — И от това Фалигор само ще спечели.

Той поклати глава.

— Не можем да върнем времето, Сюзън. За добро или за зло, сега тук има градове, пътища и училища, писмен език...

— И пушки — добави тя.

— И пушки — съгласи се той. — Ако можех да си тръгна и те по някакъв вълшебен начин се върнеха към живота си от времето на Дизанко, щях да си замина със следващия космически полет. Но не става. Кутията на Пандора е широко отворена.

— А какво постигаш, като стоиш тук?

— Абсолютно нищо. Но аз съм творец на техните беди и ако не мога да поправам стореното, нямам сили и просто да им обърна гръб и да си замина. Господ може и да е пратил потоп на Земята, ала никога не ѝ е обръщал гръб.

— Трябва ли да ти напомням, че ти не си Господ?

— Знам, че не съм. Не съм дори и средно знаещо и можещо човешко същество. При това положение още по-малко имам право да обърна гръб на Фалигор.

— Не разбирам основанията ти, Артър. Направихме каквото можахме. Не бива да обвиняваш себе си, че някакъв побъркан като Гама Лабу изниква от нищото и заграбва цялата планета.

— Ако не бяхме ние, той в най-добрия случай щеше да бъде вожд в някое село с триста-четирисотин жители. Щеше ли тогава да направи всичките тези поразии?

— Артър, ти обвиняваш за всичко себе си. Язоните също трябва да поемат някаква отговорност за действията си.

Той вдигна рамене.

— Не мога да се преборя с убеждението си, както и ти не успя да преодолееш отвращението си, когато видя за пръв път Лабу. Спомняш ли си този ден?

— Помня го.

— Трябваше да те послушам тогава — уморено се усмихна Картрайт.

— Щеше ли да помогне?

Той се замисли.

— Едва ли.

— Е, тогава?

— Това не променя нищо, Сюзън. Аз оставам.

— Добре, оставаш. — Тя се огледа. — Виждам, че няма ток.

— Идва от време на време.

— А с водата как е?

— Пречиствам я, освен когато варя кафе.

— Има ли въобще нещо, което да работи?

— Оръжията, разбира се, макар да съм чувал, че не можели да намерят резервни части за тях. И пътищата, за да се придвижват бързо военните части от едно място на друго. И май повече не остана. Пощенските служби работят от време на време, а телефоните от месеци са развалени.

— Така става, когато започнеш избиването от интелектуалците и техничарите.

— Ти откъде знаеш, че е започнал с това?

— Всички диктатори го правят. Но обикновено най-напред строят пътища. Този, по който дойдох, ми се стори току-що ремонтиран, с подновена настилка.

Изведнъж Картрайт забеляза нещо да примигва от дясната му страна. Обърна се и видя, че часовникът е проработил.

— Токът дойде — обяви той и се изправи. — Сега ще включа системата за сигурност и ще направя кафе.

— Колко време нямаше ток? — попита Бедоус.

— Този път само пет-шест часа. Започват да се справят все по-добре.

Тя се приближи до холовизора.

— Дават ли поне нещо интересно?

Той поклати глава.

— По няколко часа на ден излъчват правителствени речи, някоя и друга одялана от цензурата новина и двайсетина часа рекламни предавания заедно с възхвала на Бога.

— Реклами с възхвала на Бога? — повтори учудено тя.

— Всеки бизнесмен в Ромул и Рем плаща за минута-две рекламно време да възхвалява Бога, че в милосърдието си е благословил нашия свят с президент като Лабу. Онези, които не го направят, обикновено са вън от играта след не повече от месец. — Той вдигна рамене. — Нищо не пречи да го включиш. Кой знае, може да улучим новините.

Докато Картрайт приготвяше кафето, Сюзън включи холовизора и гледа в продължение на двайсетина минути рекламите, в които

неизменно се възхваляваше Господ. После екранът внезапно потъмня.

— Пак ли спря токът? — попита тя.

Картрайт поклати глава.

— Не, кафето още ври. Може би нещо в студиото не е наред.

Той наля кафето, а през това време екранът си оставаше празен. Двата седнаха край кухненската маса и заговориха за старите си приятели и старото време. Бяха забравили напълно за холовизора, когато екранът внезапно оживя. Появи се мършав язон с мрачно изражение с лист хартия в ръце.

— Ще ви предам извънредно съобщение — заяви той с напрегнат глас. — Снощи космически лайнер, регистриран на човешката планета Бариос IV и превозващ около триста пътници, повечето хора, е бил отвлечен от група от четиринадесет лодинити.

— Каква новина може да бъде това за Фалигор? — учуди се Бедоус.

— Корабът се приземи на космодрума в Рем преди тридесет минути. Пожизненият президент Лабу любезно им съдейства да се свържат с Републиката и да предадат предложението си за размяна на заложиците срещу четири хиляди и двеста лодинити, които в момента са затворени на различни човешки планети. Досега отговор не е получен.

— Започва се — промърмори Картрайт.

Говорителят замълча за момент и се вторачи в камерата.

— Докато не се реши този проблем, космодрумът ще бъде затворен и всички пътници ще останат на Фалигор.

През първите часове на кризата Картрайт и Бедоус останаха пред холовизора, чакайки с нетърпение подробностите, които все не идваха.

Най-сетне рано вечерта друг говорител съобщи, че отговор от Републиката все още не е получен и че по един мъж и две жени е стреляно при опит за бягство. Мъжът починал, а жените били върнати при останалите заложници. За състоянието им не се знаело нищо. Пожизненият президент Лабу възнамерявал да запази пълен неутралитет и по тази причина не можел да предложи медицинска помощ, но ако някой от хората на планетата пожелал да помогне на пострадалите...

— Артър, имаш ли аптечка в къщата? — попита Бедоус след края на бюлетина.

— Да не мислиш да ходиш на космодрума? — попита Картрайт.
— Тук има хора лекари, те ще се погрижат за заложниците.

— Това е предлог да се добера дотам.

— А защо ти е притрябвало?

— Рано или късно заложниците ще бъдат освободени или спасени. По-скоро рано. Мисля, че имат всички шансове да се измъкнат от тази планета преди мен. Искан ми се някои от тях да научат какво става тук и да разнесат новините, в случай че не успея да се махна скоро. Ако се появя с аптечката, сигурно ще мога да стигна до тях.

— Но ти нямаш никакви познания в тази област! — възпротиви се Картрайт. — Никой няма да те пусне там.

— Имам докторска степен по ентомология — отвърна тя. — Пък и, между нас казано, много се съмнявам, че охраната на космодрума може да различи един вид доктор от друг. Та имаш ли?

— Какво, документ за самоличност ли? — обърка се той.

— Аптечка!

— Да. Щом така и така си тръгнала, най-добре е да те закарам дотам.

— Благодаря, Артър. Оценявам жеста ти. И все пак ми се струва, че идеята да влезеш в космодрума не е особено добра. Тук те познават и им е ясно, че не си вещ в медицината.

— Може да имаш нужда от мен — възрази той. — Повечето от войниците на Лабу не говорят земен език.

— Нямам нужда — увери го тя. — И аз съм живяла тук, ако си спомняш. Малко съм позабравила маринго, но все ще се разбере някак с тях.

Картрайт се качи на горния етаж и след няколко минути се върна с леко куфарче.

— Колко време мислиш, че ще останеш там?

Тя вдигна рамене.

— Нямам представа. Ако раните на заложниците са повърхностни, сигурно не повече от час. В случай че положението е сериозно или някои заблудени местни хора решат необмислено да протестират, може да остана и няколко дни. — Тя се усмихна. — Това е заобиколен начин да ти кажа да не ме чакаш. Ако ги откупят или ги освободят и има някаква възможност да замина с тях, въобще няма да се върна.

— Няма да ги откупят. Това само би насърчило петдесетина други раси също да вземат заложници. Нищо чудно да останеш доста време при тях.

— Едва ли ще се чувствам по-зле, отколкото да заседна тук в очакване проблемът да се реши и да се добера до някой кораб. Поне ще бъда там, ако се появи някаква възможност да замина.

Картрайт се запъти към вратата.

— Добре тогава. Май че ще е най-добре да потегляме.

На около миля извън града се натъкнаха на първата бариера. Бедоус показа аптекката и обясни, че откликва на призива за помощ на пожизнения президент Лабу, така че ги пропуснаха. Това се повтори още пет пъти, докато най-сетне се озоваха пред входа на космодрума, където разпитът беше още по-настойчив и продължителен. Накрая един от охраната нареди на Бедоус да слезе от колата. Обискира я, заповяда ѝ да го последва и я поведе към главното фоайе. Картрайт ѝ махна за довиждане и подкара обратно.

Ескортът я поведе към входа, после продължиха по дълъг коридор между редиците войници язони до широка чакалня. След

дълъг разговор между двама язони и трима въоръжени до зъби лодинити тя беше предадена на чужденците, които я въведоха в помещението.

Триста мъже и жени и шепа представители на други раси стояха или седяха. Повечето изглеждаха потресени и ужасени. Две жени лежаха на пода, а млад лекар обработваше раните им.

— Слава богу, че дойдохте! — възкликна докторът, хвърляйки й бегъл поглед, и посочи една от жените. — Струва ми се, че тази няма да оживее. Тежък вътрешен кръвоизлив, изгубила е много кръв. Направете каквото можете за нея, докато се занимавам с другата.

Бедуус се приближи и коленичи до него.

— Не съм нито лекар, нито сестра — прошепна тя. — Кажете ми какво да правя.

Той се обърна към нея с широко отворени очи.

— Да не би да сте от спасителния отряд?

Тя поклати глава.

— Не съм.

— Тогава какво...

— Говорете по-тихо и само ми обяснете какво да правя.

— Нищо не може да се направи при тези обстоятелства — отвърна докторът. — Просто се опитайте някак да облекчите страданията на пациентката, а ако знаете как се мери пулс, съобщавайте ми на всеки четири-пет минути колко е.

Бедуус кимна и започна да изпълнява нарежданията на доктора. След няколко минути махна на един мъж на средна възраст, който беше застанал отстрани и я наблюдаваше напрегнато, а ризата му беше подгизнала от пот.

— Роднина ли сте на тази жена? — попита Бедуус.

— Не.

— Добре. Лодинитите няма да разберат веднага, но тя е мъртва. Не реагирайте! — изсъска тя. — Много е важно да остана тук. Искам да обиколите заложниците и да се погрижите на всеки час някой да припада или да се превива от болки в стомаха, изобщо да демонстрира нужда от медицинска помощ. Разбрахте ли ме?

— Да! — възкликна мъжът развълнуван. — Ще ни спасят, нали?

— Нямам представа — призна Бедуус. — Знам само, че се налага да остана тук. Ще ми помогнете ли?

— Да — отвърна мъжът.

След малко той започна да обикаля сред зложниците, като спираше да поговори с онези, които познаваше.

Малко по-късно докторът погледна пациентката на Бедоус, въздъхна и покри лицето ѝ с кърпа.

— По дяволите! — избухна Бедоус. — Щеше да мине поне половин час, докато лодинитите разберат, че е мъртва.

— Не искахте ли да знаят? — попита докторът объркан.

— Не.

— Защо?

— Защото не искам да ме изпъдят.

— Коя сте вие?

— Просто жена, която иска да напусне планетата... или поне да изнесе някакви сведения оттук.

— И доброволно сте се напъхала в ръцете на лодинитите?! — попита той невярващо.

— Лодинитите са най-малкият ви проблем — отговори Бедоус. — Кажете ми сега какво да правя, та да изглежда, че ви помагам.

Той ѝ обясни как да се погрижи за онези зложници, които не бяха чак толкова зле, докато той се занимава с ранената жена. Беше изминал половин час, когато внезапно настъпилата тишина я накара да вдигне глава. Обърна се и видя самия Гама Лабу, облечен в привичната вече военна униформа, да влиза в помещението.

— Добро утро! — поздрави пожизненият президент, макар че беше едва полунощ. — Аз съм пожизненият президент Гама Лабу и ви поздравявам с добре дошли. Благодаря много.

Изказването му беше посрещнато с гробна тишина.

— Благодаря много — повтори той и бързо се огледа. — Маринго?

Бедоус се изправи.

— Аз говоря маринго.

Лабу я огледа любопитно.

— Не се ли познаваме? — попита той на родния си диалект.

— Не мисля, господин президент. Аз съм просто гост на Фалигор.

— Тогава къде сте научила маринго? Освен това титлата ми не е просто президент, а пожизнен президент.

— Живяла съм на Фалигор преди доста години — отговори Бедоус.

Той продължаваше да я изучава втренчено.

— И никога не сме се срещали?

— Официално не. Бях тук, когато победихте Били Уичински.

Лабу неочаквано се усмихна.

— Аха! Тогава сме стари приятели! Бях страхотен тогава, нали?
— изкикоти се той.

— Да, наистина, господин пожизнен президент.

Лабу се изгърби в нелепо подражание на боксьорска стойка.

— Десен, десен, ляв, десен! — радостно извика той. — И край с човешкия шампион!

— Това беше незабравимо зрелище — съгласи се Бедоус, мислейки си, че никой от зложниците не разбира нито дума. Как ли щяха да изтълкуват боксирането на Лабу с въображаем партньор?

— Така си е — съгласи се пожизненият президент, после изведнъж възвърна деловия си тон. — Застанете до мен и превеждайте.

Бедоус се приближи и с мъка сдържа треперенето си, когато той постави с дружески жест огромната си ръка на рамото ѝ.

— Здравейте, приятели, и добре дошли на Фалигор. Аз съм пожизненият президент Гама Лабу и вие сте мои гости. — Той изчака Бедоус да преведе и продължи: — По нещастно стечение на обстоятелствата вие бяхте докарани насила в тази зала. Тъй като нашата планета е неутрална, а ние не желаем да си създаваме врагове, не съм в състояние да ви освободя. Но правя всичко възможно да съдействам за освобождаването на затворниците лодинити от Републиката и съм сигурен, че скоро ще постигнем взаимно приемливо споразумение. А дотогава ще имам грижата да сте добре нахранени и да получите необходимата медицинска помощ. Съжалявам, че нищо повече не мога да направя, обаче не аз съм безразличен към съдбата ви, а Републиката. Сигурно ви прави впечатление, че не нося оръжие. Аз съм не по-малко затворник от вас на собствената си планета.

Бедоус преведе всичко без последното изречение и Лабу се обърна към нея.

— Разбирам земния език по-добре, отколкото го говоря — каза той. — А сега преведете последното изречение, ако обичате.

— Мислите ли, че ще ви повярват? — попита Бедоус.

— Да не би да ме наричате лъжец? — гневно процеди Лабу, надвесвайки се над нея в целия си гигантски ръст.

Бедоус го погледна в лицето, разкривено от бяс, и изпита същия страх както тогава, в резиденцията на император Боби преди години.

— Не, сър. — Тя се обърна към заложниците и изрече на земен език: — Аз съм не по-малко затворник от вас на собствената си планета.

Тази забележка бе посрещната с мрачни погледи и саркастичен смях.

— Вие сте глупаци! — избухна Лабу. — Също като вашите ръководители! Всички ще умрете тук, а труповете ви ще бъдат оставени на лешоядите!

Бедоус започна да превежда, но Лабу постави тежката си ръка на рамото ѝ и силно го стисна.

— Мълчи.

Той се втренчи в заложниците, после с мъка успя да изобрази усмивка.

— Правя каквото мога да извоювам свободата ви. Ако вашето правителство прояви разум, сигурен съм, че ще намерим изход от това неприятно положение за броени дни, а може би и часове.

Бедоус не реагира. Той я смушка с дебелия си пръст.

— Превеждай!

— Мислех...

— На Републиката ще ѝ бъде все едно дали ще получи двеста деветдесет и девет или триста заложници — изрече той почти ласкаво. — Не ме предизвиквай повече.

Бедоус послушно преведе думите му.

— Благодаря ви много — завърши той на земен език, усмихна се, поклони се и излезе.

Заложниците започнаха уплашено да си шепнат. Млад мъж се приближи до Бедоус и ѝ прегради пътя, докато се връщаше при доктора.

— Трябва да говоря с вас — изрече той смирено.

— За какво?

Той се озърна.

— Не сега. Почакайте, докато всички се успокоят след посещението на Лабу и стражите ослабят вниманието си.

Тя си намери работа за двайсетина минути, след което се запъти към един ъгъл, а не след дълго се появи и младежът.

— Имате ли някакво съобщение за мен? — тихо попита той.

— Не.

— Помислете си добре — настоя младежът. — Казвам се Антон Маккрей.

— Не, нямам. Защо си мислите, че трябва да ви предам нещо?

— Защото аз съм от сигурността, а вие не сте пътничка.

— От сигурността ли?

— Говорете по-тихо, моля ви.

— Колко такива като вас има тук?

— Четирима сме. Откакто миналата година канфоритите отвлякоха наш космически лайнер, във всеки полет участва и екип от службата за сигурност.

— Не си спомням да съм чувала нещо за отвличане от канфоритите.

— Измъкнахме хората си от кашата още преди онези да поставят исканията си — обясни Маккрей. — Работата е там, че по време на спасителната операция изгубихме шестдесет и трима пътници. Оттогава подготвяме антитерористични групи, които участват във всеки пътнически полет. Имаме няколко схеми на действие в извънредни обстоятелства, чиято цел е да спасим хората си с минимални загуби.

— Как тогава се озовахте в такова положение?

— Те превзеха кораба още преди да излети, а и бяха много. Ако бяхме открили стрелба, щяхме да загубим прекалено много хора.

— Какъв е тогава смисълът на тези групи за сигурност?

— Спасителната операция би трябвало вече да е започнала. И тъй като вие не сте от пътниците, аз си помислих, че може би участвате в нея или поне ни носите съобщение... Нашата работа е да предпазим пътниците, когато започне стрелбата, и да ги изведем отгук по възможно най-бързия начин, щом престрелката свърши.

— Как ще разберете коя спасителна схема да използвате?

— Ще ни дадат сигнал — стига да го забележим. Вече се уговорихме помежду си кои от лодинитите ще обезвредим самите ние.

— Въръжени ли сте?

Той поклати глава.

— Трябваше да оставим оръжията си на кораба. Нямахме никакъв начин да ги прекараме през скенерите на космодрума.

— Тук са четиринадесет въоръжени до зъби лодинити — забеляза Сюзън. — Да не искате да кажете, че четирима невъоръжени мъже са в състояние да ги обезвредят?

— Онези, които охраняват района и следят за предотвратяване на бягствата, не влизат в сметката. Грижата ни е да се справим с шестимата или седмина, които биха се изкушили да насочат оръжията си към заложниците в мига, в който установят, че Републиката предпочита да предприеме спасителна акция, вместо да сключи сделка.

— Това ми прилича на самоубийство.

— Че е опасно, опасно е — съгласи се той, — но самоубийство е отказът на жената, която превежда, да предаде онова, което Лабу иска да чуе.

— Амин! И кога очаквате спасителната акция?

Той вдигна рамене.

— Няма как да разберем. Републиката може да нахлуе и да помете Лабу и цялата му пасмина, стига да пожелае, но това няма да спаси заложниците. Предполагам, че поне три хиляди души от армията на Лабу охраняват в този момент космодрума. Ако видят нашите да се приземяват и да стрелят, всички в тази стая със сигурност ще умрат. Ето защо спасителният отряд трябва внимателно да прецени къде да кацне, как да стигне незабелязано до космодрума и по какъв начин да избегне сблъсъка, докато това помещение не бъде обезопасено, а заложниците защитени. — Той се намръщи. — Та затова се надявах, че работите за нас. Всяка информация би могла да спаси човешки живот.

— Съжалявам, че не мога да ви помогна — каза Бедоус.

— Тогава какво, по дяволите, правите тук? Наблюдавах ви. Вие не сте сестра, по всичко личи, че не работите и за Лабу, но и заложничка не сте. Коя сте вие и какво целите?

— Някога живеех на Фалигор — отвърна тя. — Заминах си още преди Лабу да вземе властта. Пристигнах тук за погребението на свой приятел и се оказа, че може би няма да успея да си тръгна. Особено пък ако вашата спасителна операция успее. Лабу ще бъде толкова бесен, че най-вероятно ще откаже изходни визи и ще започне да избива всички хора, до които се добере.

Маккрей се усмихна.

— И сега се надявате да минете за заложничка и да се спасите заедно с останалите?

Бедоус кимна.

— Нещо такова. Или, в най-лошия случай, да предам по някого, който се връща в Републиката, какво става тук.

— Става това, че Лабу помага на приятелите си лодинити да изнудват Републиката за освобождаване на техните пленени терористи.

Тя поклати глава.

— Това е най-малкото. Той вече е избил над един милион души от собствената си раса. Трябва да бъде спрян, преди да е унищожил и последната жива твар на Фалигор.

— Това, което Лабу прави със собствения си народ, не засяга Републиката.

— Тогава най-добре е да започне да ни засяга! — избухна Бедоус. — Ние създадохме условията за идването му на власт. Отговорността за него носим ние!

— Мен можете да убедите, но това не ви върши работа — напомни ѝ Маккрей. — Аз съм обикновен войник.

— Затова искам сведенията да стигнат до някого, който може да направи нещо. И тъй като повечето от заложниците са заети със собствените си грижи, предпочитам да замина и аз.

— Е, поне това мога да ви обещаю. Всеки в тази зала ще си тръгне — по един или друг начин.

— По един или друг начин? — повтори Бедоус.

— С кораб или в ковчег — а може би и двете заедно.

Точно в този момент един от мъжете се хвана за корема и започна да стене. Бедоус се надяваше това да е част от играта, целяща оставането ѝ тук като медицинско лице, и се запъти към него. Оказа се, че човекът е припаднал от нервно изтощение, но състоянието му не изглеждаше опасно и тя направи всичко, зависещо от нея, той да се почувства по-удобно. Към нея се присъедини и съпругата му и през следващите петнадесет минути Бедоус шепнешком ѝ повери онова, което трябваше да стигне до властите в Републиката, в случай че самата тя не доживее да напусне Фалигор.

Остатъкът от нощта и по-голямата част от следващия ден изминаха горе-долу по същия начин и Бедоус правеше всичко възможно да помогне на шепата мъже и жени, които се чувстваха зле

или се преструваха на болни. На разсъмване състоянието на ранената жена се стабилизира и докторът се оттегли в един ъгъл да поспи. Следобед отново се появи Лабу, който обясни, че преговорите продължават, и се извини, че въпреки обещанието си не е успял да осигури храна на заложниците. Той обяви още веднъж, че може да бъде от полза при преговорите само ако запази строг неутралитет, което според него означаваше да не си мръдне пръста нито за да ги освободи, нито да им създаде някакви удобства. След около час Лабу се върна, този път с двама язони и холографска камера в добавка. Операторите я насочиха към мъртвата жена, после към ранената и накрая към един мъж, който беше плакал цялата нощ и сега седеше напълно вцепенен, с празен поглед.

— Вашата прекрасна раса винаги е била известна с милосърдието си — заяви Лабу, а Бедоус преведе думите му. — Това може би е най-забележителната ви черта. Щом тези прискърбни кадри стигнат до ръководителите ви, аз съм сигурен, те ще удвоят усилията си за вашето освобождаване. — Той замълча за миг. — За съжаление кризата наложи отменянето на всички полети от и до планетата и аз съм длъжен да поискам компенсации за щетите, но за такава приказно богата раса като вашата това е дреболия и вярвам, че то няма да окаже влияние при преговорите.

После той и екипът си заминаха и оставиха заложниците да размишляват над съдбата си.

Бедоус се върна към грижите си за истинските болни — с всеки изминал час те сякаш ставаха все повече, докато най-сетне изтощена тръгна към стената, седна и се облегна назад. Миг по-късно до нея се отпусна и Маккрей, подпря гръб и затвори очи.

— Будна ли сте? — прошепна той.

— Да.

— Тази вечер.

— Получихте ли сигнала? Как?

— Не, още няма сигнал.

— Тогава откъде знаете?

— От опит — щом похитителите разберат, че не преговаряме сериозно, а само печелим време, те разделят заложниците така, че спасителната акция става невъзможна. Затова инструкциите ни са да

предприемем решителни действия най-късно четиридесет и осем часа след отвлечането. Те изтичат тази вечер.

— Защо ми казвате всичко това? — попита Бедоус.

— Защото цял ден гледате в мен, а повечето от нас заспаха, така че охраната наблюдаваше още по-зорко будните. Никак не ми се иска да съберат две и две.

— Не съм забелязала да съм ви гледала.

— Мисля, че и лодинитите още не са го забелязали, но искам да внимавате.

— А какво да правя, когато операцията започне?

— Нищо.

— Сигурно все с нещо ще мога да помогна. Да им отвлека вниманието или...

— Просто имайте готовност и викайте с все сила като останалите. Ако започнете да тичате насам-натам, може да ви улучат. Или в най-добрия случай ще разсеете добрите момчета не по-малко от лошите.

Тя въздъхна.

— Както кажете.

— Това е, което искам да ви кажа. Просто ми повярвайте, че си знам работата.

Той се изправи и се протегна, после се отдалечи и легна на пода в по-тъмната част на залата.

Бедоус усети, че клепачите ѝ натежават — не беше спала близо четиридесет часа, и затвори очи. Можеше да дремне час, час и половина. Така щеше да се ободри и да бъде на линия, когато стане опасно. Да, час и половина щяха да свършат работа, хайде, нека да са два...

Стреснаха я бръмченето на лазерни пушки и предсмъртните викове на простреляните лодинити. Маккрей стоеше над един от похитителите, чиято глава беше извита под невъзможен ъгъл, а още един мъж и две жени тъкмо довършваха други трима от лодинитите. В този миг през прозорците нахлуха въоръжени мъже, през двете врати се втурнаха лодинити, стреляйки в движение. В полумрака на стаята язони гърмяха напосоки, зложниците пицяха, а стаята напомняше за градинско увеселение с пръскащи се във въздуха фойерверки.

Малко момченце изтича през залата, като пицеше и викаше майка си. Бедоус скочи да му прегради пътя. Внезапно пареща болка прониза коляното й кракът й се подгъна под нея. Тя се претърколи и се насочи пълзешком към детето, но коляното й докосна пода и болката я накара да изпищи. Опита се да пропълзи до стената, ала усети изгарящото парване на лазерен лъч по рамото, отново изкреця и замря с широко отворени очи.

Безумието около нея продължаваше вече четири-пет минути, когато внезапно прозвуча мъжки глас:

— Районът е обезопасен!

Запалиха лампите и петдесетина въоръжени мъже и жени започнаха да обхождат залата. Пет-шест души проверяваха дали прострените на пода лодинити и язони наистина са мъртви, а останалите помагаха на зложниците да се изправят на крака. Бедоус беше от четиримата, които не бяха в състояние да станат. Миг по-късно се появи докторът, прегледа я и превърза раната, доколкото условията му позволяваха.

— Е? — попита Маккрей, който се беше приближил до тях.

Докторът поклати глава.

— Коляното й е раздробено, а лявото й рамо е сериозно обгорено.

— Ще оживее ли?

— Артерията й е прекъсната. Изгубила е много кръв. Има нужда от кръвопреливане, при това дяволски бързо.

— А останалите трима?

— Двамата могат да се местят, а третият едва ли ще изкара и час.

— Добре — каза Маккрей. — Ще погледна картата.

— Трябва да ме вземете! — изфъфли Бедоус.

— Няма да издържите — Маккрей разглеждаше картата, която някой му подаде. — Ще ви оставим в някоя болница на път за корабите.

— Ще рискувам — изпъшка Бедоус. — Само ме отведете оттук!

— Вие вече изпадате в шок — намеси се докторът и й инжектира нещо в ръката. — Лежете кротко и се опитайте да се отпуснете.

— Той ще ме убие!

— И с пръст няма да ви пипне — увери я Маккрей. — Повярвайте ми!

Тя понечи да попита защо трябва да му вярва за каквото и да било, още повече когато се отнася за живота ѝ, но таванът над главата ѝ се залюля и всичко потъна в мрак.

До ушите ѝ достигнаха гласове — някои по-близки, други по-отдалеч, но не говореха на нея. Тогава усети, че слънцето грее право в лицето ѝ, и извърна глава.

— Мисля, че идва на себе си — произнесе някой. — Сюзън?

— Махайте се! — проломоти Бедоус.

— Сюзън, аз съм, Артър. Отвори очи.

Бедоус се опита да хване възглавницата и да я сложи на главата си, но от движението жестока болка прониза ръката ѝ. Някой изпищя. Трябваше ѝ време, за да осъзнае, че писъкът е нейният.

— Добре дошла обратно при нас — обади се друг глас. — По едно време си мислех, че ще ви загубим.

Тя отвори очи, примижа от ярката слънчева светлина в стаята и постепенно всичко си дойде на мястото.

Артър Картрайт седеше на стол до леглото ѝ, а Антон Маккрей се облягаше лениво на бялата стена.

— Къде съм? — попита тя.

— В мемориалната болница „Борис Петрович“ в Рем — отвърна Маккрей. — Спомняте ли си как попаднахте тук?

Тя отново затвори очи и се опита да се съсредоточи.

— Спомням си спасителната акция, после всичко ми се губи... Чакайте! Помня, че в бъркотията ме улучиха. Май че в рамото.

— Рамото ви беше най-малкият проблем.

— Коляното ми! — възкликна тя, после се намръщи. — Не усещам нищо там.

— Щях да се учудя, ако усещахте — каза Маккрей. — Поръчахме ви чисто ново, първо качество.

— Ампутирали са ми крака? — ужасена изрече тя.

— Нямаше как. Дори и да успееш да възстановят коляното, кракът се държеше само на няколко мускулни влакна. Нямаше никакъв начин да се възстанови кръвообращението.

— Съжалявам, Сюзън — намеси се Картрайт. — Изгубила си огромно количество кръв. Лекарите бяха по-загрижени да спасят

живота ти.

— Освен това новият крак е по-хубав от стария — добави безгрижно Маккрей. — Никакви разширени вени!

— Как можете да се шегувате така? — избухна Бедоус. — Току-що изгубих крака си!

— Няма да повярвате какви чудеса се правят в днешно време с протезите — отвърна Маккрей.

— Лесно ви е на вас да го кажете!

Маккрей се усмихна.

— Дори по-лесно, отколкото си мислите. Искате ли да си сваля дясната ръка и да ви я дам? — Той вдигна ръка и размърда пръстите ѝ. — Работи по-добре от истинската.

— Лекарите ни увериха, че след няколко седмици ще ходиш, без дори да куцаш — успокои я Картрайт.

— Ще го повярвам, когато го видя с очите си — изрече горчиво Бедоус.

— Повярвайте — намеси се Маккрей. — Последният рекордър на три хиляди и пет хиляди метра е с два изкуствени крака. Даже се опитват да го дисквалифицират и да отменят постиженията му... А сега, ако сте приключили с благодарностите, че ви спасих живота, имате ли още нещо да питате?

— Така ли се държи човек с болен? — промърмори Бедоус.

— Е, ако трябва да си говорим честно, и вашето поведение се разминава с представите ми за „мируване“ — върна ѝ любезността той.

— Защо сте още тук?

— Заради вас.

— Заради мен? — сви вежди тя.

— Някой в Републиката е решил да не ви оставя на нежните грижи на пожизнения президент.

— Тя е много уморена и явно я боли — намеси се Картрайт. — Да я оставим да поспи още малко. Можем да си поговорим за това по-късно.

— Добре съм — прекъсна го Бедоус. — Искам да чуя всичко още сега.

— Сигурна ли си, че си достатъчно укрепнала? — попита загрижено Картрайт.

— Всичко е наред, Артър. — Тя се обърна към Маккрей: — Разкажете ми за спасителната операция. Какво стана?

— Успяхме. Изгубихме двама от нашите хора и един заложник. Избихме всичките четиринадесет лодинити и около сто и петдесет невинни свидетели.

— Невинни свидетели ли? — учуди се Бедоус. — Не видях такива.

— Е, всичките носеха военни униформи, но президентът Лабу се кълне, че били случайни зрители — ухили се Маккрей. — Както и да е, всички заложници освен вас са на път за Републиката. Вашето състояние не позволи транспортирането ви.

— Все още не сте ми казал защо сте тук.

— Решихме, че е твърде вероятно Лабу да насочи гнева си към единствения оцелял, така че ми бе наредено да остана при вас, докато се възстановите.

— И очакват от вас да устоите на цялата армия на Фалигор? — попита Бедоус невярващо.

— Нищо подобно. Аз съм тук като представител на Републиката и съм упълномощен да уведомя местните власти, че всякакви враждебни действия спрямо Съюзън Бедоус ще се тълкуват като военен акт, насочен срещу Републиката, която ще отговори на подобна провокация с цялата си военна мощ.

— Не искам да бъда причина за война — промълви Бедоус.

— Няма да бъдете — усмихнато я успокои Маккрей. — Ние сме самозванци в пълния смисъл на думата и силно се съмнявам, че ще успеем да защитим позициите си, ако възникне такава необходимост. Но Лабу не го знае.

— Вие го унижихте публично, като измъкнахте заложниците под носа му — забеляза Бедоус. — Кое ви кара да мислите, че ще ме остави на мира независимо от всичките ви заплахи?

— Обстоятелството, че армията му си има други грижи. Понеже не смее да предизвика война с Републиката, а къртиците си заминаха до една, сега се е заел с изстребването на племето чиджанга.

— Чиджанга са кротки пастири, които живеят на хиляда мили оттук и никому нищо не правят — възмути се Бедоус. — Защо се е захванал точно с тях?

— Именно защото са кротки пастири, които никому нищо не правят — отвърна Маккрей. — Тази сутрин Лабу отново се появи по холовизията. Той обяви, че чиджанга са в заговор с Републиката и са й помогнали да освободи заложниците точно когато Лабу почти бил накарал двете страни да се споразумеят.

— С други думи, той изтрива от лицето на планетата цяло племе само за да спаси авторитета си?

— Май така стоят работите — съгласи се Маккрей.

— Добре, вие поставихте ултиматума си. Защо тогава още сте тук? Нещо повече — защо Лабу още не ви е тикнал в затвора за участие в спасителната операция?

— По две причини — обясни Маккрей. — Първо, по време на кризата той официално спазваше неутралитет и следователно не може да проявява предпочитание към която и да било от страните. И второ, аз съм прикрепен към посолството на Републиката и ако той не знае какво е дипломатически имунитет, поне му е ясно, че не може току-така да застреля служител на посолството.

Бедоус се обърна към Картрайт.

— Ти го познаваш по-добре от мен, Артър. Смяташ ли, че ще се задоволи с изстребването на чиджангите?

— Съмнявам се — призна Картрайт.

— Какви ли поразии още ще направи?

— По-големи, отколкото някой от нас може да си представи.

Оказа се, че дори и това е твърде слабо казано.

След спасителната операция на космодрума в Рем нещо в главата на Гама Лабу сякаш прецтрака. Ако дотогава той беше просто хитър варварин, сега се превърна в кръвожаден варварин. Ако преди това се беше позовавал поне привидно на писаните закони, сега самият той беше законът. Ако до този ден онези, които биваха измъквани от домовете им и арестувани посред нощ, поне бяха наясно в какво ги обвинява правителството, сега никой не си даваше труда да обясни арестите.

Когато стреляха по един от министрите на Лабу заради клането в едно съседно село и раненият умря, президентът излезе с изявление, в което поощряваше всички правителствени служители и военните да стрелят по всеки, който би могъл да заплашва живота им. Това се изтълкува незабавно като разрешение да се стреля по всеки, дръзнал да се опълчи против политиката на правителството.

Същевременно корупцията процъфтяваше. Данъците се събираха по каприз на управляващите, понякога и по пет-шест пъти годишно. Всички язони с научна степен рано или късно биваха заставяни да постъпят в армията и за тях повече нищо не се чуваше. Още шест племена изчезнаха завинаги от лицето на Фалигор.

Около самия Лабу се носеха какви ли не слухове. Всички знаеха, че отново изповядва вярата на предците си, но сред приближените му се шушукаше, че е убил и изял две от жените си по настояване на своя лекар шаман, който по-късно изчезна и никой повече не го видя.

Друг слух разказваше, че Лабу изгубил смелостта си по време на лов, докато го преследвал равнинен ловец. И когато най-големият му син се втурнал и го спасил, като застрелял звяра от упор, Лабу убил младежа и изял сърцето му, убеден, че храбростта му ще премине у него.

Някога зад сградата на Научното управление към правителството веднъж на ден спираше камион. Сега камионите пристигаха на всеки час, а вонята от общите гробове се разнасяше навсякъде.

Всеки член на правителството, предизвикал гнева или завистта на Лабу, беше сменян или просто изчезваше. В резултат на това хазната се ръководеше от бивш печатарски чирак, който решаваше всеки проблем с неуморно печатане на пари. Вътрешното министерство реши, че най-добрият начин да унищожи насекомото, разпространяващо смъртоносна болест по добитъка, е да се избият всички диви животни, които можеха да пренесат паразита от едно стадо в друго. За три месеца бяха изтребени повечето от оставащите пет милиона диви зверове на планетата, без това да повлияе върху размножението на летящата твар. Ръководителят на Патентното бюро обяви, че всичко вече е изобретено, затвори учреждението и си присвои за лично ползване натрупания фонд.

Някои от язоните и хората продължаваха открито да се противопоставят на правителството. Осем религиозни водачи се срещнаха с пожизнения президент, за да протестираат срещу начина, по който Лабу се отнасяше към последователите им. Всичките бяха арестувани начаса и ужасните им викове отекваха нощ след нощ над притихналия Ромул, докато на единадесетия ден не издъхна и последният. Един майор от армията отказа да изпълни заповедта на Джордж Уидърспун да открие огън срещу родното си село — съблякоха го гол, заляха го с бензин и го подпалиха. Някакъв лекар язон не се подчини на нареждането на Лабу и продължи да лекува жертвите му в едно отдалечено село. Когато слухът стигна до президента, той нареди да му доведат непокорния доктор, напълни с отрова една от спринцовките му и лично му направи инжекцията. После Лабу седна на масата и добре си похапна, докато се наслаждаваше на предсмъртните гърчове на нещастника.

Цивилизованите раси в галактиката една след друга затваряха посолствата си и отзоваваха персонала. Първи се оттеглиха канфоритите, последваха ги домарианите, лодинитите, молутеите, докато накрая остана само посолството на Републиката. Тя беше въвела икономическо ембарго спрямо Фалигор, но не искаше да обърне гръб на малкото хора, живеещи все още на планетата.

Реакцията на Лабу беше проста и недвусмислена — той обяви война на всички раси, които се оттеглиха. Средствата не му позволяваха да воюва с далечни планети, затова пък диктаторът методично опожаряваше празните посолства и нареди всеки

представител на тези раси, дръзнал да стъпи на Фалигор по една или друга причина, да бъде убиван незабавно.

И макар че посолствата бяха закрити, Лабу не вдигна официално забраната върху емиграцията, в резултат на което Бедоус остана на Фалигор, а молбата ѝ за изходна виза беше отхвърляна повече от десет пъти. Президентът явно си даваше сметка, че не може да я накаже със смърт за опита ѝ да помогне на заложниците, но реши поне да я принуди да прекара остатъка от живота си като затворничка на Фалигор.

Маккрей също остана, убеден, че в мига, в който си замине, Бедоус, а може би и Картрайт ще бъдат убити. След време от нямане какво да прави той си купи ферма в околността на Ромул. През първия месец добитъкът му беше осакатен, на следващия отровиха кладенците му, а на третия подпалиха къщата и плевника му, макар преди това Маккрей да застреля седем от виновниците, а останалите избягаха. Най-накрая той се премести на територията на посолството, всеки една-две седмици се осведомяваше за състоянието на Бедоус, но повече не се интересуваше от живота на Фалигор.

И въпреки това няколко язони все още не се предаваха. Един християнски свещеник, който някак беше успял да се измъкне от полезрението на наказателните отряди, заложи бомби в министерствата на науката и на земеделието, изби около четиристотин правителствени чиновници и в продължение на три месеца се изплъзва от преследването на Уидърспун. Накрая беше заловен и измъчван до смърт. Петнайсетина жени от племето на енкотите започнаха да издават списание, в което се описваха всички своеволия от последните години, и успяха някак да го изнесат извън планетата. Лабу и Уидърспун така и не разбраха кой е отговорен за това деяние, но по време на издирването на авторите над седемстотин енкоти изчезнаха в Научното управление, за да не се появят никога повече.

Най-успешният метеж беше ръководен от един учител на име Джеймс Кракана. Военните получиха сведения, че критикува правителството по време на уроците си, и изпратиха отряд от двадесет души да го арестува. Когато стигнаха до мястото, войниците бяха посрещнати от Кракана и неговата „детска армия“ — петнайсетина язони, които не можеха да бъдат наречени дори юноши, въоръжени с лъкове и отровни стрели. Те прибраха оръжието на мъртвите войници

и забягнаха в гъстите гори около Небесните хълмове. Появяваха се само тогава, когато най-малко ги очакваха, и избиваха всеки привърженик на Лабу, имал неблагоприятното да се изпречи на пътя им. Само след шест месеца „децата“ на Кракана вече наброяваха стотина хиляди, всичките въоръжени, и се превърнаха в сериозна заплаха за управляващите. Това накара Уидърспун да прати към Небесните хълмове петдесетхилядна войска, която да унищожи метежниците. Войниците от време на време откриваха по някой и друг бунтовник, но изгубиха около три хиляди души от личния си състав, докато накрая решиха, че операцията не си струва труда, и се върнаха у дома. Кракана веднага поднови нападенията си.

Ала за пожизнения президент това бяха дребни грижи, които само го дразнеха, и нищо повече. Терорът продължи да властва с неотслабваща сила, докато не се случиха две събития без връзка помежду си. Без някой да подозира, те отбелязаха началото на неговото падение.

Първо, след като беше похарчил и последната си валута за оръжие, Лабу откри, че не е в състояние да плаща на войската си с друго, освен с напълно обезценените фалигорски долари. С петнадесетте милиарда, които получаваше седмично редовият войник, не можеше да се купи и един хляб.

И на второ място, до ушите на Лабу стигна слухът, че Уилиам Бариоки, който след преврата живееше в изгнание на съседния Талисман, е успял да убеди правителствата на Талисман и на Републиката да свалят узурпатора и да върнат самия него на власт.

Пожизненият президент реши, че това е пратена му от небето възможност да отвлече вниманието на войската от обстоятелството, че астрономическите заплати нямат никаква стойност. Откакто беше узурпирал властта, той успя да се сдобие с шестдесет и три космически кораба. Всички те чакаха, заредени с гориво, добре въоръжени и готови да потеглят, на космодрума в Рем. Едва ли щеше да се появи по-добър шанс да се вкарат корабите в действие, да се умири армията и да се напълни празната хазна, като се плякоса някоя чужда планета.

Сутринта, след като до него стигна мълвата за Бариоки, пожизненият президент Гама Лабу обяви война на Талисман.

— Знаеш ли — каза Бедоус, седнала на масата срещу Картрайт, — това може би е най-доброто, което някога се е случвало на Фалигор.

— Как можеш да твърдиш подобно нещо? — изуми се Картрайт. — В една война всички са губещи.

— Глупости, Артър. Това звучи страхотно в университетска лекция или в книга, но е факт, че винаги има победител. Как мислиш, кой пише историческите книги? Победителите! — Тя млъкна, за да съдвече хапката си. — Смятам, че този път Лабу е затънал до гуша.

— Не знам — колебливо изрече Картрайт. — Икономиката на Талисман не е кой знае колко по-развита от нашата, а и не си спомням да съм чул нещо добро за военната им машина. Надявам се, че не разчиташ Републиката да се втурне да им помага. Този техен управник — президентът Баямула — продължава да отхвърля ухажванията ѝ. По-тактично от Фалигор, вярно, но не по-малко категорично.

— Виж какво — прекъсна го Бедоус. — Населението на Талисман не е човешко, а Канфорийските близнаци и Лодин XI заедно с привържениците си търсят съюзници срещу Републиката. Самият факт, че Баямула е нападат от един луд, а Републиката няма намерение да му помогне, е достатъчен повод няколко извънземни раси да му се притекат на помощ.

— И какво от това? — не се предаваше Картрайт. — Какво следва?

— Че дните на Лабу са преброени.

— Е, и? Талисман ще завладее Фалигор и ще се установи нова военна диктатура.

— Талисман не може да си го позволи — възрази Бедоус. — Той едва успява да крепи собственото си правителство.

— Може би натискът от две страни — и от Републиката, и от чуждите планети, ще накара Лабу да се вразуми — предположи Картрайт обнадежден.

— Не разбирам кое те навежда на тази мисъл. Досега нищо не успя да го вразуми.

— Защото винаги е заставал на нечия страна. Никога не е изпадал в положение, когато всички са срещу него.

— Съмнявам се, че това ще наруши спокойствието му. Не, надеждата ни е Талисман да се сдобие бързо със съюзници и да унищожи нашествениците.

— Ако вече не е капитулирал — мрачно изрече Картрайт.

— Това не ти е нападение на Републиката над планета с двадесет милиона човешко население, когато небето е черно от кораби. Става дума за два обеднели свята, зле въоръжени за война от междупланетен мащаб. Няма да се свърши толкова бързо.

— Но ако Талисман получи помощта, която му трябва...

— Мозес Баямула е горд. Той няма да поиска помощ, докато не се увери, че няма да мине без нея. Това може да отнеме ден, седмица, а вероятно и месец. Не е изключено да грешим и той да е в състояние да спечели войната без чужда помощ.

— Говориш така, Съюзън, сякаш всичко е въпрос единствено на логика. Но не е тъй — това е война. В момента тя се води на Талисман, ала ако оттам отблъснат нашествието, следващата битка ще се води тук. Била ли си някога на война? Аз съм бил и повярвай ми, никак не е приятно.

— А това, което става на Фалигор, откакто Лабу взе властта, да не би да е приятно?

— Никак, мътните да го вземат! — съгласи се Картрайт с въздишка. — Добре де, няма смисъл да спорим. Каквото има да става, ще стане. Най-добре да пусна холовизора и да видим дали няма някакви новини.

Тя го погледна и тъжно поклати глава.

— Бедни ми Артър! Ти все още мислиш за Фалигор като за планетата от бляновете ти, а не като за онова, което е в действителност.

— Моля?

— Още отсега мога да ти кажа какво ще съобщят. Ще ни уверят, че печелим победи, коя от коя по-славни, че настъпваме и врагът понася огромни загуби, че президентът Баямула е избягал и че крайната победа е близко... И ще продължават да го твърдят, докато силите на Баямула кацнат на Фалигор и завземат резиденцията на Лабу.

— Да, сигурно така ще стане. И все пак няма да ни навреди да погледнем.

Той пусна холовизора и точно както беше предсказала Бедоус, говорителите предвиждаха скорошна победа.

После се включи и Лабу. Той заяви, че ненавижда войната и ще я прекрати веднага щом Талисман се съгласи да предаде изменника Уилиам Бариоки на Фалигор и да плати обезщетение от два милиарда републикански кредита, защото дал подслон на беглеца. Докато малодушният президент на Талисман не удовлетвори тези две искания, войната щеше да продължи.

Когато започна на нова сметка изброяването на загубите на врага, очевидно силно раздути, Картрайт изключи холовизора.

— Изненадан ли си? — насмешливо попита Бедоус.

— Озадачен съм.

— Така ли? От какво?

— Защо Мозес Баямула просто не ни предаде Бариоки?

— Поискахме и огромна сума, за да изтеглим армията си, забрави ли?

— Сигурен съм, че това може да се уреди. Лабу иска Бариоки, нищо повече.

— Грещиш, Артър. Нужен му е и враг отвън, та народът да не обвинява него, загдето не може да си купи нищо с парите си, а електричеството и водата никакви ги няма.

— Ето още една причина Баямула да предаде Бариоки на Лабу. На негово място щях да направя точно това.

— Вероятно тъкмо поради тази причина не си президент на Талисман — сухо отвърна Бедоус.

Талисман беше подготвен за нападението. Той беше дал подслон на десетки хиляди язони, много от тях правителствени служители, изпаднали в немилост, които разполагаха с огромно количество сведения в замяна на предоставеното им убежище.

Освен това зле подготвените пилоти на Лабу едва успяха да открият Талисман, та камо ли целите си, така че по-голямата част от бомбите при първата атака паднаха в океана и в някаква безлюдна пустиня. Горедолу половината оръжия, закупени от Лабу, бяха в лошо състояние или несъвместими с предвидените за тях боеприпаси.

Войските на Талисман не бяха въоръжени по-добре, но имаха солидна подготовка и само час след нападението повече от половината флот на Фалигор беше унищожен, а останалата част трябваше да спасява живота си.

Най-накрая командирът на ескадрилата генерал Душу наруши собствените си заповеди и отлетя обратно на Фалигор, последван от дванадесетте оцелели кораба. Така приключи първата фаза на войната.

Мозес Баямула, президентът на Талисман, се срещна с управниците на планетите от Федерацията на канфоритите, в която влизаха тридесет и осем различни раси, и поиска да го подкрепят във войната срещу Гама Лабу. Федерацията проведе съвещание при затворени врати и няколко часа по-късно излезе със становище, в което се заклеймяваха действията на Лабу, обаче не се предлагаше никаква реална помощ на Талисман.

Тогава Баямула се свърза с Републиката, като се надяваше да издейства оръжие или пари за въоръжение, но получи горедолу същите уверения, че може да разчита на морална подкрепа.

Лабу от своя страна сменяше вероизповеданията си веднъж на всеки кръгъл час, разчитайки на помощ срещу декларациите си за вяроност към чужди богове. Ала старият номер и този път не мина. Само след няколко дни той трябваше да признае факта, че почти всички раси в галактиката открито осъждат агресивните му действия.

За да спаси авторитета си, Лабу предложи начин за бързо решаване на конфликта: вместо да се впускат в нови кръвопролития на бойното поле, двамата с Баямула — вожд на една раса, чието тегло и в зряла възраст достигаше не повече от четиридесет килограма — да се срещнат на боксовия ринг и спечелилият двубоя да бъде провъзгласен за победител във войната.

В отговор Баямула предприе масирано нападение над Фалигор. Беше му ясно, че флотът му не е в състояние да проведе достатъчно интензивна бомбардировка, за да реши бързо и лесно изхода на войната, затова той предпочете да го използва за превозване на десетки хиляди войници, които стовари в западната пустиня. Частите му оградиха района. На всеки три дни пристигаха нови подкрепления, докато се събра внушителна армия. Тя тръгна на изток към Рем. Зле обучените сили на Лабу на няколко пъти се опитаха да я спрат, но биваха разгромявани много бързо. Още по-чести бяха случаите, когато язоните просто захвърляха оръжието и се спасяваха с бягство от настъпващата армия на Талисман.

Едно след друго селата посрещаха завоевателите и ги приветстваха като освободители, предлагаха им храна, окуражаваха ги и им благодаряха. Когато до Ромул и Рем им оставаха две седмици път, към тях вече се бяха присъединили трийсетина хиляди язони, някои въоръжени само с лъкове и стрели.

Лабу скоро осъзна, че армията му не е в състояние да спре неприятеля, и стигна до нечуваната идея да бомбардира всички села на язоните между настъпващата войска и Рем с надеждата, че нашествениците ще останат без храна, преди да се доберат до него. Резултатът беше осемдесет хиляди невинни жертви от язоните и един враг, убеден повече отвсякога, че правдата е на негова страна, а унищожението на Лабу е едва ли не негов свещен дълг.

Когато неприятелската армия се разположи на лагер на четиридесет мили от Рем, Лабу заповяда да подпалят сградите на Хазната и на Монетния двор, за да няма какво да грабят завоевателите (макар парите на Фалигор да не струваха нищо). Под прикритието на нощта потегли към частния си кораб, придружен от Джордж Уидърспун и три от жените си. Щом се добра до него, той увери по радиото армията си, че скоро лично ще поведе контраатаката, нареди на офицерите си да разстрелват дезертъорите и като последен

президентски акт извади малък пистолет, с който застреля от упор Уидърспун между очите.

Призори Лабу вече беше преполовил пътя до далечния Домар, след като за втори път беше приел древната религия ранши.

Пътят към Рем беше застлан с цветя и трупове.

Армията на Талисман стигна града по пладне, посрещната с буен възторг от жителите му, които преди пет часа бяха наблюдавали разгрома на собствените си войски. Сраженията продължиха още три седмици и най-сетне талисманските генерали решиха, че оцелелите части на Лабу, които още не са пленени и не са се предали, не представляват сериозна заплаха.

Журналистите от цялата галактика получиха достъп до планетата и най-сетне се разбра цялата истина за деянията на Лабу. Бяха открити около пет хиляди масови гроба и никой не се съмняваше, че ще открият поне още толкова. Седеметажното Научно управление към правителството беше разрушено, след като се установи, че наистина е било замък на ужасите, както местните подозираха. В мазето на президентската резиденция бяха открити повече от петдесет обезобразени трупа на язони. А апартаментите на Лабу бяха претърпкани с детски играчки и шарени книжки, доставяни му от Републиката в продължение на години.

Когато най-сетне редът беше възстановен, на Фалигор пристигна самият Мозес Баямула, придружен от Уилиам Бариоки. Президентът на Талисман заяви пред събраното в Рем стохилядно множество, че не е завоевател и не желае да се меси в управлението на друга планета освен своята и че войските му ще се изтеглят веднага щом новото правителство поеме юздите на властта. Той завърши изявлението си с думите, че единственият му официален акт е връщането на законно избрания президент на Фалигор Уилиам Бариоки, намерил убежище при него по време на управлението на Лабу.

Баямула се отдръпна и направи място на Бариоки, който сега изглеждаше доста по-стар и по-слаб, отколкото преди изгнанието си. Бившият президент се изправи пред микрофоните.

— Царството на терора свърши! — извика той към възторжената тълпа. — Гама Лабу е разгромен и дългият кошмар на Фалигор си отиде, за да не се върне никога повече.

Виковете и ръкоплясканията бяха толкова оглушителни, че Бариоки трябваше да чака цели пет минути, преди да заговори отново.

— Никога повече язон няма да се изправи срещу свой брат. Никога вече угнетените граждани няма да се свиват от страх пред властниците, избрани да им служат. Никога вече децата на язоните няма да растат сред писъците на умиращите и зловонието на смъртта. Нов ден изгря над Фалигор! — Той махна с ръка към един офицер, застанал мирно недалеч, после посочи статуята на Конрад Бланд, извисяваща се над централния площад. — Офицер! Погрижете се тази статуя да бъде махната отгук до залез слънце. — Последваха нови възгласи и ръкопляскания. — Искам всеки парк, всяко езеро, всяка река и всяка улица, наречени на Гама Лабу, да си върнат старите имена.

— Какъв е срокът, сър? — попита офицерът.

— До довечера — отсече Бариоки. — Утре ще се заемем с написването на конституцията и възстановяването на планетата.

Ръкоплясканията бяха оглушителни и макар че Бариоки напусна трибуната, за да се срещне със съветниците си, последвалото празненство продължи до късно през нощта.

III ОТЛОМКИ

ИНТЕРЛЮДИЯ

Подминаваш развалините на болница, от които те лъхва смрадта на овъглена плът, запушваш нос и продължаваш нататък.

И докато крачиш, се питаш: как е възможно нищо да не са научили? Цялата галактика знаеше за Гама Лабу. Как беше възможно язоните, след като веднъж са се отървали от него, да позволят това да се повтори? Къде са били, когато са строили наново камерите за мъчения, а огромните ями пак са се пълнели с трупове?

Те бяха интелигентна раса. Би трябвало да осъзнават какво се е случило, да чувстват същото отвращение към Лабу, което чувстваха всички разумни същества.

Оглеждаш тлеещите развалини и поклащаш глава в недоумение. Нито едно цивилизовано същество не би искало да живее така. Нито едно цивилизовано същество, минало през тоталитарния ад, наложен му от маниак убиец, не би се примирило безропотно с новата тирания. Къде беше опозицията? Нима наистина се е свеждала само до онзи учител и шепата деца?

Ами къртиците? Как са могли да се хванат отново в същия капан? Дори язоните да не са си извадили поука, къртиците би трябвало да разбират какво назрява. Възможно ли е, когато едва си се спасил от смъртта и разрухата, да пренебрегнеш всички инстинкти за самосъхранение, за да живееш още малко на тази планета, колкото и да е хубава, докато не те измъкнат от дома ти посред нощ и не те завлекат в килиите за мъчения или някой общ гроб?

Стар язон седи на прага на разрушен от бомбардировките магазин и те гледа с празни, угаснали очи. Отвърщаш на погледа му и почти се надяваш да ти се усмихне, да махне с ръка, да направи каквото и да било, само да не седи така безучастно и да те гледа, но не можеш да го упрекнеш. Колко ли освободители е посрещал, за да бъде измамен от всичките? И какво ли би го накарало да повярва, че сегашният е по-различен от останалите?

— Но защо точно сега? — изрече Картрайт, искрено озадачен. Двамата с Бедоус седяха в един ресторант в Рем. — Когато най-сетне се отървахме от него!

— Никога не съм имала намерение да оставам, Артър — напомни му тя. — Просто досега не ми разрешавах да си замина.

Картрайт поклати нетърпеливо глава.

— Нямах предвид това. — Той замълча, търсейки най-подходящите думи. — Не разбираш ли? Изрязахме тумора на Фалигор. Планетата пак е здрава. Защо си тръгваш точно сега, когато отново си заслужава да се живее тук?

— Това е само твоё мнение.

— Земята е все така плодородна. Климатът си остава най-добрият в цялата галактика. След като Лабу вече го няма, всеки ще ни окаже финансова помощ. Републиката ни помага да възстановим Ромул и Рем, канфоритите ни дават пари да поправим пътищата си, молутеите предложиха да построят нови клиники. Тук пак може да бъде рай.

— Артър, Фалигор никога не е бил рай. В най-добрия случай може да се каже, че вече не е ад. Поне засега.

— Какво искаш да кажеш с това „засега“? С Лабу е свършено. Той се крие някъде на половин галактика оттук. Никога няма да му позволят да се върне.

— Май всички на тази планета сте забравили колко бяхте щастливи, когато Лабу взе властта, но аз помня... И Уилиам Бариоки беше същият тиранин като Лабу. Не виждам причини да мисля, че се е променил.

— Как можеш да ги сравняваш? Спомни си за милионите, избити от Лабу.

— Защото просто беше доста по-дълго на власт.

— Бариоки имаше на разположение години, за да помисли над грешките си. Ти чу изявленията му. Сигурен съм, че вече ще е поддържан.

— По-сдържан е, защото цялата галактика го гледа — възрази Бедоус. — След две години ще те питам какво мислиш за него.

— Какъвто ще да е, все ще е по-добър от Лабу.

— По-добър от Лабу звучи точно толкова определено, колкото ако кажеш, че някой е добре, защото не е болен от рак в последна фаза. Само че такава диагноза още не е повод за ликуване.

— А защо досега не спомена нищо за опасенията си спрямо него?

— Защото знаех, че спорът е неизбежен, а ти си най-добрият ми приятел.

— Не можеш ли да помислиш още веднъж? — жално произнесе Картрайт. — Не мога ли някак да те убедя да останеш още няколко месеца, за да видим кой от двамата е правият?

Тя поклати глава.

— Артър, ти се пенсионира, а аз все още трябва да си изкарвам хляба. Задържането ми тук и без това вече ми струва доста пари.

— Мога да ти намеря работа.

— И аз мога да си намеря. Само че не тук... Виж какво, Артър, преди доста години дойдох за пръв път тук по твое поръчение. Това трябваше да трае два-три месеца. Сега се чувствам така, сякаш съм прекарала половината си съзнателен живот на Фалигор. Бях затворничка, видях как приятелите ми изчезват един по един, дори изгубих единия си крак на тази проклета планета. Стига ми толкова!

— Фалигор не е „тази проклета планета“! — възрази Картрайт. — Преминахме през огромни изпитания, но всичко свърши.

— Надявам се да си прав. Но това е твоята планета, не моята. Ти би изтърпял и десет такива като Гама Лабу и пак ще се надяваш нещата да се оправят. Мене не ме свързват с Фалигор такива силни чувства. Имам си свой живот и искам да го живея както намеря за добре.

— Правиш грешка, Сюзън.

Тя вдигна рамене.

— И така да е, аз ще си нося последствията.

Той я изгледа безпомощно.

— Кога тръгва корабът ти?

— Утре сутринта.

— И какво ще правиш?

— Първо ще обясня на кредиторите си защо не съм им се обадила — усмихна се тя. — После ще проверя кои колежи и музеи търсят ентомолог.

— Ще ти трябват ли пари? Имам сметка на Калибан...

Тя отново поклати глава.

— Благодаря ти за предложението, но нямам никакво имущество, с което да ти гарантирам връщането.

— Ще ми се обаждаш ли от време на време?

— Разбира се.

— Утре ще те закарам до космодрума.

— Не е необходимо.

— Може и да е. Оня побъркан Кракана още не е слязъл от планината. Вчера е пратил съобщение, че отказва да признае Бариоки за президент.

— Браво на него! — възкликна Бедоус. — Добре е, че има някой на тази планета, който си дава сметка какво става.

— Не си права за него, Сюзън.

— Защо? Защото си спомня какво представляваше на времето Бариоки ли?

— Защото не ще да спре войната, докато ние тук се опитваме да постигнем мир. А и някои от изявленията му са направо зловеци.

— Кои?

— Той не вярва в демокрацията, Сюзън.

— Досега демокрацията на Фалигор е родила само Уилиам Бариоки и Гама Лабу. Не мога да го виня.

— Говоря сериозно!

— И аз говоря сериозно. Може би демокрацията не е подходяща за всяка раса и за всяка планета, Артър.

— Как да не е! Само че нямаше нищо демократично в начина, по който Лабу узурпира властта.

— От кого? От законно избрания президент — напомни му Сюзън.

— Признавам, че не беше велик президент...

Бедоус се изсмя.

— Добре де! — отстъпи Картрайт. — Дори и като ръководител не беше добър. Но би трябвало да се е поучил от грешките си. А ако не

е, просто ще го снемем от власт с гласуване. Нали така се прави с лошите президенти?

— Не — възрази Бедоус, — така се прави с некадърните президенти. А лошите президенти обикновено ги бият със сопата през ръцете, за да пуснат юздите на властта — или им поднасят революция.

— Каквото и да е правил досега, каквото и да направи нататък, все ще е по-добър от Лабу.

Бедоус го изглежда втренчено.

— Артър — изрече тя най-сетне, — ти си чудесен, мил, почтен човек и освен това си идеалист, който вижда у другите само доброто. Това са редки качества и заради тях те обичам толкова, но те ти пречат да видиш какво става под носа ти, в истинската му светлина.

— Толкова ниско мнение ли имаш за мен?

— Не можеш да си представиш колко високо е мнението ми за теб. Дори може да се каже, че обичам и Фалигор — или поне онова, което би могъл да бъде. И точно затова не искам да съм наблизко, когато колелото отново се завърти.

Месец след началото на второто управление на Уилиам Бариоки Картрайт беше убеден, че Сюзън Бедоус е сбъркала. Първият официален акт на язона беше да оповести, че най-късно след шест месеца ще се проведат избори. Седмица след като зае поста, той покани къртиците да се върнат на Фалигор и състави комисия, която да оцени щетите, нанесени на семействата им, напуснали планетата. Накрая подбра най-добрите специалисти за написването на новата конституция, сред които две къртици и четири човека. Един от тях беше Артър Картрайт.

Бариоки освободи от затворите всички политически затворници и обяви амнистия за всички престъпления, извършени по времето на Гама Лабу. Той покани публично Джеймс Кракана на масата за преговори и обеща да не предприема никакви наказателни мерки срещу армията му. (Кракана отказа, но с това предложение Бариоки си спечели немалка обществена подкрепа.)

Картрайт се отдаде изцяло на работата по новата конституция, насърчаван от непрестанните изявления на Бариоки, че иска закон, който ще направи племенните вражди невъзможни. Изминаха пет седмици на усилена работа и най-сетне проектът беше представен пред президента. И едва тогава Картрайт разбра какво означаваха предишните приказки на президента — Бариоки твърдеше, че всички политически партии неизбежно ще се обособят на племенен принцип и затова само неговата трябва да бъде обявена за законна.

Картрайт протестира енергично, но Бариоки остана непреклонен. Разрешете двадесет и четири партии, каза той, и всичките двадесет и четири племена на планетата (останалите три помалки бяха изстребени до крак от Лабу) ще се превърнат в поддръжници на една от тях — своята. Единственият начин това да се предотврати, твърдеше Бариоки, е всички племена да се обединят под знамето на една политическа партия.

Неговата.

Скоро слухът за намеренията на президента стигна до гражданите. Те организираха протестни шествия и само след броени дни хиляди енкоти бяха арестувани и хвърлени в затвора. Най-гръмогласните и най-популярните от тях изчезнаха безследно.

Освен това Бариоки заяви, че не бива да се допуска главорезите на Лабу да се отърват безнаказано. През първите два месеца от управлението си той предяви обвинения и осъди повечето от тях за престъпления срещу държавата — модерна формулировка, включваща абсолютно всичко: от кражба с взлом и грабеж до убийство и държавна измяна.

Не мина много време и Картрайт осъзна, че Бариоки стига твърде далеч в стремежа си за справедливо възмездие, обвинявайки и осъждайки десетки хиляди язони, чиято връзка с правителството на Лабу е била съвсем далечна. Освен това повечето от арестуваните бяха болимбо и траджи — традиционните врагове на ризалите, от които произхождаше Бариоки, но това едва ли ги правеше служители и поддръжници на Лабу.

На третия месец Картрайт разбра, че президентът няма никакво намерение да одобри изработената от комисията конституция, и си подаде оставката. На другата сутрин Бариоки го повика в наново построената резиденция.

— Добро утро, Артър — поздрави слабият, с аскетични черти язон, когато въведоха Картрайт в кабинета му.

— Добро утро, господин президент.

— Вчера ми представиха оставката ви. Доколкото разбрах, изработването на конституцията върви много успешно. Какъв е тогава проблемът?

Картрайт понечи да му каже истината, но размисли. Бариоки за разлика от Лабу се радваше на подкрепата на цялата галактика, но беше способен без угризения да хвърли в затвора и дори да екзекутира човек. А предшественикът му, колкото и кръвожаден да беше, винаги успяваше да тегли чертата между позволеното спрямо собствения му народ и представителите на човешката раса.

— Хвърлих всичките си сили в изработването на този документ, господин президент — отвърна Картрайт. — Нямам какво повече да дам, затова най-добре ще е да се оттегля и на мое място да поставите някой, който ще внесе свежи идеи.

— Не приемам оставката ви, Артър — заяви Бариоки. — Колкото повече хора работят върху конституцията, толкова по-добре, та да не може никой да каже, че документът е несправедлив и дава предимства на язоните пред хората. Всички ние сме граждани на Фалигор.

— Щом не приемате оставката ми, господин президент, ще ми обясните ли поне какви са възраженията ви срещу документа? Ако знам кое ви възпира да го поставите на гласуване от конгреса, сигурно ще разбера кои негови части се нуждаят от доработване.

— Разбира се — съгласи се Бариоки. — На първо място, не е регламентирано положението за еднопартийната система. А това трябва да се направи, и то така, че да се изключи всякаква опозиция.

— Моля за извинение, господин президент, но това положение е уредено недвусмислено в раздел 8, параграф 17, който...

— Знам какво гласи параграф 17 — прекъсна го Бариоки. — Освен това знам и какво е пропуснато. Трябва да включите текст, според който всеки, който се опитва да основе опозиционна партия, е виновен в държавна измяна и подлежи на смъртно наказание.

— При цялото ми уважение, сър, намирам, че това е прекалено грубо.

— А според мен е крайно необходимо.

— Ще позволите ли да ви напомня, че ако нямахме многопартийна система, вие нямаше да можете да се кандидатира на изборите и да спечелите срещу император Боби?

— Да, а същият този Робърт Тантрам подкопа властта ми и създаде условия маниакът Лабу да ме свали с преврат — отвърна Бариоки. — Този текст трябва да бъде включен!

— Ще го обсъдя с колегите си от комисията, но не вярвам да го приемат.

— Тогава ще ги изхвърля и ще наема други, които ще се съгласят! И знаете ли, ще започна още днес, като се отърва от двете къртици.

— На какво основание, ако позволите да попитам?

— Артър — изрече Бариоки, — единственото, което искаме, е да живеем в съгласие с вашата раса. Вие ни дадохте пари и образование, опълчихте се срещу незаконното управление на Лабу и през цялото време действяхте в наш интерес. — Язонът замълча и за миг лицето му се стори на Картрайт още по-чуждо и неразгадаемо. — Но къртиците

са паразити. Те не дават нищо на Фалигор. Работят само за себе си, не и за планетата. Не можем да им дадем правата, които се полагат на язоните и хората, защото в противен случай те много скоро ще завладеят икономиката ни. Лабу беше побъркан, но в едно нещо имаше право — трябва да се отървем от къртиците.

— Но нали вие сам ги поканихте да се върнат и съставихте комисия да ги обезщети за загубите!

— Сбърках — отвърна Бариоки. — Но преди три дни разпуснах комисията. Няма да ги принуждавам с указ да си заминат, както направи Лабу, но ако предпочитат да останат тук, ще имат статута не на граждани, а на временно пребиваващи. Ще трябва да плащат по-високи данъци и ще са задължени винаги да носят паспортите си, а за да пътуват в друг град, ще им е нужно разрешение. Всичко това трябва да намери място във вашата конституция, Артър.

— Тези ограничения само върху къртиците ли ще се простират, или ще важат за всички чужди раси?

— Ще важат за онези раси, които по преценка на президента упражняват вредно влияние върху Фалигор.

— Ще говоря с колегите си от комисията.

— Да, направете го.

— Това ли е всичко?

— Не. Има още нещо, на което трябва да се спрем.

— Да?

— Планетата ни е бедна, Артър, а управлението на Лабу разруши напълно икономиката ѝ. Ще бъда наистина лош президент, ако позволя да я разграбват и по-нататък.

— Нима някой се опитва да ни ограбва, господин президент?

— Е, може би несъзнателно, но има такива — отвърна Бариоки. — В конституцията ни трябва ясно да се подчертае, че всеки човек или къртица, временно пребиваващи на Фалигор или притежаващи фалигорски паспорт, нямат право на инвестиции или банкови сметки на друга планета. В противен случай ще бъдат подведени под отговорност като извършители на криминално престъпление. Не можем да ви позволим да печелите парите си тук, а да ги влагате другаде.

— Това отнася ли се и за язоните? — попита Картрайт, който не по-зле от всички останали знаеше за огромните влогове на Бариоки на

Талисман.

— Никой язон няма и да си помисли да изнесе парите си от Фалигор. Този закон ще се прилага само спрямо натурализираните граждани.

— Щом на язоните няма и да им хрумне подобно нещо, защо да не ги включим и тях? Току-виж, някому все пак хрумнало да изнесе парите си един хубав ден.

Бариоки поклати глава.

— Лично аз нямам възражения, Артър, но сред представителите на законодателната власт този текст би могъл да предизвика недоволство, а ние искаме конституцията да бъде приета единодушно. — Той замълча и изгледа студено Картрайт. — Мисля, че е най-добре да направите всичко, както ви казах.

— Да, господин президент — въздъхна Картрайт.

— Добре! — изрече Бариоки и се изправи. — Радвам се, че оставате в екипа, Артър.

— Благодаря, сър — промърмори Картрайт, като не можа да се насили да излъже, че и той се радва.

— Знам, че с вас имаме доста противоречия — продължи Бариоки, — но и двамата желаем доброто на Фалигор. Сигурен съм, че можем да продължим съвместната си работа. Тази комисия има нужда и от хора.

„Колкото за лице“ — помисли си Картрайт.

— Съжалявам, че не мога да ви отделя повече време — каза Бариоки, упътвайки се към вратата, — но имам среща с военните си съветници. — Той се намръщи. — Този Кракана и неговите ученичета имат наглостта да печатат и разпространяват вестник, пълен със злостни лъжи по мой адрес. Бях твърде зает с възстановяването на управлението, за да им обърна някакво внимание, но този последен подвиг направо ме извади от търпение. Няма да се успокоя, докато не ги арестувам, осъдя и екзекутирам! — Той замълча, после върху златистите му устни се изписа престорена усмивка. — Но това не е ваша грижа, Артър. Продължавайте да работите върху конституцията. Ще видите, че умея да се отблагодарявам на приятелите си за добре свършената работа.

Картрайт излезе от кабинета с убеждението, че президентът никога няма да получи от него конституцията, която желаше, и се

питаше как ли Бариоки се отплаца на враговете си.

Скъпа Сюзън,

Както сигурно си се досетила от предишните ми писма, тук работите не вървят добре. През последните три години Бариоки доказа, че предчувствията ти за него са напълно основателни. Отначало бях заслепен, както и всички останали. Бяхме толкова доволни да ни управлява друг, а не Гама Лабу, че практически му поверихме цялата планета, без да си спомним дори за миг какви надежди възлагахме навремето на Лабу.

Подходът му е коренно различен от този на Лабу и никой не би могъл да го обвини, че е луд, но имам ужасното предчувствие, че този път трупове ще бъдат повече, отколкото при „пожизнения президент“. Над един милион „поддръжници“ на Лабу бяха екзекутирани, а ние и двамата добре знаем, че единствените му поддръжници бяха войниците, на които плащаше.

Участвах в комисията по написване на конституцията няколко месеца, макар предварително да знаех, че документът, който Бариоки иска, ще бъде конституция само на думи. И изглежда, докато работехме над нея, той е съставил нова комисия от свои приятелчета, които са се занимавали със същото. Именно тяхната конституция беше приета впоследствие. По същество тя развързва ръцете на Бариоки да краде, граби и убива когото му душа иска, а зад гърба му стои законът с цялата си мощ. (Сега си спомних, че Хитлер и Бланд също не са нарушавали официално законите. Те са избили създателите им и са ги написали отново.)

Един пример. Преди две седмици преподавателите от университета „Сабаре“ организираха стачка, след като Бариоки им оряза заплатите и увеличи тези на военните. Близо триста души бяха застреляни на улицата и после

беше обявено, че според новата конституция стачката срещу правителствена институция се нарежда сред най-сериозните престъпления. А правителството — разбирай Уилиам Бариоки — притежава почти всичко, без да се смятат малките магазинчета и пазарчета.

Кое кара народа да го подкрепя? Не ми е ясно. Може би сме изчерпали почти цялата си енергия и запаса си от мъченици, докато се противопоставяхме на Гама Лабу... А може би народът е съгласен на всичко, само да не е Лабу. Той избяга цяло поколение язони, включително почти цялата интелигенция, а онези, които остават, явно просто не са способни да окажат някаква действена съпротива на неговия наследник.

Е, тук-там се среща по някой язон, който се изправя срещу неговото управление, но не бих казал, че те ми харесват особено. Най-последователният (и най-опасният) е Джеймс Кракана. Той продължава да се крие в горите край Небесните хълмове. „Войниците“ му са дванадесетгодишни хлапета, въоръжени с лазерни или звукови пушки, които тежат почти колкото тях самите. Невероятно зловещо е усещането, когато си помислиш за тези деца без семейство и дисциплина, скитащи из пущинаците, ограбващи храната на местните, неспособни да различат приятеля от врага и стрелящи по всичко, което се движи. Стрелящи в името на своя радикален водач, който неведнъж се е изказвал срещу основните принципи на демокрацията.

И най-голямото безумие е, че жителите на отдалечените райони продължават да подкрепят Кракана и да му помагат. Той и неговата „армия“ вече близо две години се крият там и още никой не ги е предал, макар Кракана и някои от съветниците му — дали деца или възрастни, не ми е известно — от време на време да остават да пренощуват в домовете на местните. Бариоки си има трески за дялане, но, Бога ми, с него поне има някакъв шанс да се разбереш, да се сработиш и да възпираш най-лошите му подтици. А с Кракана като че ли не може да се

направи абсолютно нищо — никой не е в състояние да го обуздае и да накара неговата парцалива, гладна армия да се разпръсне и да се върне към нормалния начин на живот.

Той предприе няколко атаки срещу правителството, повечето успешни. Разгроми две експедиционни части, пратени да го унищожат, и макар че не е от племето на енкотите, те му оказаха решителна подкрепа, превръщайки почти цялата си територия — от планините чак до западните покрайнини, които са само на петдесетина мили от Ромул и Рем — в опасна за всеки поддръжник на правителството зона.

Тези нападения не минаха без загуби и за Кракана. Видях на бойното поле разкъсаните, сгърчени трупове на язонски деца и още не мога да се начудя какво е това чудовище, което праща малките да се бият в неговата война. Те са съвсем хлапета, Съюзън, и въпреки това той продължава да ги изправя лице в лице с армията на Бариоки.

А от другата страна са остатъците от армията на Лабу. Когато стана ясно, че обявената от Бариоки амнистия е измама и че на практика той екзекутира всеки, който е имал нещо общо с правителството на Лабу, армията — или онова, което беше останало от нея — започна да се събира в Голямата северна пустиня. Носи се слух, че я предвожда генерал Сибо Душу — офицерът, оглавил бягството след първата контраатака на Талисман. Засега те все още не представляват някаква сериозна заплаха, но можеш да бъдеш сигурна, че няма да сложат оръжие и да повярват на думата на Бариоки. Болимбо, на чиято територия се намират, ги снабдяват с храна, пари и даже с оръжие, тъй като нямат никакви причини да обичат президента Бариоки. Той им закри достъпа — както впрочем и на всички останали племена освен ризалите — до правителството и властта.

Ето такава е положението. Не виждам какво би му попречило да следва замислите си, освен армията на Душу и децата на Кракана, като нито едните, нито другите са

стока. При това положение ми се струва твърде вероятно Бариоки да избие повече свои сънародници и от Лабу, но ще го направи хладнокръвно, методично и в съответствие със закона. Разрухата в икономиката продължава, повечето къртици, които се върнаха, вече мислят отново за заминаване. Фермите пустеят изоставени, защото при толкова враждуващи страни повечето фермери се боят да не бъдат убити или най-малкото ограбени ако не от едните, то от другите, решат ли се да засеят нивите си.

И още веднъж се питам: как такава многообещаваща планета, населена с почтен, трудолюбив и доверчив народ, е могла да изпадне в подобно положение? Дали Фалигор не изчерпа всичките си сили и възможности, опитвайки се да преживее ерата на Лабу, и сега вече няма нито енергия, нито воля да се противопостави на престъпленията на Бариоки? Или има нещо в самата природа на язоните? Никога не съм ги смятал за стадо, но може би съм пристрастен...

Да не би да са жертви по рождение? Не ми се иска да повярвам в това, защото аз самият приветствах Лабу и Бариоки, а съм сигурен, че ние, хората, по природа не сме жертви. Продължавам да си задавам въпроса, как ли би постъпила в подобно положение една човешка планета? Потърсих отговора в историческите книги, но не можах да открия аналогична ситуация. Да, германците са приветствали Хитлер, но те са страдали от последствията на Версайския договор, довел страната до икономическа разруха. Да, римляните са приели Калигула, ала той не е заемал изборна длъжност и не е събарял законното правителство. Вярно, по време на четиригодишното му управление е бил провъзгласен официално за бог... А Конрад Бланд? Бил е смахнат палач, но никога не се е опитвал да управлява никой свят — специалността му е била да руши света около себе си.

Не мога да открия нито един пример за процъфтяващ, преуспяващ народ, уважаващ законите, който да е посрещнал с разтворени обятия фигура като

Гама Лабу. В аналогични случаи тези планети са били на ръба на пропастта, а в икономиката им е царял такъв хаос, че гражданите доброволно (а понякога и не по своя воля) са се отказвали от всичките си права срещу обещанията за просперитет и стабилност. И трябва да добавя, че Лабу не е давал подобни обещания... Не, даде ги Бариоки, когато го върнаха на власт, и това може би обяснява много неща. Едва когато ги поставиш един до друг, започваш да се чудиш дали цялата тази планета не е някак сбъркана.

И все пак аз продължавам да вярвам, че не е, че поредицата от изключителни обстоятелства е довела до сегашното положение. Боби изгуби изборите, защото твърде много се беше доближил до хората, прекалено приличаше на нас, а и отказваше да приеме опозицията сериозно. Затова самата природа на грешките му логично доведе до опонент, който се опълчи срещу преклонението му пред всичко човешко. Щом Боби искаше да е човек — а много язони го възприемаха като такъв, — съвсем естествено беше опозицията да започне да ухажва други раси и империи. Понеже Боби смяташе нашите законови принципи за съвършени, опозицията, разбира се, ги отричаше до един. Тъй като Боби беше роден ситат и прахосваше с лека ръка парите си, опонентът му задължително трябваше да е селянин, който не само трепери над собствените си пари, но дори е склонен да граби бездънната на пръв поглед хазна. При тези обстоятелства може би един Уилиам Бариоки беше неизбежен.

Това ни води до следващия въпрос: ако Бариоки е бил неизбежен, така ли е и с Гама Лабу? Как би могъл един луд, при това първият срещнат, да бъде неизбежен?

Струва ми се, че на това може да се отговори така: неизбежен е бил не самият Лабу, а обстоятелствата, довели до узурпирането на властта и свалянето на правителството. Едно младо, силно, прогресивно общество изведнъж се оказва под властта на безчестен, безогледен управник още след първите избори. То няма никакъв опит в

отстраняването от власт на ръководителите си чрез гласуване, но напредва толкова бързо, че петгодишният мандат му се вижда безкраен. Затова съвсем естествено е, че някой някъде решава насила да свали Бариоки. И кой би могъл да свърши по-добре тази работа, освен някой свързан с армията? Той поне може да бъде сигурен, че военните няма да се изправят срещу него. И тъй като превратът е безкръвен и заговорникът уверява гражданите, че няма намерение да управлява, а само ще организира нови избори, народът го посреща с разтворени обятия. Фактът, че военните дойдоха на власт, е закономерност, но че начело стоеше Гама Лабу — това си беше чиста случайност.

След престъпленията на Лабу, след мъченията и кланетата, след безсмислените убийства и крайностите, довели едва ли не до обожествяването не само на Лабу, но и на Конрад Бланд, най-страшния в маниачен убиец в историята на човечеството, естествено населението жадуваше някой — независимо кой — да замени кръвожадния властник. Аз приветствах Бариоки с не по-малка радост от останалите. Кой имаше неговия опит в управлението на планетата? И защо да не приемем, че е прекарал годините на изгнание в размисъл над провала си като управник и причините за свалянето му? Дори в първата си реч той засегна този въпрос: знаел, че е правил грешки, и щял да се поучи от тях. Ясно му било, че щом веднъж е отстранен за злоупотреба с властта, това би могло да се случи отново. Давал си сметка, че му предстои един вид изпитателен срок. Но тъй като вече бил натрупал милиони републикански кредити в банковата си сметка на Талисман, какво повече би могъл да желае?

При това положение остава да си зададем въпроса: защо никой не дръзна да се изправи срещу него? Не знам. Ясно ми е само, че здраво се е окопал и че армията му е вярна. Единственият начин да бъде отстранен, който ми идва на ум, е революцията. Никоя друга планета няма да се намеси във вътрешните ни работи само за да предотврати

някой нелеп опит от страна на Бариоки да нападне съседите си — а той не е забравил какво се случи на Лабу, когато го направи. Затова си мисля, че ако падне, заслугата ще бъде на Сибо Душу или Кракана и на никого другого. Единият е вярно куче на Лабу, което се е показало некадърно да поведе корабите му в битката, освен това няма никакъв опит във войната на самата планета. А другият е учител с шепа деца вместо войници.

После, дори някой от двамата да успее да свали Бариоки, съвсем не съм убеден, че това ще подобри положението ни. Ние нямаме никакво желание да ни управлява вярното кученце на Лабу, на което като нищо би хрумнало да повика господаря си от Домар. А Кракана е прекалено краен и гледа на децата само като на пушечно месо.

Все по-често се улавям, че мисля за деня, когато за пръв път стъпих на Фалигор. Тогава той беше прекрасна, тиха и многообещаваща планета и аз и досега се питам: нима от самото начало е било предопределено да се превърне в костница? Дали с нашата намеса само ускорихме процеса или го предизвикахме? Ако бяхме оставили този свят да следва собствения си път, ако и днес Боби раздаваше правосъдие в праха пред мумифицираните си предци, нямаше ли да бъде по-добре? Нямаше ли тогава Гама Лабу да избива по двама-трима от съплеменниците си, вместо да ги изтребва със стотици и хиляди?

Къде да търсим вината — в тях самите или в моите блянове?

Направих всичко възможно да убедя сам себе си, че случилото се е било неизбежно. И сигурно е така... с едно изключение. Не беше неизбежно идването ни тук и опитът ни да превърнем планетата в рай. Никъде в Книгата на съдбата не пише, че Артър Картрайт е трябвало да натрапи ценностите си на един мирен, щастлив народ, който нито е подозирал, нито го е било грижа, че някъде има такава личност. До деня, когато той реши да прекрои обществото му според своята утопична представа.

Ще ми се да бях религиозен, защото имам нужда да
поискам прошка, а не мога да погледна язоните в очите и
да ги помоля да ми простят.

С обич — Артър.

Когато Уилиам Бариоки се разсърдеше, за разлика от своя предшественик той не хвърляше гръм и мълнии и не жадуваше за кръв, а ставаше още по тих, по-хладен и резервиран отвсякога. В такива случаи никога не повишаваше глас и не губеше самообладание, но тежко на онзи язон, който беше предизвикал гнева му.

Бариоки свика кабинета си посред нощ и когато пристигна и последният му министър, разтревожен и с оглупял поглед — защото се знаеше, че някои членове на правителството вече са били екзекутирани за неспазване на закона (така, както президентът го разбираше), — той се изправи пред тях и размаха лист хартия.

— Току-що научих, че Републиката е спряла всички помощи за Фалигор — хладно и премерено изрече Бариоки. — Тя е наредила на всичките си кораби да се въздържат от кацане тук и няма да позволи кораб на Фалигор да кацне на някоя от нейните планети.

— Каква е причината да изменят на нашето приятелство и добрата воля? — попита един от помощниците му, убеден, че президентът всеки момент ще им съобщи, но държеше пръв да изрази негодуването си.

— Оттам твърдят, че разполагат със списък на 623 документиращи нарушения на правата на гражданите — язони и къртици, и обвиняват правителството в злоупотреба с паричните фондове.

Това разтревожи членовете на правителството. Логичната реакция беше да подскочат от възмущение и да отричат упорито тези твърдения. Всички обаче знаеха, че те са верни и дори силно смекчени, затова министрите останаха кротко по местата си, очаквайки какво ще каже нататък президентът.

— Тези обвинения са отправени и документиращи от Джеймс Кракана — продължи Бариоки. Той говореше много бавно и тихо, но в пълната тишина всички го чуваха прекрасно. — Този учител и парцаливата му сган вече не са просто дразнител, а сериозна заплаха за нашето правителство. — Президентът млъкна и огледа последователно

всеки един от присъстващите. — Искам Кракана мъртъв, а поддръжниците му избити или натикани в затвора най-късно до месец. Няма да приема никакви извинения. Оставям подробностите на вас и най-настоятелно ви съветвам да не ме разочаровате.

С тези думи той излезе, оставяйки министрите да си блъскат главите над проблема.

Десетина дни след срещата на кабинета четиристотинхилядна войска се отпрати от Рем към Небесните хълмове с единствената задача да унищожи Джеймс Кракана и армията му.

В продължение на двадесет дни войниците претърсваха околността, дирейки следите на Кракана и последователите му, но не откриха нищо. Местните жители отричаха да имат някакви сведения за местонахождението му. Някои стигнаха дотам дори да твърдят, че не са и чували за него. Този поход се превърна в двадесетдневно безрезултатно учение, разнообразявано само от писъците на умиращите, докато армията се придвижваше през дузината обширни и добре замаскирани минни полета.

Верен на думата си, Бариоки уволни всички членове на правителството точно тридесет дни след съвещанието. Някои бяха пратени на заточение, но повечето изчезнаха без вест. Убеден, че селяните лъжат войниците му, президентът нареди всички села, през които минават, да бъдат разрушавани за назидание на останалите язони, ако им хрумне да крият Кракана.

Близо два месеца от Кракана нямаше ни вест, ни кост. После се заредиха чести нападения над разпръснатите и зле охранявани предни постове на правителствените войски. Тези действия увеличили значително запаса му от боеприпаси. До Рем стигнаха слухове, че окъсаната му армия с всеки изминал ден нараства.

Бариоки прати нова огромна войска да го търси, но Кракана ги подмами навътре в гъстите влажни гори, после нападна онези части, които бяха откъснати от главните сили, и продължи с партизанската война. Най-сетне противникът му се видя принуден да се оттегли.

Бариоки научи, че Кракана е член на траджава — клон на траджите, и прати войниците си да избият всички негови съплеменници, до които успеят да се доберат. Над четвърт милион язони бяха изтребени, а малкото оцелели се пръснаха, така че армията сметна по-нататъшното им преследване за неоправдано.

Кракана изчакваше удобен случай. Най-сетне при едно дръзко нощно нападение той се промъкна заедно с няколко свои поддръжници в Рем, унищожил целия флот от двадесет и девет космически кораба и се измъкна още преди някой да усети, че въобще е бил там.

Бариоки предложи огромна награда за всяко сведение, което би помогнало за залавянето на врага му. Нито един язон не се яви с информация. Като наказание президентът обяви, че всеки ден ще унищожават по едно село, без оглед на племенната принадлежност и местонахождението му, докато Кракана не се предаде на армията в Рем. Отговорът на противника му, който никога не стана обществено достояние, гласеше, че за всеки убит от Бариоки язон той ще убива по десет войници и двама правителствени служители.

Президентът стигна до извода, че посланието идва от влажните гори около Небесните хълмове, и мобилизира цялата си армия. Четири дни по-късно горите бяха обкръжени изцяло и президентът даде заповед да започне затягането на обръча. Всички пътища за връзка с външния свят бяха отрязани, всички изходи затворени. Армията методично раздели огромната гора на по-малки участъци и ги претърсваше основно, преди да премине към следващите.

Стратегията беше правилна и сигурно щеше да даде резултат, ако имаше повече време.

Ала времето беше единственото, с което Бариоки не разполагаше. Докато армията изпълняваше задачата си на две хиляди мили от Ромул и Рем, двата града се охраняваха символично и генерал Сибо Душу реши да се възползва от положението. Той слезе на юг от Голямата северна пустиня с остатъците от армията на Лабу и за по-малко от ден установи контрол върху градовете близнаци.

Бариоки беше отведен с белезници до центъра на града, където някога се извисяваше статуята на Конрад Бланд, и беше публично екзекутиран.

Тогава Душу обяви, че с готовност ще раздели властта с Кракана, покани го да дойде в Рем и да помогне за съставянето на ново правителство. Тържествено обеща да прехвърли частните влогове на Бариоки в хазната на Фалигор и настоя представителите на печата да присъстват на всичките му срещи, за да знае населението, че той не е поредният самозабравил се диктатор, а искрено се стреми към доброто на цялата планета.

Артър Картрайт беше сред тълпата, дошла да чуе речта на Душу. И макар че все още се надяваше на най-доброто и учтиво ръкопляскаше на най-силните моменти в речта, този път реши да не участва в бурното ликуване, с което се посрещаха тези декларации.

**IV
ΠΡΑΧ**

ИНТЕРЛЮДИЯ

Качваш се по обгорените стъпала на Парламента и най-горе спираш, обръщаш се и се вглеждаш в широкия площад, сега постлан с трупове. Някога оттук се е взирал Гама Лабу, после Уилиам Бариоки и Сибо Душу. Какво ли са виждали? Дали ликуващи лица и светло бъдеще, което някак се е объркало, или само златисто стадо, готово за заколение?

Този път няма възторжени тълпи, няма изпълнено с надежда множество, няма чиновници, готови да скрепят с печат всичко, което новият властник пожелае. Има само мъртви и умиращи. И гладни птици, виещи се над тях така, както някога са кръжали над плячката в ловните резервати.

Чуваш шум зад гърба си, обръщаш се и виждаш възрастен язон да се тътри към тебе. Дрехите му са подгизнали от кръв. Приближаваш се до него, подхващаш го в мига, в който пада в несвят, и го полагаш внимателно на мраморния под.

Той отваря уста и изхриптява някаква дума. Не разбираш диалекта му, но знаеш, че иска вода, отваряш манерката си и я поднасяш към устните му. Язонът отпива две глътки, отпуска се на пода и те поглежда с благодарност.

— Говориш ли земния език? — питаш го. — Има ли други като тебе вътре?

Но той вече е изпаднал в безсъзнание и ти влизаш в сградата. Стъпките ти кънтят в застиналия, мъртъв въздух. И докато вървиш, продължаваш да се питаш какво те засяга всичко това. Световите си имат свои традиции — за едни те са свързани с индустрията, за други със земеделието или изкуствата. За Фалигор традиция е геноцидът.

Не си претърсил и половината сграда, когато чуваш да те викат по име и с благодарност се връщаш навън, на слънчевата светлина. Отрядът ти е открил още петима оцелели, всичките деца, и ти се спускаш по стълбите и се приготвяш за работа, питайки се отново дали не ги спасяваш, за да попаднат в лапите на следващия маниак...

Сибо Душу не наруши обещанията си, дори ги напомняше всеки ден. Той просто намери за нужно да отложи изпълнението им за известно време, докато възстанови реда. И понеже армията беше под негово командване, възстановяването на реда не го издигна твърде в очите на гражданите.

Той въведе полицейски час във всички градове, които се намираха под негов контрол, и нареди на войниците си да застрелват на място всеки нарушител. За лош късмет публичният му престиж пострада чувствително, когато се оказа, че първите четирима застреляни са били шофьорите на линейка, докторът и пациентът, превозван по спешност в болницата в Рем след падането на мрака.

Престижът му не се подобри и след опита за убийство, извършен от член на племето тоси. Преди още някой да е изпитал съчувствие или гняв по този повод, отмъщението му застигна над двеста хиляди тоси, които се простиха с живота си.

И тъй като парите на Фалигор все още нямаха стойност, Душу прибави към съществуващите вече данъци още един, който стъписваше с новаторството си. Войниците му трябваше методично да претърсят всяка къща и колиба за предмети, които биха могли да се продадат за твърда валута на малкото планети, поддържащи все още някакви търговски връзки с Фалигор. Наказанието за възпрепятстване на претърсването беше смърт, а ако някой не предоставеше достатъчно ценен предмет, чакаше го смърт или затвор — в зависимост от настроението на войниците. Това тутакси намали безработицата в градовете наполовина и откри съвършено ново поле за изява — кражбата. Язоните обираха съседите си, магазините, та дори и музеите, за да има какво да дадат на войниците, когато стигнат до домовете им.

В това време Душу продължи да призовава Кракана да предаде оръжията си и да седне с него на масата за преговори. Кракана отговори, че всеки войник или чиновник на правителствена служба, осмелил се да се отдалечи на повече от тридесет мили западно от Рем, ще бъде застрелян без предупреждение. Душу не беше кой знае какъв

пълководец, но знаеше повече за военната тактика от Бариоки и разбираше, че не може да измъкне добре окопаната партизанска армия от задънените гори. Затова се задоволи само със заплахи и увещания Кракана да се включи в съставянето на новото правителство.

И тъй като партизанският водач ставаше все по-дързък, а набезите му — все по-успешни, Душу беше изцяло обладан от натрапчивия стремеж час по-скоро да се справи с него. Всички знаеха, че армията му нараства с часове, но никой не беше наясно колко е голяма, с какво е въоръжена и дори какви са целите на водача ѝ. Новият президент занемари всички останали проблеми, колкото и неотложни да бяха, и се съсредоточи върху задачата да измъкне Кракана от убежището му. Цели градове оставаха без вода и електричество, пътищата се рушаха, дори и реколтата, събрана благодарение на новия данък, залежаваше в складовете, вместо да се продаде за валута.

Седмиците минаваха, а Душу още не беше успял да се добере до някакви сведения за силата или местонахождението на Кракана, затова реши, че се готви масирано настъпление, и изтегли армията си да защитава Ромул и Рем. Всички подкрепящи го селища трябваше да се защитават сами — докато не узнаеше нещо за числеността на силите, срещу които трябваше да се изправи, не би могъл да им отдели и един-единствен войник.

От Кракана нямаше ни вест, ни кост в продължение на седмица, после измина още една без никакви сведения, изниза се и месецът, а напрежението в Ромул и Рем нарастваше не с дни, а с часове. Изнервените войници се изпозастрелваха един друг нощно време, поддръжниците на Душу се заключваха в домовете си, а самият президент не мърдаше и крачка без подбраната си охрана от четиридесет язони.

И тогава Кракана най-сетне наруши мълчанието... но не за да се свърже със Сибо Душу.

Скъпа Сюзън,

Трябва да се направи нещо! Управлението на Душу обещава да бъде по-кърваво и от онова на предишните двама, колкото и да е трудно да повярваш в подобно твърдение. Той е ученик на Гама Лабу и е узурпирал властта над една планета, така разграбена и обезкръвена от предшествениците му, че почти няма кой да му се противопостави. Язоните са толкова сломени физически и душевно, че съпротивата им е само символична.

За Фалигор има само една надежда. Трудно ми е дори да го произнеса, защото твърде дълго съм демонстрирал неприязън към Кракана, но той все още е в горите и се носят слухове, че армията му расте не с дни, а с часове.

Споменавам за това само защото получих едно доста любопитно писмо, в което той уж ме кани да се срещна с него. Не съм сигурен в автентичността му, пък и не си представям за какво съм му притрябвал, но се налага да се направи нещо, затова се съгласих.

Пратеникът му трябва да се появи всеки момент. Не знам как ще се промъкнем през постовете на Душу до лагера на Кракана, но предполагам, че щом може да се стигне до моята къща, обратният път също няма да е невъзможен.

Имам сериозни съмнения за тази среща, но в противен случай ми остава само да седя със скръстени ръце, а аз и така го правя от доста години вече. Не мога да стоя настрана и да гледам спокойно как ограбват и опустошават тази планета за трети път.

Ако не ти се обадя повече, ще знаеш, че за пореден път съм сбъркал, но поне съм се опитал да помогна с нещо на този прекрасен някога свят, който все още обичам.

С обич — Артър.

Картрайт и водачът му трябваше да се промъкват два дни между постове на Душу и през гъсталаците, покриващи подножието на Небесните хълмове. Артър не видя нито един войник, макар да беше сигурен, че стотици очи ги следят, докато навлизаха все по-дълбоко в горските дебри.

Нагатък вече нямаше път. Двамата слязоха от колата и я изоставиха. Водачът беше сигурен, че не се налага да я заключват или да я крият, и Картрайт повече не отвори дума за това.

Няколко мили извървяха по неравна кална пътека. Картрайт спираше да почива на всеки половин час.

— Да не ви е зле? — попита водачът след четвъртата почивка.

— Не. — Картрайт се облегна на един широк дънер, като едва си поемаше дъх. — Току-що осъзнах, че вече не съм млад и съм изгубил формата си от едно време.

Водачът нагоди темпото си към неговото и по обяд стигнаха до лагера, разположен насред широка просека. Той се състоеше от петнайсетина палатки, едната от тях огромна — явно това беше шатрата на Кракана. Множество язони, повечето юноши, се занимаваха с привичните си работи — смазваха оръжието си, събираха дърва за огъня, почистваха лагера.

Две въоръжени момчета клечаха и играеха на някаква игра с пръчици и камъчета. Когато забелязаха Картрайт, тутакси скочиха и отдадоха чест. Картрайт им се усмихна, но те продължиха да стоят неподвижно като вдървени и той се досети, че сигурно чакат да отвърне на поздрава им. Вдигна ръка и едва тогава едното му се усмихна, след което двамата с другаря му възобновиха заниманието си.

Въведоха го в голяма палатка и той се озова лице в лице с дребен жилест язон на средна възраст, който се изправи да го посрещне.

— Аз съм Джеймс Кракана — изрече язонът и протегна ръка. — Радвам се, че се решихте да дойдете, господин Картрайт.

— Ще бъда прям, господин Кракана — Картрайт пое ръката му. — Не одобрявам много от вашите действия. Но вие се опълчихте

срещу Сибо Душу и дори само по тази причина би било престъпна безотговорност от моя страна, ако поне не ви изслушам.

— Достойна за уважение прямота.

— Доколкото си спомням, двамата с вас никога не сме се срещали — продължи Картрайт. — Мога ли да ви запитам защо се спряхте тъкмо на мен?

— Не сме се срещали на равни начала — отвърна Кракана, — но аз съм ви виждал неведнъж. Вие изиграхте важна роля в историята на Фалигор, господин Картрайт, а сега сте един от малкото хора, останали на планетата... Най-новите събития в историята ни са повече ваше дело, отколкото на когото и да било друго, и си мисля, че може би ще поискате да помогнете за уреждането на проблемите ни.

— Чакайте малко... — започна разгорещено Картрайт.

— Не ви упреквам — прекъсна го Кракана. — Нямам намерение да виня никого. И не поставям под съмнение любовта ви към Фалигор. Само ви напомням, че преди да започнете опитите си да ни превърнете в Утопия — такава, каквато вие я виждате, тук нямаше кланета, нямаше геноцид, нямаше Гама Лабу, Бариоки и Сибо Душу.

— Никога съзнателно не бихме допуснали те да злоупотребят с властта си.

— Знам. И все пак злоупотребиха. Тримата изстребиха близо една трета от населението на планетата. Разрушиха икономиката, унищожиха структурата на нашето общество и отблъснаха онези светове, които можеха да бъдат наши приятели. Ето затова продължавам войната.

— С деца — подметна Картрайт неодобрително.

— Огледайте се около себе си, господин Картрайт. Остана ли някой освен децата?

Картрайт въздъхна дълбоко и се замисли върху думите му.

— Май имате право, господин Кракана — призна най-сетне той.

— Седнете, ако обичате, господин Картрайт. — Кракана придърпа един стол за себе си и посочи втория на госта, който се отпусна с облекчение. — Не ви поканих, за да доказвам правотата си, а да ви помоля за помощ. Горедолу след месец ще предприема нападение срещу Душу. Изчаквах удобен случай да се убедя, че нито един тиранин не е останал в сянка. Доколкото ми е известно, Душу е

последният, затова ще изляза насреща му. Ние ще спечелим, господин Картрайт, но с огромни загуби и от двете страни.

— Как мога да бъда сигурен, че след като спечелите, и вие няма да се превърнете в същия тиранин? — попита Картрайт, приемайки с благодарност високата чаша с вода от влезлия адютант.

— Няма никаква гаранция — отвърна Кракана. — Но можете да разгледате безпрепятствено лагера ми и аз ще се погрижа да ви бъде осигурен достъп до всеки район, контролиран от мен. Можете да питате всекиго, когото срещнете — войник, селянин, скитник, все едно. Освен това ще наредя на онези, които ви придружават, да ви оставят да задавате въпросите си насаме. Искам, преди да си тръгнете, да се уверите, че всичко, което ви казвам, е истина.

— Това ми се вижда справедливо.

— За мен е много важно да съм честен с вас, господин Картрайт, защото искам да ви накарам да направите нещо, което досега не сте правил — да изберете между две враждуващи страни и да подкрепите едната.

— Ще подкрепя онова, което е най-добро за Фалигор — отвърна Картрайт.

— Това са празни думи. Време е да се разделите с ролята си на пасивен наблюдател и да се присъедините към силите на Доброто срещу армията на Злото. Толкова е просто.

— Няма прости неща — възрази Картрайт.

— Не, точно това е едно от тях — настоя Кракана. Той замълча за момент, сякаш се опитваше да подреди мислите си, и продължи: — Искам да знаете, че нито един мой войник не е получил заплата и един-единствен кредит, но досега за повече от четири години нямаме случай на дезертьорство.

— От какво живеете тогава?

— От същото, от което живеехме и преди идването ви на Фалигор — от земята.

— Колко е голяма армията ви?

— Достатъчно голяма, за да изпълни предстоящата задача. Искам също да обърнете внимание и на обстоятелството, че никога не сме убивали къртици или хора, а от язоните жертва са ставали само онези, които носят униформите на Бариоки и Душу. Няма да убием и самия Душу, когато превземем Рем.

— Как бих могъл да съм сигурен в думите ви? Вашите войници без съмнение ще потвърдят всичко казано от вас.

— Попитайте първия срещнат селянин. Предложете на войниците ми пари, за да опровергаят казаното от мен. Вие сте интелигентно същество, господин Картрайт, и ще съумеете да прецените дали говоря истината.

— Добре — съгласи се Картрайт. — Да допуснем за момент, че всичко казано от вас е истина. Какво общо има то с мен? Все още не ми е ясно защо пожелахте да ме видите.

— Наблюдавам ви от години и стигнах до убеждението, че сте честен човек. Не сте практичен, нито реалист, но сте почтен, а това е от голямо значение за моите цели. — Той отново млъкна, а през това време Картрайт се чудеше дали току-що чутото е комплимент или, напротив, оскърбление. — Малкото лекари, които Лабу и Бариоки не успяха да избият, работят в градовете. Армията ни е напълно лишена от медицинска помощ. Лекарствата, с които разполагаме — става дума за откраднатите от нас, са оскъдни, а подозирам, че когато Душу се увери в поражението си, ще унищожи запасите, преди войските ми да завземат Ромул и Рем. Той е струпал всичките си сили около тези два града и битката обещава да бъде най-голямото кръвопролитие, което планетата някога е виждала. Множество ранени и от двете страни ще имат нужда от квалифицирана медицинска помощ и именно тук можете да помогнете.

— Как?

— Искам вие да бъдете наш представител пред Републиката и да издействате изпращането на медицински екипи и лекарства след последната атака. Присъствието им тук би могло да спаси живота на хиляди язони... и от двата лагера.

— Изненадан съм, че се интересувате какво ще стане с враговете ви.

— Има разлика между необходимото убийство и безсмисленото клане, господин Картрайт. Противно на моите предшественици аз нямам намерение да обединявам планетата, избивайки всички язони, които не са съгласни с мен. Ако случайно сте пропуснал да забележите, такива опити са правени без особен успех... И така, господин Картрайт, на чия страна ще застанете?

— Все още не съм сигурен. Това, което чух, ми харесва, но досега неведнъж са ме лъгали. — Картрайт изглежда втрещено Кракана. — Вие сте от онези, които се обявяват срещу демократичната форма на управление. Защо?

— В този момент не я одобрявам, защото огромната част от населението е неграмотна, а и плачевното състояние на комуникациите — радио, видео, холо, вестници — прави невъзможно провеждането на нормални избори, тъй като много малък е процентът на онези, които ще знаят за какво и как да гласуват.

— Другата възможност е диктатурата — сухо изрече Картрайт.

— Нямам намерение да ставам диктатор. Има и други форми на управление освен демокрацията и тиранията, господин Картрайт. Планетата люлка на вашата раса предлага множество примери — от монархията до републиката, а защо не и социализъм или комунизъм? Вашите африканци в Ботсвана са имали свободно избран президент и Долна камара и в същото време в Горната камара са влизали само наследствените племенни вождове.

— Изглежда сте изучавал много задълбочено нашата история.

Кракана се усмихна.

— Преди да стана партизански водач, бях преподавател по политически науки. И още не съм изгубил надежда един ден да се върна към тази професия.

Картрайт го изгледа продължително.

— Ако успеете да ме убедите, че говорите истината — изрече той, — ще направя всичко по силите си да ви помогна.

Скъпа Сюзън,

Срещнах се с Джеймс Кракана и си тръгнах с убеждението, че той е единственият язон, способен да спаси този воюващ свят.

Знам, знам, казвал съм го при идването на всеки нов властник, но този път съм уверен в правотата си. Говорихме няколко часа и ако има нещо, което да не одобрявам в политическите му възгледи или методите му, съзнавам, че те са се формирали вследствие на събитията, за които и аз съм допринесъл със своето невежество и идеализма си. Дори и старец може да се поучи от грешките си и аз си мисля, че все нещо съм научил от моите.

Кракана твърди, че няма никакво желание да управлява Фалигор, че иска да възстанови първата конституция и да проведе избори най-късно три месеца след свалянето на Душу. Чувал съм тези обещания и преди от всеки нов управник и, да си призная, не ми се вижда вероятно Кракана да ги осъществи въпреки искрената си вяра, че ще успее. Пък и не съм убеден, че това е най-доброто за планетата — той има какво да й даде, преди да се върне към професията си на учител. От всички язони с университетско образование на Фалигор едва ли са останали и двайсетина. Не бива да позволим никой от тях да остане настрана, щом може да служи за доброто на народа си.

Близо два дни бях „гост“ на Кракана, ходех където си искам и разговарях с когото намеря за добре, което ми помогна да се избавя от множество грешни представи. Да вземем упоритостта, с която наричах последователите на Кракана „детската армия“ — над половината участници в нея са калени в битките мъже, такива са начело и на повечето подразделения. Но първото, което виждаш, са

децата и именно те остават в паметта ти. Докато бях там, видях хиляди. Повечето недохранени, някои без оръжие, само единици говореха и разбираха земния език, но всички без изключение бяха дружелюбни и учтиви... а по-голямата част вече са участвали в битките!

Спирях се да поговоря с някои от тях и чувах все една и съща история — семействата им, а често и целите им села били унищожени от Лабу, Бариоки или Душу. Те успели да избягат и живеели само за отмъщение. По-късно се свързвали и с други оцелели и накрая намирали — или били намирани — от армията на Кракана, към която с радост се присъединявали. Много странно чувство — да разговаряш с четиринадесетгодишен язон, който не е видял нищо освен войнишкия живот в продължение на пет, шест, та дори и седем години.

На втория ден Кракана ме заведе в Националния парк „Рамзи“. Още докато минавахме през главния вход, забелязах следите от опустошенията, нанесени от бандитите на Лабу. По-нататък белееха купища кости на гръмобици, които бяха използвани за живи мишени. В небето се рееха няколко птици, из дърветата тук-там се криеха по-дребни животни, но общото впечатление беше за запустение.

Карахме така около пет мили, после свихме от алеята и се насочихме към гъст храсталак. Кракана спря колата на няколко крачки от храстите и зачака.

Седяхме неподвижно близо половин час. Чудех се какво толкова чакаме, но той внезапно сграбчи рамото ми и ми посочи към листака. Забелязах някакво движение, после пред погледа ни изведнъж се появи десетина гръмобика. Пристъпвайки гордо и царствено, те се отправиха към водоема.

И Кракана като всички останали бил сигурен, че всички гръмобици са унищожени, затова бил силно развълнуван, когато открил, че греша. Деветте животни били пръснати на такава обширна територия, че можели никога да не се срещнат из просторите на огромния парк.

Язоните на Кракана обаче успели да ги съберат на едно място и сега се очаква стадото от двама мъжкар и седем женски да даде приплод. Той ми каза, че мечтае за деня, когато паркът ще приютява отново хиляди гръмобици — бъдещото потомство на тези девет животни, а туристи от стотици раси ще идват да ги гледат.

Лично аз съм убеден, че не дава пет пари за гръмобиците, а просто вижда в тях средство за възстановяване на туристическата индустрия и за привличане на твърда валута, пък и за язоните биха се открили немалко работни места. От друга страна обаче ми се струва, че мотивите му не са толкова важни, по-важен е крайният резултат — спасяването на животинския свят и възстановяването на една жизненоважна индустрия.

Вярно е, че и в миналото съм проявявал въодушевление, но този път твърдо вярвам, че в лицето на Кракана съм открил единствения язон, способен все още да спаси планетата. Съгласих се да му помогна, да изиграя ролята на посредник между него и Републиката, и изведнъж ме обзе вълнение — за пръв път от толкова години ще направя нещо полезно, вместо само да седя и да кърша ръце.

Ще бъде опасно, но отново се чувствам жив!

С обич — Артър.

Сякаш Фалигор си нямаше достатъчно проблеми, та трябваше по времето на Сибо Душу към тях да се прибави и още един. И селяни, и граждани започнаха да измират отначало с дузини, после със стотици и накрая с хиляди, като най-засегнати бяха селяните. Симптомите всеки път бяха едни и същи — отначало жертвата започваше да фъфли и да куца, след няколко седмици или месеци тялото постепенно отказваше да ѝ се подчинява и след известно време болният вече не можеше нито да върви, нито да се храни. Мускулите атрофираха и никакви упражнения и лекарства не бяха в състояние да ги укрепят. Накрая заболелият вече не можеше и да дъвче и умираше от глад. Дори да ги закараха в болница и да им вливаха хранителни течности интравенозно, болните не бяха в състояние да ги преработят и краят беше неизменно същият — разкривен, неимоверно измършавял труп.

Отначало наричаха болестта „изсмукващия мор“, но после, след като лекарите успяха да я разгадаят, тя получи официалното си име, изразяващо напълно същността ѝ: субклинично прогресивно разстройство на обменните процеси, или СПРОП. Но колкото и да бяха наясно с протичането и последствията ѝ, така и не откриха причинителя.

Една християнска секта обяви, че това е Божие наказание, че язоните са грешна и порочна раса, ала новопокръстените не бяха кой знае колко — повечето язони, независимо дали се чувстваха грешници или праведници, смятаха, че вече са понесли достатъчно страдания, за да изкупят и най-страшните им грехове.

Бариоки беше отминавал болестта с мълчание, но по времето, когато Душу взе властта, епидемията достигна такива мащаби, че не можеше повече да бъде пренебрегвана. И тъй като той беше не само президент, но и главнокомандващ на армията, при това на воюваща армия, единствената му грижа бе да открие причинителя на болестта и да я посее сред последователите на Кракана. Но тъй като медицинската наука все още не беше изолирала вируса, от опитите му нищо не излезе.

Не след дълго различни медицински организации научиха за съществуването на СПРОП и поискаха разрешение да кацнат на Фалигор и да лекуват жертвите. Душу се опита да се възползва от положението и обясни, че не може да гарантира безопасността им при съществуващите условия, но ако Джеймс Кракана и последователите му сложат оръжие и се предадат, той с благодарност ще посрещне всяка хуманитарна помощ, която му се предложи.

Отговорът на Кракана не изненада никого. Той вдигна във въздуха два склада с боеприпаси и един предавател за подпространствена връзка и с това сложи край, поне временно, на опитите на благотворителните организации да помогнат на жертвите на СПРОП.

Едва когато двама от синовете на Душу заболяха от страшната болест, той изпрати на Кракана тайно предложение за временно примирие, за да могат благотворителните и медицинските организации да стъпят на планетата и да започнат лечението на болелите. Кракана отговори, че ако армията на Душу сложи оръжие, а самият генерал му предаде властта над Ромул и Рем, той с удоволствие ще допусне медицинските работници на планетата, но за примирие и дума не може да става. След всички престъпления и кръвопролития той не би се съгласил на по-малко от пълна капитулация.

Така стояха нещата пет седмици след завръщането на Артър Картрайт от главната квартира на Кракана.

Същинската битка беше кратка, но кръвопролитна.

Кракана започна нападението при зори, като не атакува Рем, който беше по-близо до позициите му, а не толкова добре укрепения Ромул. Към края на деня вече беше ясно, че падането на града е неизбежно, но трябваше да мине седмица в ръкопашни боеве за всяка къща, преди Ромул да се предаде окончателно и армията на Кракана да потегли към Рем.

Картрайт беше предал съобщението на Републиката и тя изпрати огромен контингент от медицински работници в системата на Фалигор, но ги държеше в орбита дори и след падането на Ромул. Нямаше никакво намерение да рискува дори един-единствен човешки живот на тази побъркана, кръвожадна планета. Затова не им позволи да кацнат, докато Картрайт не гарантира, че правителството на Душу е паднало, а улиците на Ромул и Рем са безопасни.

Нападението над Рем беше още по-ожесточено. Децата воюваха без страх и милост, а бойните им викове се носеха като жален женски вой сред грохота на битката. След четиричасови боеве Душу разбра, че армията му ще загуби, и тихо се измъкна от града по предварително подготвен канал, придружен само от най-доверените си помощници и шепа телохранители.

Както и в битката за Ромул, дори след падането на града войниците на Кракана трябваше да водят ръкопашен бой за всяка къща още три дни. Когато най-сетне стана ясно, че бунтовниците са си осигурили победата, Републиката разреши на медицинските си екипи да кацнат. Те обаче разбраха, че ще са прекалено заети с пострадалите на бойното поле, за да обърнат внимание на жертвите на СПРОП.

Скъпа мис Бедоус,

Със съжаление ви съобщавам за смъртта на Артър Картрайт. Той ни оказа неоценима помощ в опитите ни да освободим Фалигор от игото на един тиранин и изцяло се отдаде на делото, служейки му до самия си край.

Картрайт беше застрелян от снайперист, когато придружаваше един от медицинските екипи на Републиката по улиците на Рем, изпълняващ хуманната мисия да помогне на ранените и от двете страни.

Както знаете, той няма семейство и е завещал цялото си имущество на вас. Ще задържим вещите му, докато стане възможно да си ги получите или да се разпоредите да ви ги изпратим.

Искрено опечален:

Дж. Кракана,
изпълняващ длъжността президент.

V
ВЪГЛЕН

ИНТЕРЛЮДИЯ

Продължаваш да се бориш за живота на язонските деца, четири си стабилизирал и си изгубил едно — доста добро постижение, като се знае в какъв вид ги докараха. После излизаш, смазан от смъртта и разрушението наоколо. Ти си лекар, прекарал си целия си живот сред болни и ранени, но никога по-рано не си се сблъсквал с такива тълни нуждаещи се от помощ.

Твърдо решен да се измъкнеш от тази касапница поне за няколко минути, ти се запътваш към южния край на града, но когато приближаваш саваната, ширнала се досами крайните къщи, виждаш огромна земекопна машина да разравя гроб, в който са зарити може би петстотин разложени трупа. Питаш се кой ли от тримата президенти носи отговорността за това, после свиваш рамене. Какво значение има?

Разбираш, че няма къде да избягаш от умиращите и мъртъвците, и поемаш към центъра на града — да видиш дали не можеш да помогнеш с още нещо. И стигаш до някаква клиника. Сградата е малка и ти влизаш, питайки се дали някой ранен не е намерил убежище в нея.

Сградата е празна. Разхвърляните из операционната инструменти са примитивни според твоите представи, няма почти никакви лекарства и материали. Реанимацията е в същото плачевно състояние — за легло служи преобърнатата кухненска маса.

Покривът е хлътнал, всичко наоколо е посипано с прах. Вслушваш се и долавяш далечния пукот на пушките, бръмченето на лазерните оръжия, тихото мъркане на звуковите пистолети, идващи от различни посоки.

И за кой ли път отново промърморваш на глас: „Как се стигна дотук?“

Тогава се сепваш, защото прозвучава отговор на силно завален земен език.

— Влезте — изрича нечий глас откъм реанимацията и те кара да подскочиш от изненада — и ще ви кажа всичко, което искате да знаете...

— Влезте и ще ви кажа всичко, което искате да знаете.

Влязох в стаята за реанимация и се озовах лице в лице със стар язон, който седеше на леглото с опрян на стената гръб.

— Ранен ли сте? — попитах го.

— Не. Влязох, когато видях, че персоналът си тръгна, след като улучиха покрива. Стори ми се безопасно. — Той замълча и разкриви устни в усмивка. — Кому е притрябвало да бомбардира за втори път болница?

— На мен пък не ми е ясно защо въобще е трябвало да я бомбардират — отвърнах аз.

— Просто защото я има, а Сибо Душу няма намерение да остави каквото и да било на следващия президент. — Язонът бавно спусна крака на пода. — Съжалявам, че първото ви впечатление от Фалигор е свързано с такива гледки. Някога той беше прекрасна планета.

— Трябва да се връщам на работа — казах аз. — Има още много пострадали, които се нуждаят от помощ.

— Изглеждате ми преуморен. Седнете и си починете малко. И след като си тръгнете оттук, пак ще има пострадали.

В този миг усетих, че наистина съм преуморен. Седнах на един стол и си свалих каската.

— Името ми е Уинстън Малиачи — представи се язонът. — Приятно ми е да се запознаем.

— Аз съм капитан Милтън Папаголос.

— Капитан ли? Мислех, че сте лекар.

— Да, военен лекар.

— Колко дълго ще останете тук? — попита Малиачи.

— Докато се налага.

— Да се надяваме, че ще е задълго.

— Моля?

— Някоя от страните няма да се осмели да стреля по хората. Не им се иска Републиката да се намеси.

— Всъщност Джеймс Кракана ни повика — уточних аз.

— Наистина ли? — изненада се той. — Тогава може би той ще се окаже малко по-добър от останалите.

— Щяхте да ми разкажете какво точно се е случило. — Посочих към опустошението навън. — Как една разумна раса е могла да избере за свои управници трима побъркани убийци един след друг?

— Говорите под влияние на две широко разпространени заблуждения. Първо, не сме ги избирали и, второ, не бяха побъркани. Поне не и тримата.

— Името на Гама Лабу гърмеше из цялата галактика — напомних му аз.

Той кимна.

— Да, той беше побъркан. Отначало не толкова, но с времето...

— А другите двама?

— Те не бяха.

— Как би могъл някой със здрав разсъдък да избие милиони свои сънародници?

— По целесъобразност.

— Целесъобразност ли? — повторих аз.

— Точно така, капитан Папаголос.

— Как, по дяволите, би могло всичко това да се оправдае с целесъобразността?

— Не мога да ви кажа. Знам само, че те се оправдаваха именно с това. Интересна история... А когато свърша, ще ви помоля на свой ред да ми направите една услуга.

— Каква услуга?

— После ще ви кажа.

— Не, кажете сега.

Той сви рамене и цялата му златиста козина заигра по някакъв странен, почти хипнотизиращ начин.

— Добре тогава. Събитията, за които ще ви разкажа, ме лишиха от семейство, от работа и от средства за съществуване, отнеха ми дори покрива над главата... Докато сте на Фалигор, ще имате нужда от помощ. Ще ви трябва слуга, готвач, преводач, може би и екскурзовод. Ще бъда всичко това срещу храна и покрив, а ако можете да си го позволите, и някакво минимално заплащане.

— Нямам нужда от слуга — възразих аз. — Нито от останалите неща.

— Не ви моля заради вас — мрачно изрече Малиачи.

— А няма ли да се чувствате унизен?

— Сигурно...

— Но тогава как...

— Отдавна мина времето, когато се чувствах унизен на пълен стомах — прекъсна ме той. — Трябва да се приспособяваме.

— Добре, Малиачи — вдигнах рамене аз. — Съгласен съм.

Той ми благодари и продължи да говори, запознавайки ме накратко, но по същество с неотдавнашните събития на Фалигор, като започна от благородния експеримент на Артър Картрайт и ми разкри все по-ужасяващата картина на терора по времето на Лабу, Бариоки и Душу. Разказа ми за годините, прекарани от Кракана в пущинака, когато го изхранвали земята и милосърдието на обеднелите селяни, а той чакал армията му да порасне и на брой, и на възраст, за да я изправи един ден срещу Сибо Душу.

— Научихме се да не вярваме твърде много на управниците си — горчиво завърши Малиачи — и да не разчитаме на кой знае какво бъдеще. Но надеждата е храна за душата, а през последните десетина години нашите души рядко получаваха онова, от което се нуждаеха. И затова независимо от последните събития надеждата отново избуя в нас. Може би Кракана ще съдържа обещанията си или поне някои от тях.

— Имате ли някаква причина да вярвате, че ще го направи?

— Познавах го навремето и ми изглеждаше трудолюбив и почтен, но оттогава минаха години.

— Познавал сте Кракана?

— Бяхме съученици.

— С какво си изкарвахте прехраната?

— Преподавах философия в университета „Сабаре“ — отвърна той.

— А сега сте принуден да паднете до положението на слуга на някакъв чужденец... — промърморих съчувствено.

— Не, капитан Папаголос — възрази той. — Сега съм издигнат до положението на слуга.

— Как така издигнат?

— Само преди час не бях нищо.

— Какво казахте, че сте преподавал?

— Специалността ми е прагматизъм — отвърна с усмивка
Малиачи.

Благодарение на същия този прагматизъм Малиачи беше оцелял. Той го беше научил да не вярва на политиците и докато колегите му слушали в захлас обещанията на Лабу, Малиачи се подготвял за най-лошото. Възприел тънкостите на мимикрията — успял да се представи за прост фермер, а всички останали интелектуалци били избити. И тъй като не умеел да отглежда нищо, трябвало да се преквалифицира в крадец. В околностите обаче вече нямало какво да се краде, затова се върнал в града и започнал да краде от политиците.

В тоталитарното общество най-ценната стока е информацията, а правителството я пази изключително ревностно. Последните четири години Малиачи беше преживявал, сдобивайки се с информация, която после продавал. Разбира се, не ставало дума за военни тайни, тъй като нямало пазар за тях, а за дребни неща, които и през ум не биха минали на човек като мен, израсъл в свободно общество — в кои магазини се продават развалени храни, кои данъчни чиновници могат да бъдат подкупени, кои племена скоро ще изпаднат в немилост пред властите.

Ето защо никак не беше за чудене, че Малиачи помогна и на мен по същия начин — когато споменах, че ми трябва покрив над главата, той веднага заяви, че знае една къща, освободена наскоро, стига да не е разрушена по време на боевете. Оказа се, че къщата е била обитавана не от язон, а от човек — Артър Картрайт, за когото Малиачи ми беше разказвал толкова много.

Възразих, че не можем просто така да се нанесем, защото тя сигурно все още е държавна собственост. Но Малиачи ме увери, че домът на Картрайт ще остане празен, докато не се появи наследникът, който живеел на много светлинни години оттук, и не реши какво да прави с него. Когато се установял новият чиновнически апарат, Малиачи щял да се погрижи за уреждането на формалностите. Аз все още възразявах, но когато разбрах, че и трите най-големи хотела в Рем са разрушени в боевете, не ми оставаше нищо друго, освен да се нанесе в къщата или да остана в бараките на временния лагер. В

качеството си на капитан и лекар сигурно имах право на някакви привилегии и аз реших да се възползвам от тях.

Отвън къщата изглеждаше добре поддържана, сякаш революцията някак я беше подминала. Когато отворих вратата обаче, установих, че повечето мебели са откраднати. Малиачи ме увери, че възстановяването на липсващата покъщнина не представлява никакъв проблем. Не беше останало почти нищо освен рафтовете за книги и касети, натъпкани с томове по социология, картография, политически науки и за моя голяма изненада — множество произведения на философи утописти.

По-голямата част от кухненското оборудване беше изчезнала, но вградената електрическа печка и мивката си бяха на мястото и аз реших да проверя дали случайно няма ток и вода. Оказа се, че всичко е наред.

— Навремето, когато построили къщата — обади се Малиачи и кимна към един от прозорците, — оттук можели да се наблюдават хиляди животни, които кротко си пасели отвън. В ясно време, когато мъглата се вдигне, се виждат и Небесните хълмове.

— Какъв наем би трябвало да поискат за къща като тази? — попитах аз. — Мисля да открия банкова сметка и да внасям всеки месец сумата, за да я изплатя един ден на собственика.

— Всички банки бяха ограбени и разрушени — осведоми ме Малиачи. — Няма къде да откриете сметка.

— Тогава ще вадя парите от единия джоб и ще ги слагам в другия — отсякох аз, — но, по дяволите, държа да си плащам, задето използвам къщата. И така, какъв е разумният наем?

— Труден въпрос — поколеба се той. — Вероятно е някъде около милиард кредита на месец.

— Милиард кредита ли? — не повярвах на ушите си.

— Тукашни кредити — обясни Малиачи. — Последния път, когато видях да се продава комат хляб, цената му беше около петнадесет милиона. От месеци вече няма никакъв бензин, но когато се появи, продават го за десетина милиона литъра.

— Изглежда икономиката ви не е в по-добро състояние от пациентите ми — отбелязах аз.

— По-лошо е — поправи ме той. — В рамките на едно-единствено поколение преминахме от разменните отношения към

хиперинфлацията.

— А този Кракана какво ще направи?

— Не знам.

— Как ще премахне племенните вражди, за които ми разказа?

Малиачи вдигна рамене.

— Ами СПРОП?

— Нямам представа.

— Щом нямате представа как смята да реши най-важните ви проблеми, защо толкова много от сънародниците ти го подкрепят?

— Защото знаем какво биха направили на негово място Гама Лабу и Бариоки — отвърна Малиачи. — Да не мислите, че е похубаво?

— Не мисля — признах аз. — Но предполагам, че докато е бил в пущинака, Кракана е кроил планове в очакване на деня, когато ще вземе властта.

— Сигурен съм. Преди да започне да ги осъществява обаче, ще трябва да състави правителство.

— Тогава добре ще е да побърза — подметнах аз. — Ако Фалигор беше пациент, щях да определя състоянието му като критично.

— Не се съмнявам, че той би се съгласил с това.

— Значи не ни остава нищо друго, освен да чакаме, за да видим дали той ще се окаже лекарство или просто още един симптом.

Образът на Джеймс Кракана подскочи два-три пъти на холоекрана, после се успокои.

Временният президент беше облечен в костюм с консервативна кройка — за пръв път беше свалил бойната униформа, — но краката му бяха боси. Кракана стоеше зад малка катедра и гледаше право в трите камери. От другата им страна бяха застанали двайсетина язони и репортери, зарязали ежедневните си задължения, за да присъстват на първото публично изявление на новия държавен глава.

— Добър вечер — изрече Кракана без следа от напрежение. — Аз съм Джеймс Кракана, временният президент на Фалигор. Много от вас — далеч повече, отколкото противниците ми някога са подозирали, ми даваха подслон и ми помагаха в продължение на години. Много от вас заставаха срещу мене. Но тъй като за разлика от моите предшественици не съм грандоман, отдавам го на обстоятелството, че просто не сте ме познавали.

Той замълча и се прокашля.

— На онези, които подкрепяха делото ми, поднасям най-искрената си благодарност. На онези, които се изправиха срещу мен, обещавам пълно опрощение за всичките им действия до този момент. Но отсега нататък всички вие сте граждани на Фалигор и трябва да се подчинявате на неговите закони. Те са отразени в оригиналната конституция, отменена от Уилиам Бариоки, която отново става основен закон на държавата. Тази встъпителна реч отправям към онези, които не знаят нищо за мен и за моето верую, за да ме опознаят и да научат какви са плановете ми.

Той надникна в бележките си, писани на ръка, после вдигна глава и впери поглед в насочения към него обектив.

— Най-напред искам да ви кажа, че всички войници на бившия президент Душу, които решат да сложат оръжие и да се предадат, трябва да го направят най-късно днес до полунощ, след което ще бъдат освободени. От полунощ нататък останалите ще бъдат смятани за престъпници и ще попаднат под ударите на закона.

Второ, всеки, хванат да краде нещо друго освен храна в която и да било от военните зони, ще бъде застрелван на място. Онези, които крадат храна, ще бъдат арестувани.

Трето, всички части на първата конституция на Фалигор незабавно влизат в действие, с едно изключение — няма да има президентски избори, докато аз не преценя, че враговете на Фалигор вече не представляват сериозна заплаха за бъдещото му съществуване. На този етап от нашата история оцеляването е по-важно от демокрацията.

— Май не звучи много по-различно от предшествениците си — забелязах аз, докато заедно с Малиачи седяхме пред холовизора на Картрайт и слушахме речта.

— Той е напълно прав — възрази Малиачи. — В този момент има много по-важни неща от свободните избори.

— На онези къртици, които са останали на планета или искат да се върнат — продължи Кракана, — ще кажа: ако сте в състояние да докажете, че сте прекарвали най-малко шест месеца на Фалигор, сега или по-рано, и желаете гражданство, ще го получите без каквито и да било спънки и ще се радвате на всички права и привилегии, които се полагат на всеки друг гражданин на планетата.

Същото се отнася и за хората, останали на Фалигор.

Онези светове, които желаят да възстановят дипломатическите и икономическите си отношения с нас, ще бъдат посрещнати с разтворени обятия.

Той млъкна, сякаш претегляше следващите си думи, после продължи:

— Ала тук ще настъпят някои промени. В продължение на цяло поколение моите сънародници бяха наричани язони. Ние не намираме в това някакъв обиден подтекст и разбираме, че името е свързано с човешката митология... Но ние не сме хора и това название вече не ни звучи приемливо. От днес нататък ще се наричаме фалигори. Знаем, че ще е нужно известно време на хората, обитаващи планетата, да се приспособят, затова след изтичането на тридесет дни, считано от днес, използването на името „язон“ ще се смята за оскърбление и ще се наказва според закона.

Ще ви направи впечатление и това, че не съм обут. Причината е проста — нашите ходила се различават по форма от човешките и

обувките причиняват неудобства и ограничават движенията ни. Ще приемем от другите култури всичко полезно, но повече няма да се преструваме на нещо, което не сме. Коренните жители на Фалигор не бива да се срамуват от себе си или да подражават сляпо на една раса, която с нищо не е по-добра от нашата, макар че от време на време се е проявявала като наш верен приятел.

Кракана замълча, защото бурни ръкопляскания заглушиха следващите му думи, а аз се обърнах към Малиачи.

— Струва ми се доста агресивен.

— Искате да ни върне самочувствието, нищо повече — отвърна той. — Нима това ви прилича на агресивност?

— Мисля, че можеше да бъде по-дипломатичен.

— Той е поел властта над една планета, която е свикнала да ѝ заповядват — отвърна Малиачи. — Само след година, ако всичко върви добре, ние ще започнем да поставяме под въпрос тези заповеди, но днес това е невъзможно, а и той ще трябва все отнякъде да започне.

Изръмжах някакъв уклончив отговор, защото не ми се спореше, и отново насочих вниманието си към екрана.

Кракана току-що беше дал съгласието си да отговаря на въпросите на журналистите, които бяха мнозинство сред публиката в залата. Един от тях го попита кога смята да разоръжи детската си армия.

— Никога — гласеше твърдият отговор. — Тя е дисциплинирана от всяка друга армия, съществувала някога на Фалигор, а и с всеки изминал ден децата порастват. Имаме нужда от тях, за да бранят мира.

— Но...

— Следващият въпрос!

— Как смятате да се справите с проблема СПРОП? — попита един чужд журналист.

— Както знаете, хазната на Фалигор е празна. Веднага щом успеем да я напълним, ще сложим начало на изследователски проект за откриване на причинителя и за лечение на СПРОП. Дотогава с радост ще приемем всяка помощ, която Републиката или някой от другите независими светове ни предложат безвъзмездно. Следващият въпрос?

— Пленили сте трима висши военни от силите на Душу. Как възнамерявате да постъпите с тях?

— Още не съм решил.

— Ще ги освободите ли?

— Казах ви, още не знам.

Следващият, който се изправи, беше стар енкот.

— По време на предишните режими енкотите пострадаха повече от което и да било друго племе. Ще ни обезщети ли вашето правителство?

— Моето правителство е само на няколко дни и не носи никаква отговорност за вашето положение. Не можем да си позволим да изплащаме компенсации за всяка жертва на Лабу, Бариоки или Душу... Съжалявам, но не искам да поемам обещания, които няма да изпълня.

Кракана отговори на още няколко въпроса, след което заяви, че трябва да замине за Ромул, за да се увери, че градът се охранява надеждно. С това пресконференцията завърши. Аз изключих холовизора и се обърнах към Малиачи:

— Той ми изглежда не по-малко самомнителен и властолюбив от останалите.

— Кракана не е идеален, а е само един добър фалигор — възрази събеседникът ми. — И е прав, че тези кютюци само нараняват ходилата ни — добави той, изувайки изпокъсаните си обувки.

— Та, значи, вече не сте язони и не трябва да носите обувки. Нещо друго да се е променило?

— Дайте му няколко месеца да реализира плановете си, преди да започнете да го критикувате, капитан Папаголос.

— А после?

— После ще видим.

Трябваше да мине близо месец, докато в Рем приключим с лечението на пострадалите от войната — в този район беше пратен моят отряд. След това повечето ни медицински части бяха прехвърлени на други планети, но Републиката успя да издейства няколко души да останат на Фалигор, за да работят върху СПРОП. И тъй като аз бях удобно настанен в къщата на Картрайт (а Малиачи, верен на думата си, уреди формалностите), съгласих се да бъда един от тях.

Когато оборудването, поръчано от нас, започна да пристига, смятахме, че е въпрос единствено на време да се доберем до причинителя на болестта. Все пак вече ни бяха известни симптомите и имахме достатъчно проби от тъкани и кръв, с които да работим.

Ала колкото повече се задълбочавахме в изследванията, толкова повече се отдалечавахме от решението. Изследвахме всички основни хранителни продукти на Фалигор — резултатите бяха отрицателни. Анализирахме храните, внесени от човешките планети — отново нищо. Преминахме към мутиралите семена, донесени от първите заселници. Нищо.

Започнахме да търсим сред всички породи добитък. Отново нищо.

Водата, почвата, дрехите... Отрицателни резултати.

Тогава предположихме, че вирусът се е самозародил у един-единствен представител на местното население и е бил предаден по полов път. Резултатът пак беше отрицателен.

Тогава може би чрез допир? Пак разочарование.

По въздуха? Не, и това не беше.

Започнахме всичко отначало, повторихме пробите — най-напред изследвахме най-вероятните източници, после по-малко вероятните, докато накрая стигнахме до най-невероятните.

Тогава го открих — здраво заседнал в ДНК на местно растение, разпространено по цялата планета. Никога обаче не бях виждал да го използват за храна, за лекарство или за каквото и да било друго.

Занесох няколко листа на Малиачи и го попитах има ли представа дали местните ги употребяват за нещо.

Той дълго се вглежда в тях, после се обърна към мен.

— Не може това да причинява СПРОП.

— Защо?

— Защото го използваме от хилядолетия, а болестта се появи съвсем наскоро.

— Самото растение не е причинител — обясних аз, — но в него се съдържа вирус, който води до заболяването. Вероятно е мутирал и е станал смъртоносен през последните десетина години.

Той се намръщи и отново се вгледа в листата.

— Не знам дали Бог мрази Фалигор или просто има извратено чувство за хумор.

— Знаеш ли за какво се употребява? — настоях аз.

— Знам.

— Чудесно. Каквото и да е то, трябва да се прекрати и да се вземат мерки срещу самата болест.

— Не е толкова просто, капитан Папаголос — въздъхна Малиачи. — На Фалигор никога нищо не е просто.

— Какво искаш да кажеш, Малиачи?

Той взе едно листо.

— Ние го пушим.

— Никога не съм виждал някой от местните да пуши! Нито пура, нито лула, нито пък цигара. Нищо подобно не съм забелязал.

— Това е част от нашия ритуал на възмъжаването, едно от най-свято тачените тайнства в нашата култура. Няколко листа се стриват почти на прах и се свиват в друго листо. По време на ритуала всяко момче изпушва листата заедно с настойника си — обикновено баща му, но не винаги, особено след като толкова бащи бяха избити.

— Защо го правят?

— Това растение е едновременно наркотик и слаб халюциноген. Нататък ритуалът е много болезнен и толкова съкровен, че ми е неудобно да ви го описвам. Но пушенето на листата го прави поносим.

— Щом е наркотик, защо сънародниците ти не са се прирастили към него?

— Страничните действия не са от най-приятните. Стомахът ти се обръща и в продължение на три-четири дни повръщаш непрекъснато.

Не си заслужава да се подложиш на подобно нещо заради няколко мига удоволствие.

— И само момчета ли участват в тази церемония?

Той не отговори и аз повторих въпроса си.

— Тази церемония е строго интимна — отвърна той — и не би трябвало да я обсъждам с външен човек.

— По дяволите, Малиачи, сънародниците ти измират с хиляди! — не се сдържах аз. — Трябва да ми кажеш!

Той се замисли, после кимна.

— Участват момчето, настойникът му, семейството и жрецът на селото.

— Само момчето и настойникът му ли пушат?

— Точно така.

— Настойникът трябва ли непременно да е мъж?

— Да.

Намръщих се.

— Тогава как, по дяволите, се заразяват жените? Те са дванадесет процента от болелите. Не може да се заразят само докато берат листата.

— Те ги стриват на прах — обясни Малиачи.

— Искаш да кажеш, че вдишват праха неволно?

— Едва ли е неволно — отговори той.

— Това обяснява данните за разпространение на болестта. Случаите на заболяване се срещат много по-често в провинцията, отколкото в градовете, където повечето местни жители са скъсали с племенните традиции. Освен това щом листата не се приготвят от всички жени, а, да кажем, от една, ясно е защо заболяемостта сред тях е по-ниска. — Замислих се. Това обяснение ми се стори приемливо. — Да, мисля, че този е отговорът.

— Отговорът — да, но не и лекарството — подметна Малиачи.

— Не разбирам какво искаш да кажеш. От нас се иска само да се уверим, че съм прав, и да огласим публично информацията.

— И после какво?

— Това е всичко. Ще кажем на фалигорите как се хваща болестта и ще им обясним, че не бива повече да пушат тези листа.

— Хайде бе! — скептично произнесе Малиачи.

— Ама наистина не разбирам накъде биеш! Знаем, че болестта се причинява от листата. Ти ми каза как се използват. От тях се иска само да спрат да ги пушат.

— А ако не го направят?

— Защо да не го направят? СПРОП уби вече над един милион фалигори. Никой не е изкарал повече от пет години след появата на първите симптоми, а повечето умират още през първите шест месеца.

— Те пушат тези листа от незапомнени времена — обясни Малиачи. — Това е част от културата им.

— Ако продължат да ги пушат, и те, и културата им ще отидат по дяволите! Не спрат ли доброволно, след като вече знаят, че така се хваща СПРОП, тогава ще се наложи Кракана да им го забрани със закон.

— Ако го направи, аз лично бих го убил — заяви Малиачи.

Случва се, когато живееш с чужденец и делиш с него покрива над главата и залъка си, да започнеш да го възприемаш като човек, само че в по-различно тяло. И тогава се случва нещо — като, да речем, последното изказване на Малиачи, и изведнъж разбираш колко са си чужди двете раси.

— За Бога, как можеш да кажеш подобно нещо? — възкликнах аз.

— Той ни обеща, че ще бъдем фалигори, а не жалка имитация на хората.

— Да, ще бъдете фалигори, само че мъртви!

— И така да е.

— Ти не разбираш!

— Не, капитан Папаголос. Вие не разбирате.

— Тогава обясни ми.

— Някога — и споменът за това време е още жив — тази планета е била богата, прекрасна и плодородна. Едно по едно всички съкровища на Фалигор ни бяха отнети, понякога с най-добри намерения, понякога не толкова. Но каквото и да ни е сполетяло, има едно нещо, което никой не е успял да ни отнеме — нашата гордост и нашето самосъзнание. Щом Гама Лабу, Бариоки и Душу не можах да ни накарат да се срамуваме, че сме фалигори, няма да успее и СПРОП.

— Не става дума за срам, а за оцеляване!

— Преживели сме и по-лоши неща.

— Няма по-лоши.

— Как да няма! — възкликна Малиачи. — Можем да се превърнем в хора.

Когато медицинският екип се увери напълно, че сме открили причинителя на СПРОП, започнахме да работим върху ваксината и противоотровата. Тук обаче се озовахме в задънена улица. Единственото открито от нас средство, унищожавашо вируса, беше толкова силнодействащо, че със сигурност би убило и пациента заедно с него.

Консултирахме се по подпространственото радио с най-добрите специалисти на Републиката. Единици от тях се съгласиха да работят върху проблема, но всички бяха единодушни, че единственият бърз и сигурен начин да се спре разпространението на болестта е да се промени ритуалът на възмъжаването.

Когато най-сетне бяхме готови да направим резултатите от изследванията си публично достояние, аз поисках среща с президента Кракана. Той веднага се съгласи да ме приеме и три часа по-късно бях въведен в кабинета и седях пред писалището му.

Обясних му как стоят нещата и той ме изслуша търпеливо. Върху златистото му лице не се четеше никакво вълнение. Когато свърших с изложението си, той сплете пръсти, загледа се в тях, после вдигна глава и ме погледна.

— Благодаря ви за работата, която сте свършил, доктор Папаголос — изрече президентът. — Фалигор ви е длъжник. Надявам се, че ще останете тук и ще продължите да работите върху лечението на СПРОП.

— Това зависи от командира на отряда, сър — отговорих аз. — В цялата галактика учените работят върху намирането на лекарство. Но искам още веднъж да обърна вниманието ви върху обстоятелството, че има начин веднага да се спре разпространението на болестта.

— Не е толкова просто, доктор Папаголос.

— Не искам да ви противореча, сър, но ми се вижда изключително просто.

— Вие сте още много млад и ви е присъщ идеализмът на младостта — тъжно се усмихна Кракана. — Напомняте ми за друг

един човек по времето, когато за пръв път го срещнах — Артър Картрайт. Той също ни мислеше доброто, но именно идеализмът му и неговото вмешателство доведоха до появата на Лабу и останалите.

— Аз не ви се меся, сър — прекъснах го разпалено. — Просто ви посочвам как да избегнете смъртта на милиони фалигори.

— Знам, доктор Папаголос. И оценявам загрижеността ви. Сега най-важното е да се намери лечение.

— Сигурен съм, че с времето ще успеем, сър. Но дотогава се налага да проведем образователна кампания, и то колкото може по-скоро. Трябва да стигнем и до най-отдалеченото село и да...

— Чакайте малко, докторе — прекъсна ме той. — Благодарих ви за свършената работа — но тук става дума за наш обичай и за наш проблем. Правителството ще реши какви мерки трябва да бъдат взети, ако въобще предприемем нещо.

— Но вие знаете как да ги спасите...

— Аз не ви уча как да лекувате — този път в гласа му прозвуча стоманена нотка, — не ме учете и вие как да управлявам.

Понечих да му възразя, че ако не огласи публично резултатите от нашите изследвания, аз ще... Ала някакъв инстинкт ми подсказа, че и без това съм стигнал твърде далеч и ако продължа да протестирам и да го заплашвам, нищо чудно още преди да се е мръкнало, да гледам света през прозорчето на някой от прословутите градски затвори. Разочарован и озадачен, станах, благодарих му за времето, което ми отдели, и напуснах кабинета.

Същата вечер Кракана излезе с обръщение по радиото и холовизията към цялата планета. Той каза на сънародниците си всичко, което преди това му бях изложил. Причината за болестта била в растението, засега нямало ваксина или противоотрова, малко вероятно било и да се разработи такава в близко бъдеще. Единственият сигурен начин да се избегне болестта бил да се спре пушенето по време на ритуала и вдишването на праха при приготвянето му. Но той не стигна дотам да забрани церемонията, просто сподели всичко, което беше чул от мен, и спря дотук.

— Той е напълно безотговорен! — измърморих възмутено, когато Малиачи спря холовизора.

— Защо? — учуди се събеседникът ми. — Защото оставя народа си сам да вземе решение ли?

— Но ако вземат погрешно решение, те ще умрат!

— Ако умрат, никой друг няма да носи вината. Приятна промяна, не мислите ли?

— Ти си по-луд и от него! — възкликнах аз.

— Не можете да лишите цял народ от традициите му, без да имате нещо равностойно да ги заместите, капитан Папаголос. Президентът Кракана просто остави избора на онези, които са най-силно засегнати — самите фалигори. Предполагам, че много от градските жители ще променят ритуала или ще го изхвърлят от живота си, но по селата няма да се откажат. Е, поне сами ще изберат съдбата си и никой няма да решава вместо тях. Толкова ли е лошо това?

— Но тук става дума за деца, които нямат достатъчно опит, за да вземат сами такова решение! — възразих аз.

— Те са фалигори, а вие не сте. На вас кое ви дава право да решавате вместо тях?

Станах и излязох навън да поема глътка въздух, преди той да е изрекъл още нещо, защото знаех много добре какво ще последва, а вече ми се гадеше и ми бе омръзнало да ме сравняват с Артър Картрайт.

През последвалите две седмици Кракана с нищо не се издигна в очите ми, а после нови събития отклониха вниманието ми в друга посока.

Първо, детската му армия, пръсната да поддържа реда по цялата планета, в това число и в ловните паркове, беше застреляла за браконьерство в Националния парк „Рамзи“ една фалигорска жена, опитала се да убие червен бизон. Жената имала пет деца, а съпругът ѝ бил убит по време на една от чистките на Бариоки, затова тя трябвало да изхранва сама семейството си.

(Когато се оплаках на Малиачи, че Кракана явно цени живота на някаква безсловесна твар повече от този на разумните същества, той ми възрази, че в момента безсловесната твар действително е по-ценна. Защото ако парковете не се охраняват достатъчно дълго и строго, броят на животните никога няма да нарасне. Това би означавало край на туристическата индустрия, а туризмът винаги е бил вторият по значение източник на доходи в твърда валута за планетата след рудодобива. Каквото и да говорим, Фалигор имаше нужда от твърда валута.)

Второ, Гама Лабу, чието място според общото мнение беше единствено в учебниците по история, в лудостта си реши, че само той е способен да спаси планетата, навлезе в орбита около Фалигор и обяви по радиото намерението си да кацне и да поеме отново президентската власт, от която се бил „оттеглил временно“. Кракана можеше да го смаже с един удар, но вместо това просто му отказа кацане и след една седмица на празни заплахи, през която запасите му от храна явно привършиха, Лабу отлетя за Домар или където се намираше сегашният му дом.

(Не мога да си обясня защо Кракана не унищожи тиранина, донесъл толкова нещастия на Фалигор. Малиачи ми зададе въпроса, каква полза би имало от това. Когато изрекох думите „възмездие“ и „справедливост“, той ми заяви, че фалигорите не вярват във

възмездие, а колкото до справедливостта, достатъчно е и това, че Лабу ще гледа отдалеч как някой друг управлява неговата империя.)

Трето, Сибо Душу, който отново се беше окопал в Голямата северна пустиня, нападна няколко села в околността, обрече всичките им хранителни запаси и изби жителите им. Вместо да мобилизира армията и да унищожи напълно тези последни останки от военната машина на Лабу/Душу, Кракана просто постави постове около останалите села на север.

(„Би трябвало да оцените скрития му замисъл — ми каза Малиачи. — Преди Кракана да подобри условията на живот на Фалигор, жителите ще имат нужда от враг, върху когото да излеят гнева и разочарованието си. Ако унищожи Душу, те могат да се обърнат срещу хората.“)

Четвърто, с помощта на Отдела по ботаника на университетската планета Аристотел аз създадох хербицид, който действаше единствено върху смъртоносното растение, причиняващо СПРОП. Когато го предложих на Кракана като средство да се реши веднъж завинаги проблемът с болестта, без да бъдат принудени фалигорите да избират между традицията и живота, той отказа.

В този миг окончателно се убедих, че за доброто на Фалигор Кракана трябва да си иде.

Седмица по-късно президентът Кракана реши да награди с ордени „героите на революцията“ и когато списъкът им беше огласен, аз с изненада открих сред тях и името на Артър Картрайт.

На другата сутрин официалните служби ми съобщиха, че за Фалигор е тръгнала някоя си Сюзън Бедоус, която щяла да получи ордена. И тъй като тя беше собственик на къщата, в която живеех, бих ли бил така любезен да се преместя временно другаде, докато мис Бедоус си тръгне?

Пратих Малиачи в Рем да занесе писменото ми съгласие и да уточни кога се очаква да кацне корабът ѝ, за да мога да се изнеса преди пристигането ѝ. Малиачи за пръв път направи грешка (а може би не беше никаква грешка, като си помисля сега) и в резултат на това, когато се прибрах у дома след поредния безплоден ден в лабораторията, прекаран в търсене на лекарство срещу СПРОП, отворих вратата и се озовах лице в лице с някаква около шестдесетгодишна непозната жена.

— Кой сте вие? — попита тя, когато влязох в хола.

— Казвам се Милтън Папаголос и това е моят дом — раздразнено отвърнах аз. — А вие коя сте и какво търсите тук?

Жената се намръщи.

— Трябва да има някаква грешка. Чиновниците ми казаха, че мога да се настаня тук, докато...

— Да не би да сте Сюзън Бедоус? — прекъснах я аз.

— Да.

— Действително е станала грешка. Не ви очаквах по-рано от вдругиден. Сега ще си взема най-необходимите вещи и след десет минути ще се махна. Моля да ме извините.

— Хотелът е претъпкан. Имате ли къде да идете?

— Не, но съм сигурен, че ще намеря нещо.

— Това е нелепо — възрази тя. — В тази къща има три спални. Вие ще си останете във вашата стая, а аз ще заема някоя от спалните за гости.

— Сигурна ли сте, че няма да ви преча? Мога да отида в някогашните казарми.

Тя се усмихна.

— На моята възраст клюките могат единствено да се отразят добре на репутацията ми.

— Как влязохте? — попитах аз. — Препрограмирах охранителната система.

— Вашият прислужник язон ме пусна. Мисля, че се казва Малиачи.

— Сега ще трябва да ги наричате не язони, а фалигори.

— Много правилна стъпка — одобри тя. — Той каза, че има някаква работа в града и ще се върне по-късно.

— Работата му сигурно е да се крие от мен — засмях се аз. — Точно той е объркал датите.

— Е, добре, господин Папаголос. Тъкмо си приготвих вечеря, когато влязохте. Защо не дойдете с мен в кухнята, да приготвя нещо и на вас?

— Звучи чудесно — съгласих се аз, тръгнах след нея и се настаних край дървената маса. — Кога е церемонията по награждаването? Май че утре?

— Така ми казаха. Но аз получих ордена на Артър днес. Това беше победа на язоните — извинете, на фалигорите — и не са им нужни хора да делят славата с тях... Все още се опитвам да реша дали да взема ордена на бедния Артър със себе си или да го оставя на гроба му.

— Той с какво се занимаваше? — попитах аз.

— Артър ли? А, от всичко по малко. Картография, социално планиране...

— Не, въпросът ми беше с какво е заслужил този орден.

— Нищо особено, ако трябва да сме честни — отговори тя. — Предполагам, че е стоял до подпространствената радиостанция и е информирал командира ви за положението на Кракана. Поне това възнамеряваше да направи, съдейки по думите му. Лично аз мисля, че го наградиха, за да ни покажат, че са ни простили.

— Че са ви простили ли? — повторих аз. — За какво?

— За онова, което сторихме на тази прекрасна мирна планета — отвърна тя.

— А какво сте й сторили? — изненадах се аз. — Дали сте й медицината, грамотността и цивилизацията.

— И сега с малко повечко късмет тя може и да оцелее... Как предпочитате пържолата?

— Не знам. Може би средно препечена.

Тя се усмихна.

— Нещо смешно ли казах? — попитах аз.

— Не, не. Просто за момент ми напомнихте за милия Артър.

— С какво?

— Вълнуваха го все проблеми от галактически мащаб, но в ежедневието беше безпомощен като малко дете. Никога не разбра дали предпочита пържолата сурова или препечена.

— Разкажете ми за него — помолих аз.

— Няма много за разказване. Беше мил, почтен човек, който и на мравката път правеше. Фалигор беше негова идея. — Тя поклати глава. — Жалко.

— Къде сбъркахте?

— О, това е дълга история и може би съм забравила много от подробностите. Освен това дойдох много рано и също така твърде рано си тръгнах. Слава Богу, пропуснах Бариоки и Душу.

— Вие сте жена с късмет. Ще пропуснете и Кракана.

— Той ме покани да остана.

— Познава ли ви? — учудих се аз.

— Не лично. Чичо му беше първият ми приятел сред местните. Един воин на име Тубито... Предполагам, че съм срещала Кракана един-два пъти, но не мога да си го спомня.

Тя сложи чинията пред мен, после постави своята от другата страна на масата, отиде за бутилка вино и две чаши и чак тогава седна.

— Не се бях сецала за Тубито... хм, трябва да има трийсетина години — продължи тя. — Той би се гордял с племенника си.

— Не и ако знаеше всички факти — възразих аз. — Джеймс Кракана не е кой знае колко по-добър от предшествениците си.

— Така ли? — изрече тя, без да вдига поглед от чинията си. — И колко хиляди е изклал?

— Пряко не е убил никого.

— Какво значи „пряко“?

Казах ѝ за позицията му по проблема СПРОП и за отказа му да въведе хербицида.

— Наистина ли отказа помощта ви? — попита тя.

— Да.

— Браво на него!

— Струва ми се, че не разбрахте какво ви казах, госпожице Бедоус.

— Много добре ви разбрах.

— Тогава...

— Казахте — прекъсна ме тя, — че Фалигор отказва да приеме нашата помощ, която всъщност го въвлече в цялата тази каша.

— Ние нямаме нищо общо със СПРОП.

— Нямаме, затова пък натикахме планетата в ръцете на трима откачени убийци един след друг, а сега искате да им отнемете и последната спасителна сламка — тяхната културна традиция.

— Но той обрича на смърт милион, а може би и повече свои сънародници! — протестирах аз.

— Нима? — Тя вдигна вежда. — Да не би да им е заповядал да се самоубият?

— Не, но...

— Значи ги е оставил сами да направят избора си. И вие сте сигурен, че те ще вземат грешно решение, така ли?

— Вижте, ако има начин да спася дори един-единствен живот, не е ли мой дълг да го направя?

— Да, според нашите традиции е точно така — съгласи се тя.

— Е, тогава?

— Чудя се какво ли казва фалигорската Библия по този въпрос...

— Моля?

— Милтън, всичко лошо, сполетяло тази планета — а то е далеч по-ужасно, отколкото ще откриете в трагедиите и на четиридесет шекспировци, — се дължи на факта, че повече от всичко на света искахме да ѝ помогнем.

— И Малиачи казва същото, но това е разбираемо — той е един от тях. Само не разбирам как можете да го твърдите вие!... Нима хората създадоха Гама Лабу?

— Не, не го създадохме ние... Затова пък създадохме условията, които му позволиха да дойде на власт. — Тя се вгледа в мен през

масата. — Вие сте лекар, Милтън. Би трябвало да знаете по-добре от всеки друг, че колкото и да са ужасни симптомите, за лекаря е най-важно да открие микроба или вируса, създал условията за заболяване или ослабил организма на пациента дотолкова, че да стане възможно възникването на такива условия. За Фалигор ние сме микроб и най-добрият начин да се спре злото е да оставим планетата на мира.

— Но ние можем да направим толкова добро тук! Можем да спестим толкова страдания!

— Знам, но на твърде висока цена. Изглежда за разлика от вас Кракана е наясно с това.

— Кракана! — намръщих се аз. — Понякога се питам дали го е грижа за собствения му народ и наполовина колкото мене.

— Защо? Защото отказва да ви използва като патерица ли? Защото вече знае от опит цената на вашата помощ, знае до какво води вмешателството, което не позволява на неговия народ сам да решава проблемите си?

— Вижте, госпожице Бедоус, нямам желание да прекараме нощта в безсмислени спорове. Нека просто приемем, че мненията ни се разминават.

— Може би така ще е най-добре.

Довършихме мълчаливо вечерята си, а по-късно, след като бях прекарал няколко часа в четене на медицинска литература, забелязах някакво движение отвън пред входната врата и веднага излязох да проверя кой е. Сюзън Бедоус седеше в люлката на верандата и се взираше на запад.

— Някога тази планета беше прекрасна — промълви тя. — Искан ми се да я бяхте видял такава, каквато за пръв път я зърнах аз, Милтън. Тя наистина приличаше на нешлифован диамант... Всеки път, когато се връщам, все по-трудно успявам да я позная.

— Артър Картрайт ли ви покани тук?

Тя се усмихна.

— Аз бях първата. Аз открих тази планета.

— Вие ли? — възкликнах поразен.

Тя кимна.

— Това е моят грях.

— Щом наистина мислите, че е грях, защо продължавате да се връщате?

Тя впери печален поглед в равнините.

— Това е моето наказание.

След малко Сюзън Бедоус отиде да си легне. На следващия ден издири гроба на Артър Картрайт и сложи върху него букет цветя, а на другата сутрин аз я закарах до космодрума.

Право да си кажа, заминаването ѝ беше облекчение за мен. Не знам защо, но тя ме накара да се чувствам ужасно неловко в нейно присъствие.

След като корабът ѝ излетя, аз се върнах в лабораторията, прогоних всички мисли за нея от главата си и прекарах останалата част от деня в безплодно търсене на лекарство срещу СПРОП.

ЕПИЛОГ

Джеймс Кракана седеше на бюрото си, а от двете му страни се издигаха камари документи. Той въздъхна и погледна навън към градския център.

Толкова много работа трябваше да свърши, далеч повече, отколкото си беше представял, докато бродеше из горите. Тогава враговете му бяха Бариоки и Душу — реални живи същества, които можеха да бъдат видени и докоснати. Сега единственият му враг беше провалът, защото Фалигор беше в състояние да живее с армията на Душу на север и с болестта, която го разяждаше отвътре, но пак имаше надежда за бъдещето. Единственото, което не би могъл да понесе, беше нещо да разбие тази надежда.

Как стана така, че сега съм тук, в този кабинет? — питаше се той. Аз съм един обикновен учител. Никога не съм се стремял към президентската власт, никога не съм я искал, а сега чувствам, че не съм в състояние да се откажа от нея. Предполагам, е така, защото дори и да ми липсват опит и способности, поне преценките ми са трезви. Знам откъде идваме и къде сме сега, ясно ми е и накъде да вървим. Пътят е труден и лъкатушещ, но ние трябва да го утъпчем, и то със собствените си крака.

Изминахме дълъг път, откакто Съюзът Бедоус за пръв път се срещна със ситат Дизанко. Продължителността на един живот, но вместила в себе си близо пет милиона живота. И сякаш някой вдигна огледало пред общата ни душа и ние не харесахме онова, което видяхме в него.

Не знам какво ми готви бъдещето и дори ще съм ли в състояние да продължа поетия курс... Но знам, че диамантът още съществува, умит с кръвта на моя народ. Той оцеля напук на нашите лоши намерения и добрите намерения на другите, ще оцелее и след мен.

Кракана въздъхна още веднъж и вдигна от купчината някакъв документ. Бъдещето, добро или лошо, не зависеше от него. Неговата грижа беше настоящето и трябваше да се захваща за работа.

Ала все пак му се искаше да може след петдесет или осемдесет години пак да бъде тук, да види в какво ще се превърне неговият свят. Почти вярваше, че би се гордял с него.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.